

Landbruget var min store drøm

Fra smedesøn i Sivested til gårdejer i Fladstrup

af Poul Smed Petersen

Det Historiske Udgiverværksted
I Grenaa 2000

Førord

I de lange vinteraftener 1985 - 86 fik jeg lyst til at skrive mine erindringer fra barndom og ungdom. En af de sorte "kina-bøger" med røde hjørner blev indkøbt, og jeg begyndte at skrive i den. Efterhånden som jeg skrev, dukkede der flere og flere minder og detaljer op. Det var en stor fornøjelse for mig at skrive disse erindringer, og nu er det en endnu større glæde for mig, at Det Historiske Udgiverværksted i Grenaa vil mangfoldiggøre dem.

Men for at dette kan lade sig gøre, skylder jeg en tak til min datter, Mona Dalkær Jacobsen, som har tydet mine "kragetæer" og derefter renskrevet manuskriptet og indhentet billedmaterialet. Billederne er fundet i egne fotoalbum, men Leif Vestergård, Åse Krag Andersen, Glady Petersen, Ingrid Petersen, Erna Jacobsen samt egnsarkiverne i Midtdjurs og Grenaa har også leveret en del af billedmaterialet, for hvilket jeg hermed også vil takke.

Takken skal også omfatte Inge Larsen, Bent Kjeldsen og Børge Kjær fra Grenaa Egnsarkiv, som har læst korrektur, redigeret tekst og billeder og stået for den tekniske del af udgivelsen.

Med disse erindringer håber jeg at medvirke til at give et tidsbillede af før- og efterkrigstidens liv og arbejde på landet.

Poul Petersen

Hermed foreligger den fjerde udgivelse fra Det historiske Udgiverværksted i Grenaa. Et efterhånden fast og rutineret makkerpar – lægesekretær Inge Larsen og Bent Kjeldsen fra Grenaa Egnsarkiv – har klargjort manuskriptet til trykning. Også den endelige tekst- og billedredigering har de foretaget på egnsarkivets edb-maskiner. Tak for et vel udført arbejde og for et godt og gemytligt samarbejde om opgaven.

Læserne skal lige vide, at der ligger mange, mange timers arbejde bag en sådan udgivelse. God fornøjelse.

Udgiverudvalget

Indholdsfortegnelse

1. En lykkelig barndom i Kolindsund
2. Mine legekammerater hos Aksel Andersen
3. Dreng på "Øen"
4. Livet ved Nordkanalen i 30-erne
5. Sivested-borgere omkring 1930 - 1940
6. Karl hos A.J. Andersen
7. En mislykket smedelærling
8. Hos David Pallesen
9. Forkarl hos A.J. Andersen
10. Kirstinesminde
11. Frydenslund
12. Benzonsøj
13. Højskoleliv i Nørre Nissum og Rønde
14. Trondholm ved Thorsager
15. Forkarl hos A.J. Andersen igen
16. Karl hos Søren Ibsen i Sjørup
17. Enslevgård
18. Haslev Landbrugsskole
19. Pedersminde
20. Karl hos Anders Papsø
21. Dalkær
22. Bestyrerplads på gården Molle
23. Bryllup

En lykkelig barndom i Kolindsund 1921 – 1929

Jeg er født den 19. august 1921 i Tirstrup som søn af smedesvend Valdemar Petersen og hustru Ane Johnsen. Min far var fra Trustrup, hvor min farfar, Peter Anton Petersen, var kørende post til Tirstrup, og min mor var fra Thorsø Mark ved Grenaa, hvor min morfar, Rasmus Johnsen, havde en gård. Mine forældre lærte hinanden at kende, da mor var stuepige hos min fars forældres nabo, doktor Elmquist i Trustrup. Min far startede som smedesvend ved smeden i Drammelstrup, det, som nu hedder Jydland. Smeden var hans morbror, som hed Jens Jensen. Mine forældre boede da i Tirstrup, hvor jeg også er døbt.

Mine forældre og jeg selv til dyrskue i Kolind ca. 1924

Jeg er opvokset i Sivested ved Kolind, hvor mine forældre købte en smedeforretning, som de overtog den første januar 1922. Den ligger i kanten af Kolindsund, så min far var smed for

nogle af de større gårde i Sundet samt Sivested by. Årene gik, og børneflokken voksede. Vi var seks søskende, tre drenge og tre piger, hvoraf jeg var den ældste. Mine søskende hed Erna, Børge, Orla, Bodil og Jonna. Bodil fik en søn Vagner, som også voksede op hos mine forældre. Da vores far var smed, var det helt naturligt, at vi børn blev kaldt "Smed" efter vores fornavn. Jeg hed således aldrig andet end Poul "Smed".

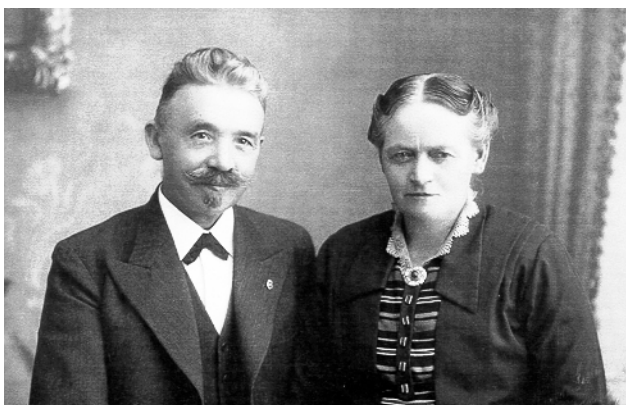
Smedjen i Sivested

Vi havde en lykkelig barndom, selvom det var småt med penge. Der var ikke meget arbejde i 1920'erne, så for at tjene nogle penge var far og smededrengen ude at tage roer op om efteråret, og min søster Erna og jeg skulle gå ud med kaffe til dem. Det har nok været omkring år 1926.

Det kneb mange gange at få pengene ind hos bønderne, så far havde veksler med mange af dem, som han selv måtte kautionere for. Jeg har mange gange cyklet til Kolind Bank med veksler, der skulle omsættes. Det fik jeg 25 øre for, og de skulle i min sparebøsse. Sparebøssen blev tømt til jul. Det var meget spændende, for far havde nøglen. Min søster Erna havde også en sparebøsse, og den aften, bøsserne skulle åbnes, måtte vi blive længere oppe. Til daglig skulle vi i seng, inden far kom ind fra smedjen omkring kl. seks, så vi kunne få en ordentlig nattesøvn. Jeg har altid haft et godt sovehjerte, men Erna var durkdreven. Jeg faldt hurtigt i søvn, og så stod hun op igen, men det opdagede jeg jo ikke, men hvad, jeg tog ingen skade af det.

Da vi blev lidt større og var begyndt i skolen, og mine to yngste søstre Bodil og Jonna var født,

var vi oppe hver anden aften, dvs. den aften, hvor vi ikke skulle i skole dagen efter, da vi kun gik i skole hver anden dag. Jeg gik i yngste klasse i to år og hoppede derefter op i ældste klasse. Der var mange, som gik i yngste klasse og ganske få i ældste. Jeg var da så lille, at læreren ikke ville have mig med på udflugt; han var bange for, at jeg ikke kunne klare mig. Så jeg fik en krone af ham i stedet.

Lærer Niels Nielsen og frue Maren Nielsen (f. Mortensen). Den første februar 1907 blev han enelærer i Sivested samt kirkesanger ved Tøstrup Kirke. Han blev pensioneret d. 30 september 1938.

Læreren var en ældre mand og hed Niels Nielsen, en meget dygtig lærer på den tid, det ser jeg nu, da jeg er blevet ældre. Han var enelærer, og da der kun var to klasser, var der flere årgange i samme klasse, der skulle undervises. Jeg husker den første dag, jeg var i skole, det var den første maj 1928. Vi havde fået fri til middag, men jeg skulle i skole igen om eftermiddagen. Skolen lå ikke ret langt fra mit hjem, så jeg var hjemme at spise til middag hver dag.

Min barnelegekammerat hed Åge Ibsen. Han var nabo til mit hjem, og hans far, Søren Ibsen, ejede gården "Enghaven". Åge var et år ældre end mig og gik også i skole, så jeg havde ingen at lege med, når han var der. Der var mange kunster i Åge. Vi sad ved siden af hinanden på skolebænken. Vi blev hørt begge to på én gang, og vi kunne ikke vores lektier. Vi skulle derfor "sidde efter", som det kaldtes, når de andre havde fået fri. Jeg gav mig til at tudbrøle, så læreren kunne se, at det kunne ikke hjælpe noget, for jeg fik ikke læst det, jeg skulle. Han gav mig fri, men Åge måtte blive. Et øjeblik,

efter at jeg var kommet hjem, kom Åge også. Han sagde: "Jeg gav mig da bare til at græde ligesom dig, så fik jeg også fri".

Børnefødselsdag på Enghaven ca. 1928

Bagerste række fra venstre: Anne Margrethe Mikkelsen Degn, Karen Margrethe Ibsen, Dina Hansen

Rækken i midten: Gunnar Jensen, Frydenslund, Egon Jensen, Frydenslund, Hans Mikkelsen Degn, Jens Mikkelsen Degn

Forreste række: jeg selv, Else Ibsen, Alf Hansen, Åge Ibsen

Åges bedstefar, Niels Andersen, som var formand for Kolindsunds lodsejerlaug, havde en gammel Fordbil. Når den skulle startes, skulle det ene baghjul løftes. Der var ingen selvstarter, men pedal-gear. Når han så langt om længe havde fået bilen startet ved at trække i et håndsving i snuden, løb baghjulet rundt. Nu skulle Åge sænke bilen ned, men forsigtigt, som hans bedstefar havde forklaret ham. Bedstefar satte sig ind til rattet. Så sagde Åge til mig: "Nu skal du bare se, Poul, hvordan bedstefar ser ud, når jeg nu lader den plumpe ned". Det gjorde han så, og det resulterede i, at bilen gav et ordentligt hop ud af garagen og gik i stå. Så behøver jeg vist ikke skrive mere om, hvordan Åges bedstefar så ud.

Jeg kom vist lovlig hurtigt over min tidligste barndom. Min moster, som hed Agnes Johnsen (g. med Ingvar Christensen), boede hos os i et års tid, det var omkring 1926. Hun havde en lille pige Oda (g. Jørgensen), som var et år ældre end mig. Vi var endnu ikke begyndt at gå i skole. Vi havde fået en ny skovl hver. Vores brønd var et væld nede i Kolindsund, hvor naboerne og vi fik vand fra. Det passede da min kusine og mig mægtig godt, at der var et hul med vand i, som

vi kunne dække til. Som sagt så gjort. Men da naboen, Søren Ibsen, skulle pumpe vand op til eftermiddagskaffen, var der ingenting. De fandt hurtigt ud af, hvad der var sket. Jeg kan endnu se, da far fik fat i mig og moster Agnes i Oda. Vi kom i stalden, og døren blev lukket. Jeg kom over fars knæ og Oda over mosters. Jeg vil tro, det så ud, som når Knold og Tot fik en endefuld af hr. og fru Vom i tegneserien.

Nu vi er ved emnet: at få klø. Hvad det var for, husker jeg ikke, men bukserne skulle ned, så far kunne slå i den bare ende. Men til alt held havde jeg en spejderlivrem om livet. Jeg pustede mig op, og far kunne ikke hitte ud af, hvordan den skulle åbnes. Til sidst gik galskaben af ham, og han slap mig løs, så jeg gik grinende ind til mor og fortalte, at far ikke kunne få min rem op. Så slap jeg da dengang.

Mens vi er ved de episoder, hvor der var klø med i spillet, vil jeg fortælle om mine to brødre. De er begge smede. Børge har vores barndomshjem i Sivested. Orla er smed på Papfabrikken i Grenaa og har været det i 30 år. Der var kun halvandet år mellem dem. Børge er født den 16. april 1925, og Orla er født den femte november 1926. Børge var lille, så det varede ikke længe, inden de var lige store, da Orla var stor og kraftig. Kunster var der i Orla, så sommetider måtte far have fat i ham. Hvad Orla havde lavet, husker jeg ikke, men han var ude i smedjen, og far løb bag efter ham ud ad porten og tværs over vejen. På den anden side af vejen var der en hæk med et hul i. Det sigtede Orla imod, og far var sikker på, at Orla ville smutte ind i hullet, men han gav et hop til siden og løb ned ad vejen, mens far smuttede ind i hullet i hækken. Da han kom ud igen, var Orla langt væk.

Vi fire ældste søskende var født i løbet af godt fem år, så det kneb sommetider med at komme til rette. Børge kunne godt blive arrig, når vi drillede ham. Engang har jeg nok drillet ham, for han stak mig en knytnæve lige i synet, det glemmer jeg aldrig.

Erna, som var født den 16. juli 1923, var endnu eneste pige i det selskab, så hun måtte tit holde for. Hun blev så vred på os engang, at hun sagde, hun ville gå hen på broen over kanalen

og hoppe i og drukne sig. Vi tre drenge sagde med det samme, at det ville vi med hen at se på, men hun måtte have opgivet det, for hun er da levende i dag 50 år efter.

Vi fire ældste søskende fra venstre Børge, jeg selv, Orla og Erna ca. 1930

Jeg har tidligere nævnt vores sparebøsse, som blev tømt til jul, for pengene skulle bruges til julegaver. Julen gjorde vore forældre meget ud af for os børn. Engang midt i december cyklede far og mor til Kolind for at gøre indkøb, og det var spændende, når de kom hjem med de mange julepakker, som blev gemt væk.

Mor havde meget travlt, da der skulle bages flere slags småkager. Huset skulle gøres hovedrent, gulvene ferniseres, så de var pænt blanke, da vi ikke havde tæpper på. Otte dage før jul skulle grisen slagtes. Far købte den hos en af landmændene oppe i byen. Det var vældig spændende, når slagteren kom. Han hed Kristian Sjørup og var fra Skiffard, en naboby til Sivested. Forestillingen begyndte tidligt om morgenen ude i gården. For slagteren gik det

meste af dagen med den. Når grisen blev stukket, havde mor en gryde under, for blodet skulle bruges til "svotpølse", som vi sagde. Den smagte godt, syntes jeg, men det var et stort arbejde for mor. Grisens tyktarme blev brugt til pølse. De blev kogt i gruekedlen. Jeg kan se endnu, når de lå og svømmede deri. Der skulle også laves medisterpølse, som blev lavet af grisens tyndtarm. Tarmene skulle gøres rene, det foregik med to strikkepinde, som mor klemte sammen, mens slagteren trak tarmene igennem. Så gik der et helt fedtlag af, som ikke kunne bruges til noget. Det bedste af det hele, syntes jeg, var pressesylten, som blev lavet af hovedet. Den måtte ikke spises før til frokosten juleaftensdag. Det glædede jeg mig altid til, så fik vi et stykke leverpostej til og selvfølgelig rugbrød. Leverpostejten skulle mor også have lavet, men det meste af grisen blev saltet ned i et stort saltkar, som stod inde i spisekammeret.

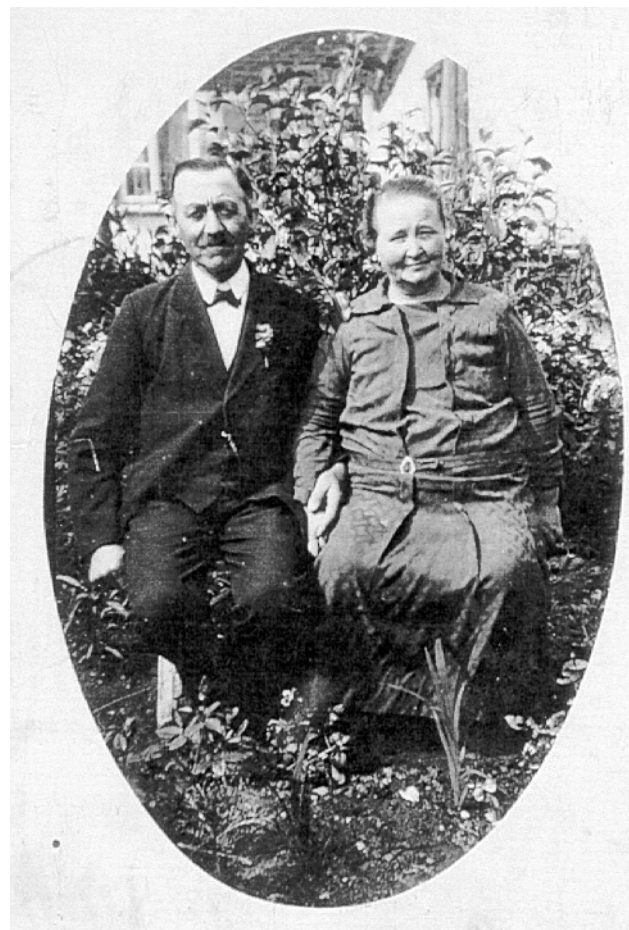
Far og smededrengen havde også travlt, for i smedjen skulle der ryddes op og kalkes inden jul. Der blev sat grangrene i skruestik og ambolt, så var der også pyntet. Juletræet skulle hentes. Det var gerne den sidste søndag eftermiddag før jul, hvor alle vi børn, som kunne gå, var med. Det skulle være det pæneste træ, der kunne findes. Det var ude i Frydenslunds skov, som lå på vej til Tøstrup, nabobyen med sognekirken, og som ejedes af Marius Jensen.

Men endelig oprandt juleaften. Far havde pyntet juletræet aftenen før. Vores juleaftensmåltid fra den tid, jeg kan huske, bestod af risengrød, men senere blev det til ris à la mande. Der var mandel i risengrøden. Det var en sport at finde den og få den placeret i siden af munden, således at risengrøden blev spist helt op, inden den heldige kom frem med mandelen. Mandelgaven var gerne en marcipangris med flag i ryggen. Efter risengrøden fik vi ribbenssteg og medisterpølse.

Mor havde gerne en ung pige til at hjælpe sig, da vi var små, for hun var ikke så godt gående. Pigen, vi havde, var gerne lige konfirmeret, ca. 14 år. Et år var det Fanny Andersen fra Fannerup. Når mor og den unge pige havde fået opvasken tilside, skulle vi ind til juletræet. Dette måtte vi ikke se med pynt på før om aftenen. Far

skulle tænde det, og vi børn stod så uden for døren i rækkefølge, jeg forrest som den ældste og så ellers efter alder. Der blev sunget julesalmer, men vi kiggede efter bordet, hvor gaverne lå. Ja, det var meget spændende. Mens vi var små, var det gerne legetøj, men som vi blev større, blev det til mere nyttige ting.

Mest spændende var pakken fra vores onkel, Anker Petersen i Lyngby. Han var post i Lyngby, Søby og Albøge. Han havde pakken med til Søby, og der skulle vi børn så hente den ovre ved smeden. Vi sad inde i smedens stue og ventede, til onkel kom, så vi kunne få byttet pakker. Onkel Anker og tante Sigrid havde to børn, Erling Petersen og Inger Petersen (g. Nygård), men de var yngre end mig. I pakken var der altid julekna; til daglig var vi ikke forvænt med den slags.

Mine bedsteforældre i Trustrup Peter Anton og Kirstine Petersen ca. 1925

Til jul købte far normalt et anker øl, som det kaldtes. Det var en lille tønne. Der kunne være ca. 15-20 liter øl i det, og det lå ude på hjørnet af bryggersbordet. Det smagte godt, så det var

fristende at tage en kop eller at slikke under hanen, når ingen så det. Et år kunne far da heller ikke forstå, at ankeret allerede var tomt. Det kunne jeg nu godt forstå, så jeg måtte bekende min skyld.

I de første år, jeg husker, skulle vi til Trustrup til min fars forældre, Kirstine og Peter Anton Petersen, 1. juledag og blive der til dagen efter. Det var jeg ikke særlig glad for, for flere af fars søskende var der også med deres ægtefæller og børn. Far havde otte søskende: Agnes, Anker,

Signe, Anna, Villy, Ada, Ove og Ellen. Der var kun lidt plads, og huset var overfyldt, så vi sad eller stod som "sild i en tønde". Det var besværligt at komme dertil. Vi havde en lille islænderhest og en jumbe på jernringe. Den kørte vi i til Kolind, og derfra rejste vi med tog til Trustrup. Eftersom familien blev endnu større, blev det 2. juledag, vi mødtes. Så lejede far en taxa, og det var kun en éndagsforestilling. Sådant en tur kostede seks kr. frem og tilbage, og det var mange penge dengang.

Bryllup hus urmager Jensen, Nygårdsvej 10 i Lyngby maj 1921

Brudeparret er min tante Sigrød og onkel Anker Petersen

Til venstre for brudeparret Sigrøds forældre urmager N.C. og Jensigne (Signe) Jensen og til højre Ankers forældre Peter Anton og Kirstine Petersen.

Lige bag ved brudeparret står mine forældre Ane og Valdemar Petersen og i midten bag dem min farbror Villy Petersen. Ved siden af min far står mine to fastre Signe Pedersen (gift med Jens Pedersen fra Albøge) og Anna Nielsen. Yderst til højre står Johannes Larsen og hans kone faster Agnes, som var gravid. Børnene foran er fra venstre faster Ellen, ukendt, faster Ada og onkel Ove.

Imellem jul og nytår var vi til juletræ i missionshuset. Det var søndagsskolen, der arrangerede det. Vi legede og fik godtepose. Der var mange børn, når de var med fra ganske små, og indtil de blev 14 år. Om aftenen afholdt KFUM og K fest for de unge. Ellers var alt stille

mellem jul og nytår. Far arbejdede ikke i smedjen, men havde travlt med at gøre regnskab op og skrive regninger til januar.

Nytårsaften fik vi god mad. Jeg husker ikke, hvad det var, men jeg husker, vi spillede om

pebernødder, et spil som vi kaldte "effen eller ueffen". Pebernødderne blev godt nok lidt gramsede til sidst, men spist blev de.

Den tredje januar havde min far fødselsdag. Min fars søskende var der til eftermiddagskaffe og skulle også spise til aften. Et år, 1930, blev det en forrygende snestorm, så de måtte blive om natten, undtagen min onkel, Jens Pedersen fra Albøge og onkel Anker Petersen fra Lyngby. Onkel Jens havde et lille landbrug, så han skulle hjem til sine dyr. Det var en slem tur, efter hvad jeg husker, de talte om. De kørte i åben vogn med et par små russerheste spændt for.

Efter Helligtrekonger den sjette januar var julen forbi, og dagligdagen gik videre.

Mine legekammerater hos Aksel Andersen

1929 - 1931

Jeg var ikke den mindste smule interesseret i at blive smed, for landbrug og dyr var min største drøm. Det begyndte med, at jeg løb op på en gård i Sivested. Manden hed Aksel Andersen, og han er i dag 85 år og stadig i fuld vigør.

På gården var der tre karle, Elis Kristensen, Peder og "Bette Jens" (Jens Andersen fra Fannerup), og to tjenestepiger, Kirstine Andersen (søster til "Bette Jens") og Betty Pedersen fra Sjørup, så der var altid liv og glade dage. Der var to drenge foruden mig, som kom der. Trier Skiffard var lidt ældre end mig, så han har nok været ti år. Den anden dreng, Knud "Tømrer" Andersen, var lidt yngre end mig, omkring otte år.

Vi hjalp Aksel med at passe køerne og med at malke til middag. Der var tre køer, som skulle malkes. Jeg kan huske numrene på dem endnu 19, 24 og 31. De var skikkelige og bløde at malke, så mine små hænder kunne klemme mælken ud, og således kom min interesse for køer til sin udfoldelse. Mens jeg var mindre, inden jeg kom i skole, legede jeg, at jeg havde køer i tøjr ovre på dæmningen. Køerne var sten med et hul i. Der var bundet en strik i og et søm som tøjrepæl. Det kunne jeg få megen tid til at gå med.

Aksel Andersen var meget rask på den, så han blev kaldt for "Flyveren". Min far og Aksel spillede skak en gang om ugen og skiftedes til at besøge hinanden. De spillede også i klub i Kolind. Aksel spændte så en hingst, han havde, for jumben. Hingsten var af let race og på størrelse med en travhest. Den hed "Danemand". Den hest kunne arbejde og løbe. Det er en af de bedste heste, jeg har kendt.

Et forår skulle de til at køre gødning ud hos Aksel Andersen. "Danemand" havde ikke været meget ude om vinteren. Den gik i spand med en stor jysk hoppe, der hed "Kjesten". "Danemand" skulle spændes for, og Peder, andenkarlen, holdt ved hovedet af ham, og Aksel satte hammelrebene på. Da det var sket, sagde Aksel: "Her" og stak mig lille knægt tømmeren. Jeg kan

se for mig "Danemand", hvordan han skabte sig i små hop, nærmest galop ca. en halv km., men gassen gik af ham i løbet af dagen.

Vi kørte normalt med tre spand, så jeg "kørte imellem", som det kaldtes. Hen på eftermiddagen knækkede forkarlen, Elis Kristensen, møghakken, og så måtte jeg ned på nabogården, Frydenslund, og låne deres hakke. Jeg skulle ned ad Tøstrupvejen for at komme dertil, og det var "Danemand" og "Kjesten", der var spændt for vognen. Ned ad Tøstrupvejen gik det med fuld fart, for jeg skulle skynde mig. Midt i vejen lå en stor jordfast sten, da det var før asfaltens tid. Jeg var så uheldig at køre over den. Jeg stod bag i vognen og faldt selvfølgelig af og lå henne på vejen. Jeg råbte "Prrr", og "Danemand" og "Kjesten" stod på stedet.

"Danemand" var reel på alle måder. Han blev far til mange føl rundt på egnen. Jeg husker, hvor flot han var; meget mørkerød med bølget hale og manke, et meget kønt dyr. Han blev 24 år, og de sidste år var han på aftægt. Jeg kan se ham gå oppe på marken over for mit hjem, efter at jeg var blevet voksen, og der var kommet traktorer på gården. "Danemand" er en af de heste, jeg aldrig glemmer.

Der er mange minder fra Aksel Andersen. Han havde adskillige høns, og de lagde æg overalt på gården. Det var en sport for os tre knægte at finde hønsereder og gå ind til Aksels kone med æggene. Hun hed Karna og var meget flink og rar. Vi drenge kunne godt lide hende. Når vi så kom med en ordentlig redefuld æg, fik vi en "kagemellemmad", som vi sagde, med honning på, for Aksel havde bier. Sådan en mellemmad smagte godt i en altid sulten drengemave.

Et andet minde: Vi vidste som regel, hvad de skulle have til middag. Aksel var jæger, så der var sommetider haresteg på menuen. Vi satte os ind til bordet sammen med de tre karle, og så varede det ikke længe, inden der kom en tallerken til os også. Sådan var Aksel og Karna. Hos dem har jeg mange gode minder fra mit ottende til tiende år.

Dreng på "Øen" 1931 - 1935

En dag kom en mand ved navn Kristian "Ømand" Nielsen og spurgte far, om han ikke kunne få mig til at hjælpe sig med at rense roer. Det kunne han godt. Jeg skulle sidde på ryggen af hans store jyske hest, som hed "Lotte", og styre hende mellem rækkerne. Jeg kunne lige skræve over hende. Hun var altid tyk og fed. Hos Kristian "Ømand" kom jeg så til at tilbringe de fire år, fra jeg var 10 til 14 år. Det var et meget godt sted for en dreng, og jeg mindes mange gange den tid på "Øenslyst", som ejendommen hed.

Der var otte tdr. land til den. Kristian havde hønseri og frilandsgartneri med kål og selleri. Ungkarl var han, men hans mor, Birte Nielsen, passede huset for ham de to første år, jeg var der. De to sidste år af min tid hos ham, spiste han på naboejendommen, Karl Degns ejendom, og jeg spiste hjemme ved mine forældre. Der kom en kone og gjorde rent og bagte for ham. Hun hed Kirstine Bjerregård, senere omtalt som Alfred Bjerregårds kone.

Mit arbejde bestod af mange ting, da landbruget var alsidigt med kål, høns og rugeri. Min løn de første to år var 50 øre om dagen de dage, jeg ikke var i skole, og 25 øre efter skoletid de dage, jeg gik i skole, så det blev til 2,25 kr. om ugen. Det fjerde år, jeg var der, gik jeg ud af skolen den første april 1935 og gik så til præst hos pastor Breum i Nimtofte to halve dage om ugen. Jeg blev først 14 år den 19. august, men jeg havde gået i skole i syv år. Den sommer fik jeg 150 kr. fra første april til første november.

Det tredje år jeg var på "Øen", købte min mor et brugt ur til mig hos urmager Jensen i Kolind. Uret var med romertal og skulle koste ti kr.. Han fik fem kr., da jeg fik uret, og skulle så have de andre fem kr. måneden efter. Uret har jeg endnu, og det går fint efter 52 år.

Engang tabte jeg uret. Jeg var så ufornuftig at have det liggende løst i baglommen. Det var i 1939, og jeg var 18 år dengang og forkarl hos A. J. Andersen i Sivested (om ham senere). Jeg havde siddet på en slåmaskine og slået brændenælder, vel en hel td. land. Det var ved at

være fyraften, og jeg skulle have fat i "tvebakken" for at se, hvad klokken var, men væk var den. Jeg gik et stykke tilbage, men det var håbløst at finde uret på så stort et areal. Jeg

gav et spark i brændenælderne, da jeg drejede rundt, og minsandten om uret ikke lå der. Jeg blev vel nok glad. Klokken var halv seks, husker jeg.

Kolind by i 1930erne. Urmager Jensens gamle forretning på hjørnet blev overtaget af urmager Buus

Som før nævnt bestod mit arbejde ved Kristian "Ømand" af mange forskellige ting. Jeg skulle møde kl. otte om morgenen. Det første, jeg skulle lave, var at gøre rent ved hest, ko, høns og kyllinger. Det varede ca. en time. Så skulle jeg i marken og enten harve eller pløje alt efter årstiden. Det at harve med "Lotte" var vi vist lige kede af begge to. Harven var en lille svenskerharve med syv tænder; den tog vel et skridt for i bredden, så der skulle køres mange omgange selv på de små stykker, som der var der. "Lotte" havde den vane at gå i stå og ville puste lidt. Det fik hun lov til, og Kristian sagde, at det måtte hun godt. Men det blev sommetider for meget, så jeg måtte lave en pisk for at få noget harvet.

Når vi skulle tærsk, blev "Lotte" sat for "hestegangen". Fra "hestegangen", som var udenfor, var der en aksel ind i laden, hvor den trak en pigtærsker. Korn og halm røg så samlet ud af den. Det skulle så rystes op, og avnerne skulle bagefter over i en rensemaskine, som jeg

måtte trække i et sving. Det var vel nok trivielt at stå og dreje i den, rundt og rundt og atter rundt. "Lotte" kunne heller ikke lide at gå for "hestegangen". Der ville hun gå i stå, og det var ikke godt, for så gik tærskværket også i stå. Så råbte Kristian ad os, og fik hun så af pishen, gik det for stærkt. Så var det med at finde den rigtige fart igen. Der var ingen tømme på "Lotte", men en tynd stang, der gik fra bommen, som hun trak i, og hen til hendes bidsel. Hun var nødt til at gå rundt, og det var jeg lille knægt også, for ellers gik hun i stå. En time kunne godt være lang at trave rundt der.

Om foråret havde vi travlt med at få alle kål og selleri plantet, halvanden td. land. Det foregik for det meste om aftenen. Om eftermiddagen skulle jeg have prikket huller, som kålene skulle plantes i. Jeg havde en stok med en klud bundet ovenpå til det arbejde. Om aftenen fyldte Kristian så vand i hullerne. Der var gerne to personer til at plante.

Efter at jeg var blevet konfirmeret og havde fået plads oppe i byen, var jeg ofte ude på Øenslyst og hjælpe sammen med en af mine barnelegekammerater, Hans Carlo Degn, som tjente på nabogården. Vi fik 50 øre for en aften og så kaffe. Ja, det var dengang, 50 øre var mange penge for en dreng på 14 år.

Der ville komme orm ved roden af blomkålene, og der var ikke de midler, som man har i dag, til at bekæmpe sådan noget med. Kristian fik fat i noget, der hed "tobakssnus". Det skulle så strøs omkring ved hver plante. Der skulle ikke mere til hver plante, end jeg kunne have mellem tre fingre.

Blomkålene var de første, der skulle skæres af. En gartner (Flora) i Grenaa, fik dem, så hver formiddag skulle der skæres kål. Blomkålene blev lagt i kasser, der kunne vel være 20 stk. i hver. Sommetider var der seks kasser, og dem skulle jeg have kørt op til landevejen, hvor Kristian havde stillet et stativ, de skulle sættes op på, så rutebilchafføren kunne sætte dem oven på taget af bilen. Det foregik om sommeren og først på efteråret.

Det var mere koldt, når hvidkål, rødkål og selleri skulle tages op. Hvidkål og rødkål blev taget op i november måned. Hovederne på dem blev hugget af med en kniv og lagt i dynger. Jeg skulle så køre dem hjem i kule. Der var fire i bunden, tre ovenpå og to og én til sidst i en lille pyramide.

At få selleri op var et mere koldt og besværligt arbejde. Det foregik med en brødkniv, hvormed jeg skar dem fri af jorden, så rødderne blev siddende. Så skulle de pudses pænt af i roden, og toppen spidses ud. Derefter blev de lagt i dynger, som siden blev kørt hjem og kulet. Som mine hænder så ud; de var helt brune af den rust, som sellerierne sommetider var angrebet af. Jeg husker, læreren i skolen engang spurgte mig: "Hvordan er det da, dine hænder ser ud, Poul?". De var brune, og det kunne ikke vaskes af.

Rosenkålene blev først plukket om vinteren, når de havde fået frost. Så havde jeg en kasse med ud i marken og skulle pille dem af stokkene. Derefter blev de båret hjem i rugerummet, hvor

der var varme. Der sad to piger, som pillede rosenkålene, så de var klar til at putte i gryden. De to piger var Martha "Tømrer" Andersen og Else Svenningsen. Vi gik i klasse sammen i skolen, men de var lidt ældre end jeg. Jeg kan huske, at jeg frøs mine fingre, så det var dejligt at få dem varmet, når jeg kom hjem i rugerummet med kålene.

Foruden gartneriet havde Kristian også korn og rapgræsfrø og et lille stykke med roer til hest og ko. Roerne blev taget op med hånden, og toppen hugget af med en kniv. De blev læsset med hænderne, og der måtte ikke blive stukket i dem. Så kunne de bedre holde sig og ikke rådne.

Et af de første år, jeg var der, var Kristians mor, Birte, med til at køre roer hjem. Vi var på vej ud i marken efter læs, og jeg skulle selvfølgelig køre stærkt med "Lotte" ud ad den humplede vej. Birte sad på bagsmækken i bunden af vognen og med benene hængende bagud. Pludselig så jeg Birte sidde henne på vejen oven på bagsmækken. Det var ikke så godt, men hun havde ingen skade taget. Jeg fik hende og smækken samlet op og læsset på vognen igen, og så måtte jeg køre mere stille, for at det ikke skulle gentage sig.

Jeg har før nævnt hønseri og rugerum. Kristian havde mange høns, som jeg gjorde rent ved hver dag. Det var "Brune Italienerne" og "Sussex". Der var kun brune haner, og når de blev krydset med Sussexhønsene, blev kyllingerne "kønsvisende", dvs. hanen hvid og hønen brun, så der kunne vi se kønnet, så snart de var ruget ud. Æggene kunne vi også se forskel på. Sussexæg var brunskallede, og Italienerens æg var hvidskallede. Kristian købte også rugeæg af andre racer flere steder. Han havde seks rugemaskiner, der kunne tage 600 æg hver og fire rugemaskiner til 400 æg. De blev varmet op ved petroleum, så det var et stort arbejde at passe dem. Det gjorde han selv. De blev startet op i februar, så der var dejlig varmt i rugerummet, hvor de to piger pillede kål. Der var ikke elektricitet på ejendommen dengang, men der blev alligevel ruget mange kyllinger ud en sæson.

Sivested Odde havde stort hønseri og fik alle deres kyllinger ruget ud hos Kristian "Ømand".

De kom hver ugedag med æg og fik kyllinger med hjem. Men mange andre hentede også kyllinger hos ham. Mit arbejde var at gøre bakkerne rene efter hver rugning og vaske noget lærred, der lå i bunden af dem. Det arbejde var ikke særligt spændende, der lugtede grimt af kyllingemøg. Sommetider lyste jeg også æg for at se, om der var kyllinger i. Det var spændende. De æg, der var ubefrugtede, eller hvor kyllingen var død undervejs, blev så pillet fra; ellers kom det til at lugte i maskinen.

Jeg hentede også rugeæg hos folk. De skulle sorteres. Nogle var for små, andre for store eller havde en dårlig facon. Kristian havde lært mig, hvordan de skulle se ud. Når jeg hentede rugeæg, foregik det med "Lotte" for kassevognen. Hun måtte stå udenfor og vente, men hun var tålmodig og stod stille, indtil jeg kom tilbage. Dengang fandtes der ikke æggebakker som nu, men Kristian havde fået fat i nogle flødebolleæsker, der havde været brugt. Havde der været kokosboller i, var der kokosmel i bunden, og det smagte godt. De blev derfor undersøgt med det samme, når han havde fået nye æsker.

I sommeren 1935 brændte hele huset, hvor rugemaskinen var. Det har nok været en maskine, der har stukket ild. Det skete om natten. Det var et stort arbejde at få ryddet op efter branden. Huset blev bygget op igen, og der kom nye maskiner ind, som blev varmet op ved elektricitet, så han måtte have fået strøm lagt ind ved den anledning.

Hønsene kunne også drille mig. De var ikke hegnet inde om foråret, og når der var sået korn neden for ejendommen, ville de rende ned og skrabe der. Det skulle jeg passe på, de ikke gjorde. Der var en "kok", der var særlig slem til at slæbe en hel flok høns med sig derned. Jeg kunne kende ham; en stor flot kok. Jeg kan se ham for mine øjne endnu, flot kam og en stor bred hale. Jeg havde gennet hønsene derfra flere gange, og et øjeblik efter var de der igen. Jeg har nok tænkt: "Jeg skal lære dig!" og fandt en sten. Jeg kan også se stenen endnu, den var flad og brun. Den passede lige i min lille hånd. Jeg var god til at kaste med sten, og det resulterede i, at jeg ramte kokken lige på siden af hovedet,

og han "stridt" (faldt om) på stedet. Jeg var ene hjemme og var ikke så glad ved det, for Kristian kunne også kende kokken. Inde i skoven var der en hul trærod. Der smed jeg kokken ind, for så kunne ræven jo tage ham. Men hvad skete: En times tid efter kom kokken vandrende ud fra skoven i bedste velgående, og jeg blev glad. Jeg skulle ikke have sagt noget til Kristian, da han kom hjem. Jeg fortalte det til ham mange år efter, når vi talte om dengang, jeg var hos ham.

Der var også tider, hvor der ikke var så travlt. Så skulle jeg samle skalpinde inde i skoven. Det var grene, som var gået ud og knækket af i blæsevejr. De kunne brænde med det samme. Det var ikke særligt spændende arbejde, men tiden gik godt, for i en skov er der altid sæson for en dreng, der kan lide naturen. Jeg kendte skoven som min egen bukselomme. Der var vel omkring seks tdr. land, så meget af tiden gik med at klatre i træerne. Jeg har mange gode minder fra den skov. Om foråret kom først de blå anemoner, den blomst, som Kaj Munk synger om, og den er sjælden her i Jylland. Siden blev skovbunden helt hvid af de hvide anemoner. Der var også mange andre blomster i skoven. Fasanen var en sjælden fugl dengang. Der var en kok, som gik uden for skoven, sommetider på Kristians marker. Den var flot, syntes jeg. Om foråret og sommeren var der fuglereder og egerreder, der skulle findes og ses efter.

Om efteråret var der nødder at finde. Jeg kan endnu se for mig en stor sten, der lå i kanten af "Øbakken". Den passede lige til at sidde over skrævs på. Der var så en lille lavning i stenen foran mig, og på den havde jeg en rund sten, der lige passede i min hånd. Så blev nødden lagt i hullet, og med et lille dask af stenen var nødden knækket. Jeg kan også huske, Kristian sagde til mig: "Det er ikke ret mange pinde, du har samlet", men jeg kunne da ikke være mere end et sted ad gangen.

Jagt og fiskeri har jeg altid været interesseret i, så en slangebøsse sad i min baglomme, og sten til at sidde i bøssen lå i den anden lomme. Slangebøssen var en kløftet gren, hvori der var bundet noget af en gummibilslange, og dertil hørte en læderlap til at lægge stenen i. Sådan en var jeg god til at skyde med. Der var rotter ude

ved Kristian, og når de stak hovederne op af hullerne, kunne jeg ramme dem i panden, så de var døde på stedet. En gråspurv måtte også ned engang imellem. Dem var der mange af dengang, for da var der stråtag mange steder, og der havde de deres reder. Siden stråtagene er forsvundet, er der blevet færre gråspurve.

Når jeg tænker på min barndom på "Øen", er det med glæde, og jeg tog ingen skade af at arbejde. Det var et rigtigt sted for en dreng. Min fem år yngre bror Orla tjente der i tre år, og ham kan vi søskende i dag, 50 år efter, endnu kalde for "Ømanden". Da Orla var der, var Kristian blevet gift. Hans kone hed Lykke. I dag er landbruget nedlagt, og jorden solgt fra til en gård (Eigil Grouleffs) oppe i Sivested.

ham i konfirmationsgave. Det var mange penge dengang, i alt fik jeg omkring 100 kr. plus enkelte gaver.

Min konfirmation den sjette oktober 1935

Mens jeg var på "Øen", blev jeg konfirmeret i Tøstrup Kirke den sjette oktober 1935. Kristian var med til min konfirmation. Jeg fik ti kr. af

Livet ved Nordkanalen 1920erne og 1930erne

Som før nævnt lå mit hjem i kanten af Kolindsund. Der er en vej og en dæmning imellem mit hjem og kanalen.

Min interesse for fiskeri kunne rigtigt komme til sin udfoldelse der. Det var mest ål, skaller og aborrer, vi kunne fange i kanalen, så hver aften om sommeren skulle jeg have sat orm på mine "fiskegrejer". De stod så om natten, og om

morgenen måtte jeg tidligt op for at se efter dem, for ellers sled fiskene sig af eller døde på krogen. Hvornår jeg stod op, husker jeg ikke, men jeg skulle være i skolen kl. syv. Jeg kan huske, at jeg tit fangede en fem-seks ål om natten, og dem havde jeg flået og rensset og var derefter inde at vise dem til mor, inden hun var kommet op. Hvor var det skønt sådan en tidlig morgen at sidde uden for beslagskuret, når solen lige var stået op. Jeg havde et par træknøtter; den ene sad jeg på, den anden var min slagteblok.

Luftfoto af Sivested

Nederst i billedet smedjen og Enghavens hønsehus

Det hændte også, at jeg stangede ål. Det foregik med en lang stang, hvor der på enden var en tregrenet lyster. Når jeg gik og stak den ned i mudderet, kunne jeg ramme ålene. Om vinteren kunne der ligge mange ål på et sted. Jeg husker, min bror Orla tog 18 ål sådan et sted; han var også lystfisker. I løbet af en sommer kunne jeg fange så mange, at far, mor og mine søskende ikke ville spise ål mere. Så lavede jeg et hyttefad, hvor jeg kom ålene i levende, og solgte dem til fiskemanden, når han kom hver uge.

Kanalen kunne bruges til andet end at fiske i. Vi drenge badede der hver aften, og det var sjovt. Det foregik i "adamskostume"; badebukser kendte vi ikke til. Svømme kunne vi allesammen, så der blev svømmet om kap og gerne med strømmen. Så kneb det med at komme tilbage, men så løb vi på kanten. Jeg er aldrig ufrivilligt faldet i kanalen. Derimod kom min bror Børge engang cyklende og væltede på kanten af broen. Han havde min lillesøster Bodil på tre-fire år på stangen. Hun trimlede ud i vandet, men han fik hende da halet op igen.

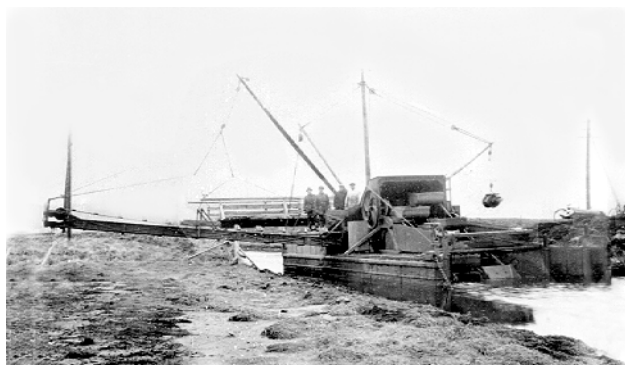
Det var sært, at vore forældre ikke var nervøse

for os, når vi færdes ved kanalen, men vi var vant til den. Jeg kan dog huske, at vor nabo, Søren Ibsen, på Enghavegård nær var druknet. Det var i begyndelsen af 1930'erne. Han var gået ud at bade sammen med sine tre karle. Der var meget højvandet den sommer. Pludselig var der en af karlene, der råbte: "Søren drukner". En anden af karlene løb ned efter noget reb. Anders Sjørup hed han. Henne på broen sad en feriedreng og fiskede. Han var fra Århus, hed Vagn Thomsen og var 13 år. Han hørte råbet. Jeg kan se det endnu. Han kom løbende hen over marken, samtidig med at han smed sit tøj, og så gik han lige på hovedet i vandet. Han kom slæbende med Søren og lagde hans hoved op på kanten, og så var der straks nogle til at hjælpe ham. De bar Søren ned til gården. Jeg gik lige bagefter, og jeg kan endnu se for mig, hvordan Søren kastede vand op. Min far var også kommet til hjælp. Søren lå i sengen længe, men kom sig efterhånden. Han blev en gammel mand, og han døde i foråret 1985, 92 år gammel. Drengen, der reddede hans liv, havde lært livredning i Århus, så det kom ham til nytte. Han fik da også "Carnegiefondens" redningsmedalje, husker jeg. Jeg har nok været fem-seks år, da det skete.

Om sommeren kunne vi også sejle på kanalen. Aksel Andersen havde en båd, som vi godt måtte låne. Om vinteren, når kanalen var gået over sine bredder, og det blev frostvejr, var der is på den. Så var der nogle vældige skøjtebaner. Jeg havde en isslæde, og den kunne der rigtigt komme fart på. Men kanalen kunne godt være farlig at færdes på, når den var isbelagt. Der kunne være våger, da strømmen gik under isen, og vi kunne ikke se, hvor den var tynd. Men i de hårde vintre 1940-41-42 var kanalen bundfrosset. Da kunne vi cykle på den til Kolind.

Det mest spændende for os drenge var, når muddermaskinen kom og ryddede bunden af kanalen for mudder. Det var gerne om efteråret eller vinteren, hvis der ikke var is på den. Det skete dog kun få gange i den tid, jeg var dreng, at muddermaskinen kom forbi mit hjem. Jeg husker engang, at muddermaskinen væltede mudderet ud til den side, hvor mit hjem lå. Da måtte der sættes brædder op, så at mudderet løb ned ad vejen, der gik ud i Sundet.

Muddermaskinen øste mange ål op, så det var en sport for os drenge at fange dem. Der blev spist ål i mange hjem i den tid.

Muddermaskinen

Jeg skulle måske skrive lidt om, hvordan muddermaskinen så ud. Det var et værre monstrum at se på. Den flød på vandet, og som drivkraft var der en petroleums- eller dieselmotor. Det lugtede fælt af olie, når vi var nede i maskinrummet. Der var to rækker store skovle, som gik langsomt rundt og skrabe mudderet op fra bunden. Når de kom i top, vippede de rundt og væltede mudderet ned i en slidske. Slidsken rakte ind over land. Der gik nogle skraber i bunden af slidsken, og mudderet væltede så ud af den. Fremdriften skete ved, at der var to store ankre, som var haget fast i jorden på hver sin side af kanalen. På ankrene sad der store kæder, som gik hen til nogle trisser, som langsomt gik rundt på maskinen. Sådan sneg muddermaskinen sig stille og roligt frem. Ankrene skulle flyttes, når maskinen kom hen til dem, og det foregik i en Pram. Broerne over kanalen skulle trækkes op, som muddermaskinen kom frem til dem. Det var træbroer med nogle tykke jernplanker underne.

Jeg husker også de mennesker, der arbejdede ved muddermaskinen. Der var Niels Pedersen Quist, en stor, kraftig mand med et kraftigt, gråt hår og nogle mægtige, store, grå øjenbryn. Han passede maskinen. Der var J.P. Abel, Albert "Sluprøv" Rasmussen og Søren Villumsen. De to andre, som arbejdede ved kanalen, var Laurits, jeg husker ikke hans efternavn, men han boede omme i Kolindbro, og Alfred Nielsen, han var genbo til mit hjem, og boede i Pognæs's hus.

Om sommeren slog de grøden i bunden af kanalen. Det foregik med et langt savblad. Arbejderne gik på hver sin side af kanalen og skiftedes til at give et lille ryk i savbladet. Kanterne langs kanalen blev slået med le. Ja, der var mere arbejde med det dengang. I dag har man både gravemaskine og klipper til bund og kant.

Jeg har skrevet om hønseriet på "Øen". Jeg havde også selv dværghøns og duer, da jeg var dreng. Det har altid interesseret mig, så selv den dag i dag har jeg racehøns og ænder. De første dværghøns fik jeg af min fætter, Johannes Johnsen, i Thorsø. Jeg kan stadig huske dem. "Kokken" havde dobbelt kam. Engang var far ved at slå nogle ben i stykker, så hønsene kunne få marven indeni. Da stak kokken hovedet ind under, så far kom til at slå den, så den døde. Som jeg græd, og mor var vred på far, for jeg var så glad for mine høns. Hvad hønen blev til, husker jeg ikke. Jeg har nok ikke været mere end fire-fem år dengang.

Da jeg var omkring ti år, fik jeg et par dværghøns af Johannes igen, og dem havde jeg megen glæde af. Aksel Andersen havde en dværghøne, som jeg fik af ham, så havde jeg én kok og to høner. Kokken må være død for mig, for jeg husker, jeg købte en anden hos Svend Meinicke i Sjørup. Den var sort med gule stænk på vingerne. Den var pæn, syntes jeg.

Engang var en høne blevet væk for mig. Hun havde lagt æg i en pinddyngte ovre på dæmningen, og der fandt jeg hende. Hun lå og rugede, og der kom 13 kyllinger. Den anden høne havde også kyllinger, men hvor mange husker jeg ikke. Jeg fik også ruget kyllinger ud i rugemaskine hos Kristian "Ømand". Engang kom der fem kyllinger, men jeg havde ingen skrukhøne til dem. Mor havde dem så inde i køkkenet i en kasse med en varmedunk, og de klarede sig fint.

Duer havde jeg nede ved fars hønsehus i et slag, som jeg selv havde lavet. Der var mange, for jeg kunne ikke nænne at slagte dem. Men da jeg kom ud at tjene og ikke selv kunne passe dem mere, solgte far dem.

Orla have en tam gråkrage, der hed "Pelle". En

dag, hvor han havde været cyklende over til vores fætter, Karl Johnsen i Thorsø, for at hente nogle dværghøns, fandt han, i et træ på vej gennem Kristiansminde, en kragerede fyldt med krageunger. Orla tog en af ungerne og puttede i sækken til dværghønsene. Krageungen blev meget tam og kom, når vi kaldte på den. Jeg husker, at når Orla cyklede, sad "Pelle" på cykelstyret. Vi børn gravede orm op i hønsegården til den. Om natten sad den ude i pæretræet i haven. Far var gal på den, fordi den lavede spektakel, og Aksel Andersen klagede over, at den tog hans bær i haven. Til sidst fik jeg af far bud på at tage "Pelle" med over på A.J. Andersens mark og slippe den fri der. Det gjorde jeg, og vi så den aldrig mere.

I midten Børge og Orla på pinddyngen på Dæmningen

Jeg havde en kat, der hed "Mutte". Den havde jeg også fået af min fætter Johannes i Thorsø. Jeg husker endnu den søndag i 1927, da han kom med den. Den var noget forstumlet, da den kom ud af sækken, og derfor stak den af op i et træ ovre i naboen Søren Ibsens have. Jeg kravlede grædende op i træet efter den og må nok også have fået fat i den. Vi havde megen fornøjelse af den, vi seks søskende. Sommetider sad den og kiggede hen på mor, og så vidste hun, hvad den ville. Hun åbnede ovnlågen, lagde et sækkehåndklæde derpå, og "Mutte" hoppede op og lagde sig. Engang var den

kommet for langt ind i ovnen, og mor havde nok ikke tænkt over det og lukkede lågen. Katten begyndte at klage over varmen; så åbnede hun lågen, og katten sprang ud. "Mutte" blev meget gammel. Jeg har nok været seks-syv år, da jeg fik den. Mor skrev til mig, da jeg var på Haslev Landbrugsskole som elev, at nu var den død, og da var jeg 26 år, så "Mutte" har været omkring 20 år, da den døde. Den fik mange killinger, gerne to kuld om året, så vi havde tit en killing at lege med.

En anden ting husker jeg også. Kristian "Ømand" havde købt nogle gåseæg. De skulle ruges ud, men der kom kun én gæsling, og den fik jeg. Far havde en gammel skrukhøne, og hvert år, når hun blev skruk, købte han en flok af de kønssorterede hanekyllinger til at sætte til hende. Det år havde hun 32 hanekyllinger. Der satte jeg gæslingen til, og skrukhønen tog også den. Det var et stolt syn, når hun kom med 32 kyllinger og den ene gæsling. Den hed "Lasse", men var en gås, og vi kunne selvfølgelig ikke nænne at slagte den. Aksel Andersen købte den til avlsgås, og efter hvad jeg husker, fik jeg 20 kr. for den.

Jeg har skrevet, at søndagsskolen holdt juletræ. Søndagsskole blev der holdt hver søndag i missionshusets lille sal. Der var mange børn, der gik i søndagsskole. Det var næsten selvfølge, at det skulle vi. Der var flere, der skiftedes til at lede den. Det var bl.a. lærer Niels Nielsen, A.J. Andersen, gartner Hakon Hansen fra Sivested Odde, Jens B. Østergård på Pognæs og en enkelt gang fru Anne Mette Sørensen fra Kirstinesminde. Det var sådan lidt ud over det almindelige, når det var fru Sørensen. Hun kom kørende i en charabancvogn med to store jyske heste for og en af karlene som kusk. Den dag måtte vi opføre os ordentligt. Det kunne ellers godt knibe lidt. Drengene, som sad på de nederste bænke, ville prikke pigerne, som sad foran, i enden.

Alt, hvad der foregik i missionshuset, blev bekendtgjort i skolen af lærer Nielsen. Han sagde det til os, og så skulle vi sige det hjemme. F.eks. når der kom en missionær til et aftenmøde, eller hvilket klokkeslet der var søndagsskole. Hvornår søndagsskolen foregik, rettede sig ind efter, hvornår der var

kirketjeneste i Tøstrup, så det skiftedes til enten at være kl. ti eller kl. fjorten.

Det var spændende, når året var omme, hvem der havde været i søndagsskole flest gange. Vi fik en streg i en bog ud for vores navn hver gang, vi havde været der. Jeg nåede vist aldrig at være den, der opnåede flest streger, men jeg var da tit i søndagsskole.

Sivested fodboldhold

Bagerst fra venstre: uk., uk., Søren Terkelsen, Åge Jensen, uk.

I midten: Eigil Grouleff, Frede Hansen, Orla Petersen

Forrest fra venstre: uk., Poul Petersen, Ejnar Friis

Sport har altid interesseret mig lige fra dreng af. Vi var mange unge på landet i Sivested, ja, vi var så mange, at der kunne blive to hold til fodbold. Der var gerne træning to gange om ugen, men kun om sommeren, da vi ingen sportshal havde, som de har nu. En sommer var jeg både målmand for Sivested fodboldhold og for Tøstrup-Skiffard håndboldhold. Der gik fire aftener om ugen med det, men sjovt var det. Vi var tit ude til kamp og lærte mange andre unge at kende.

Da jeg blev 23 -24 år, var jeg ikke hurtig nok som målmand længere; jeg spillede så ude på banen. Det var i håndbold, at jeg klarede mig bedst, da jeg var temmelig høj og god til at hoppe. Jeg spillede gerne back, da jeg ikke havde et hårdt skud som så mange andre.

Sivested-borgere omkring 1930 - 1940

Når jeg tænker på min barndom i Sivested, husker jeg også mange ældre mennesker. Dengang var der ikke de gode sociale forhold, som der er i dag, men ligefrem nød kan jeg ikke sige, der var. Jeg vil fortælle lidt om disse mennesker, som, syntes jeg, var meget gamle, set med mine barneøjne.

Der var Marie Prip. Hun sad i kørestol; det var leddegigt. Hun havde en fremmed pige til at passe sig. Den første pige, jeg husker, hed Petra. Senere var det en pige, der hed Marie Poulsen fra Kærby, som passede hende. Marie og Petra boede i et gammelt hus næsten over for mejeriet henne ved "Koustbakken", som Koustrupbakken blev kaldt. Marie havde to geder, som græssede på en lille lod, hun havde på den anden side af landevejen. Der havde hun også et hønsehus. Om sommeren var de sommetider henne ved min mor for at få eftermiddagskaffe. Jeg kan endnu se, når de kom hen ad vejen, og Petra skubbede Marie. Der var nogle store hjul på kørestolen, og når den skulle ind i vores forgang, så måtte de vippe den. Marie Prip var altid i sort kjole og havde sådan en sort krans på hovedet. Min søster Erna og jeg var sommetider henne hos hende. Efter hvad husker jeg ikke, men der var sådan en egen lugt derinde. Der var jo ikke centralvarme dengang. Der stod et stort, gammelt æbletræ lige uden for huset. De æbler smagte godt, husker jeg.

Deres naboer Mariane og Anton Terkelsen var også ældre mennesker, og i mine øjne meget gamle. De havde ti børn, og der var en datter og en søn, som boede hjemme. Flere af børnene havde større stillinger; en var sparekassedirektør, en mejeribestyrer, og en var i Amerika, men han døde derovre. Han kom hjem i en zinkkiste og blev begravet på Tøstrup kirkegård. Jeg husker, de talte om, at han var meget rig. Anton Terkel var vejmand. Han passede vejen fra Koustrup og til Vedø-broen. Det var en grusvej dengang. Han kom ganske langsomt cyklende på sin gamle damecykel, men der var også huller i vejen; den var et helt vaskebræt at køre på. Mariane husker jeg ikke meget andet om, end at hun gik udenfor. Hun havde et stort forklæde på og en kæp i hånden

og smilede til os børn.

Deres datter, der var hjemme, hed Marie (Misse) Terkelsen, og sønnen hed Søren Terkelsen. De var ugifte og passede den lille ejendom. Det var meget dårlig jord, men de fik alle føden der. De var måske lidt af det, man kan kalde originaler, men de var meget flinke, og mange børn rendte henne hos dem.

Sivested fodboldhold, Old boys 1943

Bagerst fra venstre: Hans Adolf Sørensen, Aksel Andersen, vognmand Henriksen, Marius Jensen (Frydenslund), Søren Terkelsen

I midten: Ejnar Friis, Erik Tretow-Loof, Ove Mønsted (Enghaven)

Forrest fra venstre: Frands Hansen (Frede Hansens far), Poul Petersen, Egon Jensen

Søren Terkelsen var ivrig fodboldspiller. Han opbevarede byens fodbold. Der var et godt fodboldhold i Sivested, så stærkt, at de kunne vinde over Trustrup. Det var meget spændende, når der var fodboldkamp. Det foregik henne bag ved Pognæs ned efter Koustruplund. Så var der mange mennesker for at se på det. Søren spillede back. Han var stor og stærk, og jeg kan se endnu, når han ramte bolden lige med tåen. Så skal jeg love for, at bolden kom væk. Søren havde to små islænderheste. Det var et helt skuespil at se ham, når han kom kørende med dem. Ude i Sundet hentede han et lille læs grønt og kom så kørende forbi mit hjem med det. Han stod op i vognen og holdt krampagtigt fast i tømme og stirrede ned på de små heste. Han var bange for dem, sagde folk. Søren kunne godt lide at gøre nar af sine bysbørn og lave sjov nytårsaften.

Misse husker jeg som altid værende sød og rar,

og mange små piger gik hen til hende og sad i hendes stue. Det var et meget gammelt stuehus, men der var rent og pænt. Vi drenge var også sommetider inde at få noget af hende; det var gerne småkager.

Et andet ældre ægtepar, som også er værd at omtale, er Katrine og Anders Jensen, Missionshus Anders Jensen, som han blev kaldt i daglig tale. De havde et lille hus, der lå nede bag ved missionshuset. Han passede missionshuset, gjorde rent ude og inde og fyrede op, når der skulle være noget om vinteren. Det var altid i den fineste orden. Det var der også udenfor og inde i deres eget lille hjem. Husets gavl lå op til skolens legeplads. Når vi i skolen sad oppe i ribberne, kunne vi se over en stor hæk og ned i hans have. Den var også altid i fineste orden. Ligeså var det med dem selv og deres påklædning. Når Anders ikke var på arbejde, havde han blankpudsede spidstræsko på. Han gik ikke meget på arbejde, men i den tid, jeg kan huske, hjalp han sommetider David Pallesen med dræningerne ude i Sundet. Derudover mindes jeg ikke, at han lavede noget.

Hans kone, Katrine Jensen, strikkede og syede for folk. Jeg husker da, at jeg har været med mor deroppe, da Katrine skulle lave noget for hende. De kom også sommetider ned til min far og mor og fik deres aftenkaffe. Jeg synes, det var mere almindeligt dengang, at mennesker besøgte hinanden uden at være inviteret. De sad og hyggede sig sammen, fik deres kaffe og gik ret tidligt hjem. Anders og Katrine havde ingen børn.

En anden, som ofte kom ned til mine forældre om aftenen, var Aksel Andersens far, Anders Peter Andersen. Anders Peter havde vist aldrig været særlig rask. Jeg husker ham som en tynd mand med en svag stemme. Anders Peters kone hed Franciska, og hun havde syskole for de større piger i skolen. Det første, jeg kan huske, var, at Anders Peters gård var forpagtet ud til en mand, vi kaldte for forpagter Anders Andersen. Men da Anders Peters søn, Aksel Andersen, blev gift med Karna i 1926 eller 27, overtog de gården, og Anders Peter og Franciska fik en lejlighed (aftægtsbolig) i den ene ende af stuehuset. Franciska døde, da jeg var 12-14 år, så Anders Peter blev enkemand. Han blev en

gammel mand, 86 år. Jeg kan se ham komme gående, når han skulle til eller fra kirke. Der var tre km. til Tøstrup, og han havde fart på; det regnede han ikke for noget at gå den tur. Jeg har aldrig set ham cykle, men det kunne Franciska.

På min "vandring" blandt personer i Sivested, er der en, som set med mine øjne ikke skal glemmes. Det var "Central Jens". Jens Sørensen passede Sivested Central. Han var ungkarl, vel omkring 40 år, da jeg var 10-12 år. Sivested Central havde til huse i en lille villa, der ejedes af gårdejer Søren Kahr. Hans søster havde før haft centralen; hun hed Else Kahr. Jeg kan huske hende, inden hun døde. "Central Jens" var ansat af Søren Kahr til at passe centralen. Vi tre drenge, Trier Skiffard, Knud "Tømmer" Andersen og jeg rendte tit op til "Central Jens", når der ikke var noget at lave nede ved Aksel Andersen. Det var især om vinteren, fordi der var en god varme hos ham, da der var kakkelovn.

Vi lærte, hvordan sådan en central virkede. Det var, før der blev selvvalg på telefonen. Når f.eks. min far ringede op, vi havde nr. 3, så faldt den klap ud på centralen, der havde nr. 3. Der stak Jens så en prop i, som den kaldtes. Så kunne far forlange Aksel Andersen, som havde nr. 11. Så stak Jens en prop i ved nr. 11, tog så proppen ud ved nr. 3 og trykkede på en knap, så ringede det hos Aksel Andersen. Så stak han proppen i nr. 3 igen, og så var forbindelsen der, så de kunne tale sammen. Det skulle være to propper, som havde samme farve. Der var flere forskellige farver på propperne, således at der kunne være flere forbindelser på en gang. Når nogle var færdige med at tale sammen og ringede af, faldt en klap ned med den farve, som de propper havde, der lige havde været i brug.

Jens var en meget flink og rar mand og fuld af sjov. Vi kedede os ikke i hans selskab. Han kom meget ned til Aksel Andersen og mine forældre. Centralen lukkede kl. otte om aftenen. Der var ikke vagt på, medmindre man bad Jens om at blive der, hvis der var nogen, der var særligt syge og skulle have læge om aftenen.

Når Jens var nede og få sin aftenkaffe hos mine forældre, skulle vi spille kuglespil. Det var et spil, hvor vi stødte til en kugle på størrelse med

en nød. Kuglen skulle falde i nogle rum, hvor der var forskellige numre. Der var 20 kugler, og der blev så talt op, når alle kuglerne var spillet. Jens lavede sjov med det, og vi børn morede os, kan jeg huske. Jeg har talt med ham en enkelt gang siden. Han var da blevet afløser ved Jysk Telefon. Dengang arbejdede han ved Ålsø Central og kom cyklende her igennem Fladstrup.

Som nabo til centralen havde købmand Anders Jensen sin forretning. Han og hans kone var ældre mennesker, og forretningen gik ikke særlig godt for dem. Det resulterede i, at mange fra Sivested handlede hos fru købmand Petra Frandsen, der havde forretning i Kolind. Fru købmand Petra Frandsen var en markant personlighed i det lille lokalsamfund. Hun var en nydelig, ældre dame. Flink var hun også. Når mor havde bestilt varer hos hende, kom budet, Aksel Jensen, som blev kaldt "Aksel Dagligbud", med varerne, og der var altid et kræmmerhus bolcher med til os børn. Enden blev, at fru Frandsen stillede en filial an i Sivested. Det var i den samme villa som centralen. Centralen blev flyttet ovenpå, og der var så forretning nedenunder.

Fru Frandsen ansatte en bestyrer. Den første hed Friis. Efter ham kom der en, der hed Larsen. Forretningen var et samlingssted for de unge lørdag aften. Om aftenen var der åbent til kl. otte, men klokken blev sommetider både ni og ti, inden han lukkede, selvom han skulle lukke kl. otte efter loven. Bestyreren var nok blevet meldt til politiet, for en vinteraften holdt der to betjente et lille stykke derfra. Det var Techen, Femmøller, og hans bror Techen, Tranehuse. Jeg var den første, der forlod forretningen, og skulle selvfølgelig hen og se, hvorfor den bil holdt der. Jeg gik lige i fælden uden lys på cyklen. Aksel Andersen blev også snuppet. De andre kom ud ad bagdøren, så dem skete der ikke noget, mens Aksel og jeg blev noteret. Bestyreren blev også noteret, men han ville ikke betale bøden, så vi endte alle tre i retten i Ebeltoft. Aksel og jeg som vidne. Jeg havde betalt min bøde, men Aksel og bestyreren slap, så jeg var godt ærgerlig. Mor var vred på mig over, at jeg allerede skulle i retten. Jeg var vel 15 år dengang. Men jeg har da kun været der én gang siden. Det var med en dreng, jeg havde her

på Dalkær, som jeg skulle ud at sige god for. Han var anklaget for at have taget en anden karls ur. Han stjal vist aldrig siden, så vidt jeg ved.

Sivested Skole blev nedlagt i 1939. Sivested og Tøstrup Skole blev lagt sammen, og der blev bygget en ny skole mellem de to byer, Tøstrup Centralskole. Fru Frandsen købte bygningen, hvori den tidligere skole havde til huse, og flyttede sin forretning derhen.

Den før omtalte købmand Anders Jensen havde solgt sin forretning og var flyttet fra byen. Der var nu en anden købmand Jensen, der købte den. Det var omkring 1937-38. Han solgte den så igen til en mand, der hed Kristrup Johansen. Han havde den, til byen købte begge forretninger, både hans og Fru Frandsens, og lavede en brugsforening i den gamle skole, hvor fru Frandsen havde forretning. Den gamle købmandsforretning blev solgt til en, der hed Alfred Svenningsen med den klausul, at der ikke måtte være forretning mere. En mand, Erik Tretow-Loofs far, var ikke tilfreds med, at der var oprettet en brugsforening. Han stillede så en købmandsforretning an lige over for den gamle forretning i villaen "Toftebo", som Niels Andersen havde bygget, så der var stadig to forretninger i byen, brugsforeningen og Tretow-Loofs købmandsforretning. Derforuden havde en mand, der hed Aksel Pallesen, en lille biks, hvor han solgte is og tobak m.m..

Jeg vil tro, at jeg var omkring fem år den første gang, jeg skulle gå til købmand for mor. Jeg havde mine små spidstræsko på, og jeg var vant til ikke at måtte gå ind med træsko på, når der var trægulv, så jeg satte dem pænt uden for døren. Den første købmand Anders Jensen havde en søn, Frederik Jensen, som var hjemme; han skulle vel forestille at være kommis. Han var omkring de 40 år. Der var ikke megen handel, men han var altid i forretningen. Der var nogle, som gik derind, om ikke andet så for at snakke, og det kunne "Frederik Kjømand", som han blev kaldt. Han var den fine mand at se på, blå jakkesæt, hvid flip, sort slips og glatbarberet. Han havde den vane, at han satte hænderne sammen, blæste i dem og gned dem så mod hinanden bagefter, som om han frøs dem. Jeg kan tydeligt se endnu, hvordan han

gjorde. Jeg har aldrig set ham uden for husets fire vægge; man kan vel sige, at han var en ener, og ikke som folk er flest.

Jeg fortsætter lidt længere hen i byen. Der boede Marie "Ras", hvis rigtige navn var Marie Pedersen. Hun var enke og boede i et lille hus af røde sten og med stråtag. Huset blev fjernet, da vejen Kolind - Grenå blev udvidet omkring 1940-45. Hun kom også sommetider ned til mine forældre om aftenen for at snakke og få sin aftenkaffe. Hvad hun foretog, sig ved jeg ikke; hun arbejdede ikke for nogen; hun hverken strikkede eller syede.

Men én ting husker jeg om Marie "Ras". Mens jeg var tredjekarl ved A.J. Andersen, var det skik, at der skulle bæres en spand vand op til hende hver morgen. Der stod en tom spand uden for hendes dør, som jeg hældte vandet i. Vi spiste til morgen kl. halv syv og var gerne færdige ti minutter i syv. Derefter skulle jeg op med spanden, så jeg var klar til at følge med i arbejdet kl. syv. Hun var såmænd ikke ringere, end at hun selv kunne hente sit vand. Hun kunne da trave rundt i byen, men skikken varede ved. Jeg var forkarl ved A.J. to gange, og den anden gang, jeg tjente der, måtte tredjekarlen også op med vand til hende. Hun havde et mægtigt stort pæretræ i haven, altid med en masse pærer i, som var runde. Mor fik sommetider nogle af hende, og de smagte godt.

Lidt længere henne i byen boede der et gammelt ægtepar, Julius Petersen og Anna Kolding. De havde været gift før og var altså enkefolk begge to. Det gik meget varmt til, mens de var forlovet, efter hvad folk sagde. Jeg husker det ikke. Den ene boede i Sivested og den anden i Fannerup. Når de havde besøgt hinanden og skulle skilles og således var kommet et lille stykke fra hinanden, løb de sammen igen. Men det varme forhold var hørt op i den tid, jeg kendte dem. Anna Kolding var slem ved Julius. Han havde det ikke godt; han var næsten blind og måtte opholde sig uden for hjemmet meget af tiden. Om sommeren lå han tit og sov i en skov, der var lige oven for huset. Det var ikke almindeligt, at ældre koner var klippet dengang, men det var Anna Kolding. De sagde, hun brugte en kasserolle, som hun satte på hovedet og klippede efter.

Julius hentede vand nede ved A.J. Andersen. Der var et par dage, vi ikke havde set ham. Det var i den hårde vinter 1940. En middag, hvor vi sad og spiste, sagde A.J. til tredjekarlen, han hed Villiam Møller, om han kunne løbe op og se, hvordan Anna og Julius havde det. Da Villiam kom ind, sagde Anna Kolding: "Jeg kan da ikke forstå, Julius siger ingenting, når jeg snakker til ham". Villiam kunne se, at han lå inde på sin seng med tøj på og var død. Hvad der blev af Anna Kolding, husker jeg ikke. Hun var gammel og var vel det, man i dag kalder dement. Dette er et eksempel på, at de sociale forhold dengang var dårlige for de mennesker, der ikke havde nogen familie eller andre, der så efter dem dagligt.

Kirstine "Vollemand" Jensen

Anna Kolding og Julius Petersens hus var bygget sammen med et andet. Julius's var vel nærmest bindingsværk og med stråtag, men det andet var bygget om og havde fast tag og hvide mure. I dette hus boede Per "Vollemand" Jensen og hans datter Kirstine. Per var en ældre mand og havde haft en ejendom i Koed, men havde solgt den og var så flyttet til Sivested. Kirstine var sy pige. Jeg husker, at jeg sommetider var med mor deroppe, når hun skulle have noget syet. Det var gerne en kjole til min søster Erna. Der var sådan en sær lugt derinde. Jeg kunne tænke mig, at der skulle spares på varmen, og så blev der nok ikke lukket frisk luft ind.

Per "Vollemænd" var en flink gammel mand. A.J. Andersen havde en roekuleplads liggende bag hans hus. Når vi arbejdede der, kom Per om og snakkede med os. Jeg husker engang, han havde gået og snakket med os. Så sagde han: "Nå, a ska' vel hen te' købmanden og slå en bette handel a"!

Per havde nogle høns. Det var tværstribet Plymouth-Rocks, og de var pæne, syntes jeg. Lidt efter kunne vi se Per gå hen ad vejen med en kurvfuld æg under armen og stokken i den anden hånd. En ejendommelig gammel mand med kasket på. Han skulle så have købmandsvarer med hjem for æggene.

Den sidste gang, jeg var ansat hos A.J. Andersen, døde Per "Vollemænd" Jensen. A.J. Andersens nabo, Viktor Klemmesen, og jeg lagde ham i kiste. Per "Vollemænd" var en bror til min kones bedstefar, Rasmus Jensen. De stammede fra Attrup ved Ryomgård. Rasmus Jensens datter, Marie Katrine Jensen, var hos Pers datter Kirstine, da hendes far blev syg. Marie K. Jensen (Moster Rie) var søster til min svigermor. Jeg husker, da jeg så Marie K. Jensen første gang. Det var nogle dage, efter at Per var blevet begravet. Vi tre karle, Peder Nielsen, Søren Kristian Møller og jeg, der tjente hos A.J., var oppe at få aftenkaffe hos Kirstine, og da var Marie K. Jensen der. Da havde jeg ikke tænkt, at jeg skulle få så meget med hende at gøre, som jeg senere fik. Hun boede i Skødstrup. Hun havde aldrig været gift og ernærede sig som sypige der.

Marie K. Jensen kom tit på besøg her på gården Dalkær i Fladstrup, især om vinteren. Da min svigermor, Anna Pallesen, døde i 1969, flyttede Marie ud til os på Dalkær og boede her i godt syv år. Hun blev 95 år og døde i 1977. Hvor var hun flink og rar ved os, så det var syv dejlige og uforgemmelige år, vi havde, mens hun boede her. Hun blev aldrig kaldt andet end "Moster". Det var jo min kones moster, men hun blev kaldt Moster af alle i hele byen.

En anden person, som jeg synes skal nævnes, er Alfred Bjerregård. Han var omkring 30-35 år, da jeg var ti år. Han var murersvend og arbejdede for sin svoger, murermester Harald Bang. Alfreds kone hed Kirstine Bjerregård. De

havde otte børn. Jeg gik i skole med nogle af dem bl.a. Egon Bjerregård. Kirstine var kogekone ved min konfirmation. Hun døde forleden og blev begravet den 20. januar 1985. Hun blev 82 år. Hun havde da været enkekvind i flere år.

Marie Katrine Jensen, Skødstrup

Det, jeg husker om Alfred, var, at han var ivrig jæger og lystfisker. Når Alfred kom med sin fiskestang, var det spændende at følge efter ham. Han havde en sjælden evne til at fange noget. Det var altid gedder, han fiskede efter i kanalen. Siden jeg er kommet her til Fladstrup, har jeg talt med ham, når han kom på sin knallert og skulle til Glatved Strand for at fange torsk. Han havde en datter, der boede der i nærheden.

Nu er vi lidt uden for selve Sivested by mod Kolind. Her boede en mand, der hed Jens Grouleff. Hans kone hed Margrethe Grouleff. De havde en ejendom, og neden for denne var der en meget våd eng, og ovenfor var der agerjord. Det var ene store bakker og skrænter. Jeg husker, at min far omkring 1930 stillede en vindmølle op derude i den våde eng. Så blev der lavet en dæmning ude ved kanalen. Møllen skulle pumpe vandet af engen og ud i kanalen. Vindmøllen står der endnu.

Jens og Margrethe var meget flittige mennesker. De havde otte børn. Jeg har gået i skole med

nogle af dem og tjent sammen med en af dem. Jens Grouleff var også tækkemand. Taget på mit hjem var af strå. Når det skulle tækkes, var det Jens Grouleff, der gjorde det, og det var fint arbejde, han lavede.

Stråtaget repareres på smedjen. Min bror Børge og min far Valdemar

Som nabo til Jens Grouleff boede Palle Hansen og hans kone Sine Hansen. Palle var født på en gård i Sivested, som Palles bror Jens Hansen i sin tid havde overtaget efter deres forældre. Jens Hansen og hans kone var aftægtsfolk og boede på gården hos en datter og svigersøn, Signe og Martin Degn. Gården ejes i dag af Eigil Grouleff.

Palle var ældre, da han blev gift med Sine. Mens han var karl hos sin bror Jens, solgte han tobak og skrå til folk, men da han blev gift med Sine, flyttede han ud til hende. Det var et langt, gammel hus med stråtag, de boede i. I den anden ende boede en mand, der hed Jørgen Petersen. Hvor meget kærlighed, der har været mellem Sine og Palle, ved jeg ikke, for de havde hvert sit soveværelse. Palle havde så sin forretning derude. Det vil sige, det var en stue, hvor der stod et klædeskab og en stor kommode med flere skuffer i. Deri havde han sine tobaksvarer og andre ting. En gang om ugen, når bageren havde været der, havde han wienerbrød inde under sengen. Øl og sodavand havde han også der. Der var flere karle, der holdt til ude hos ham om aftenen, især når bageren havde været der. Jeg har hentet mange pakker skrå til min far ude ved Palle. De kostede 30 øre pr. stk. Palle kunne gå langt for at tjene lidt. Jeg kan se ham komme gående i en stor overfrakke, spidstræsko og en lille sæk på nakken, som han havde sine varer i. Han kunne gå helt til Søby på den anden side af Kolindsund

for at sælge en kasse cigarer. Palle var ikke nogen fattig mand. Han vidste godt, hvad penge var værd.

Det var skik dengang, at vi skulle til alters søndagen, efter at vi var blevet konfirmeret. En af mine barnelegekammerater hed Egon Jensen og var fra Frydenslund. Vi var blevet konfirmeret begge to og havde været til alters. Vi bestemte så, at vi skulle ud til Palle, når vi kom fra kirke, og have ham til at give os en cigar, for så skulle vi nok købe tobak ude ved ham senere. Vi fik en cigar af ham, men hvor meget tobak vi købte senere, husker jeg ikke. Vi drenge ville også lave sjov med Palle. Når han kom gående på vejen, spurgte vi ham, om han ville danse for os. Så hoppede Palle rundt på vejen, og det morede os.

I det yderste hus, der hørte til Sivested, boede Thorvald Christensen. Huset, som var en gammel bindingsværksejendom, kaldtes Amalienborg, og hertil hørte der 10-12 tdr. land. Efter hvad jeg husker, hed hans kone Andrea og hendes mor Kjesten Marie. Det var hendes hjem, og da Thorvald blev gift med Andrea, overtog han ejendommen. De var unge mennesker, da jeg var barn.

Jeg husker Thorvald bedst for, at han havde mange forskellige slags fjerkræ, blandt andet duer. Jeg handlede sommetider med ham, men han var durkdreven. Han solgte mig en gammel due. Jeg havde lukket den inde et stykke tid og fået den parret med en af mine egne duer. Når jeg så lukkede duen ud, fløj den ud til Thorvald igen; men få den tilbage kunne jeg ikke. Han sagde, at det var en, der var kommet flyvende til ham, og at det ikke var min, selvom jeg havde givet 50 øre for den. Thorvald solgte ejendommen og flyttede ud til Auning. Der har jeg siden handlet duer med ham og fortalt ham, hvordan han snød mig, da jeg var dreng.

Thorvald kørte mælketur i Sivested i flere år med to små hvide heste. Det var et syn at se, når han skulle op ad bakkerne fra de forskellige Sivestedgårde. Hestene kunne næsten ikke trække vognen, så det gik ganske langsomt. Thorvald var en høj, tynd mand. Det skete sommetider, at han var nede at gå foran hestene. Jeg husker også, at når han havde regning hos

far, var han ikke til at få pengene fra.

I den anden ende af Thorvalds stuehus boede der en gammel ungarl. Jeg kan lige huske, at der i begyndelsen boede to brødre. Vi kaldte dem for "Bette Jensen". De havde haft en gård i Skiffard, men var flyttet fra den. Men efter hvad jeg hørte, var den faldet sammen om dem. "Bette Jensen" var så flyttet til Sivested. Den ene må jo nok være død ret hurtigt, efter at jeg begyndte at kunne huske noget. Den anden husker jeg tydeligt. En lille mand med langt hår og skæg, i laset tøj, og som aldrig blev vasket. Han holdt geder, og de stod i vejkanterne om sommeren. Der kunne vi tit se "Bette Jens" ligge og sove. Når gederne var inde, blev der aldrig gjort rent hos dem. Til sidst gik de så højt oppe, at de åd taget.

Vi drenge var sommetider inde at besøge ham, og som der så ud. Det er vanskeligt at beskrive. Der var kun en stue, og der gik høns derinde. En lille, gal foxterrierhund stod bundet til det ene ben af hans seng. Vinduerne havde der ikke været gjort noget ved i mange år. Dem kunne man ikke se ud ad, så der var lidt skummelt derinde. At naboen Thorvald kunne finde sig i det, forstår man ikke. Sådant noget kan ikke finde sted i dag. Så vil vores social- og sundhedsvæsen da heldigvis gribe ind.

Det var lidt om de ældre mennesker, som boede i Sivested, set med mine barneøjne.

Så mangler jeg at fortælle om de forskellige gårde og deres beboere. Dem har jeg ikke omtalt, men da jeg har trådt mine barnesko eller arbejdet på mange af gårdene, vil de blive omtalt senere. Jeg vil hermed slutte mine barndomserindringer, selv om jeg kunne fortælle meget mere. Noget kommer måske frem, når jeg nu vil fortælle lidt om min ungdom.

Karl hos A.J. Andersen **november 1935 - november 1936**

Som før skrevet blev jeg konfirmeret den sjette oktober 1935.

Den første november var min tid ved Kristian "Ømand" forbi. Jeg kom så rigtigt ud at tjene, hvor jeg skulle have kost og logi. Det var som tredjekarl ved Anders Jensen Andersen (A.J.). Gården lå midt i Sivested by og hed "Højmark", da der var en stor bakke, som man skulle op ad for at komme i marken. Der arbejdede foruden mig en gift fodermester, Karl Andersen, en forkarl, Michael Degn, en andenkarl, Knud Grouleff, og en tjenestepige, Dina Hansen.

Anders Jensen Andersen (A.J.), hans kone Agnes, og sønnen Niels Åge. Ca. 1917.

A.J., som han blev kaldt i daglig tale, var enkemand. Hans svigerdatter, Mathilde Andersen, stod for husførelsen, og vi fik en god kost. Hun havde været gift med A.J.'s eneste søn. De havde kun været gift omkring tre år, da Niels Åge Andersen, som sønnen hed, døde, og hun blev enke. Hun havde to små piger Alice (g. Langdahl) og Åse (g. med Aksel Andersens søn Leo). Åse blev døbt ved sin fars kiste. De var seks og syv år, da jeg tjente der.

A.J. var en dygtig landmand og havde orden i tingene. Han var flink at tjene hos, men han forlangte også, at vi bestilte noget. Han sad i sognerådet og i bestyrelsen for Grenaa Svineslagteri. Det medførte, at han tit var ude. Mange landmænd havde kontrakt med slagteriet på deres grise, og som bestyrelsesmedlem var A.J. tit ude at klippe grise i øret og skrive kontrakt. Det var dårlige tider for landmændene dengang, så derfor kunne de låne lidt på grisene.

En forkarls arbejde var altid at lede og fordele arbejdet på anvisning af gårdens ejer. Forkarlen, Michael Degn, og A.J. talte sammen om

morgenen om dagens arbejde. Forkarlen satte så i arbejde kl. syv, uanset om det var sommer eller vinter. Først havde vi fodret, gjort rent og striglet hestene, så derfor var vi oppe før kl. seks om morgenen.

Mit arbejde var at gøre rent bag ved dyrene, feje gangen og bænke gødningen op ude i møddingen, så jeg havde travlt. Mine kræfter var ikke store, da jeg ikke var ret stor og meget tynd, så det kneb mig sommetider med at nå det. Forkarlen var tit hård ved mig, men det var første gang, jeg var rigtigt ude at tjene, og derfor troede jeg, at sådan skulle det være.

Fodermesteren, Karl Andersen, var en gift mand, og hen på vinteren fik han og hans kone en lille pige. Fodermesteren og hans kone hjalp hinanden med at malke de 24 køer, som besætningen bestod af. Nu skulle vi tre karle, Michael, Knud og jeg, skiftes til at malke halvdelen af køerne, da konen af naturlige årsager ikke kunne malke sine 12 køer. Hverken forkarlen eller andenkarlen var gode til at malke med hånden, så fodermesteren var utilfreds med dem. Jeg har altid været god til at malke med hånden, så enden blev, at forkarlen sagde, at jeg kunne malke hver gang.

Jeg måtte så op før kl. fem hver morgen, have 12 køer malket, over i hestestalden og hjælpe karlene færdig der og til sidst ind og spise morgenmad kl. halv syv. Derefter skulle jeg med i marken fra kl. syv til kl. tolv, holde en times middag og så med i marken igen fra kl. et til kl. fem. Så holdt for- og andenkarlen aften om vinteren, men jeg skulle over og malke de 12 køer igen. Når jeg kom ind for at spise, havde de andre to karle, Michael og Knud, været færdige længe, og jeg var træt.

En dag kom A.J. ned i smedjen til far, og far sagde det til ham. Far syntes ikke, det var nødvendigt, at jeg skulle malke hver gang. A.J. vidste det ikke. Han stod ikke op før klokken var lidt i syv om morgenen. A.J. var så efter forkarlen, og der blev aftalt en anden ordning. Andenkarlen, Knud Grouleff, kom til at muge ved køerne.

Jeg husker også et andet tilfælde. Det var en rigtig kold vinterdag. Der skulle køres roer ind

dagen efter. Roekulen lå langt ude i marken, og der var hverken mennesker eller huse at se, da A.J.'s marker lå oven for de store bakker. I det grimme vejr sendte forkarlen mig ud for at kaste sne væk fra roekulen, mens han og andenkarlen lå hjemme i laden og sorterede kartofler. Da var fire timer lange for en dreng på 14 år.

En dag ved vintertide var vi ved at køre roer ind, og hestene var kåde. Forkarlen og jeg kørte ud efter læs, og vognen skulle dreje op mellem to kuler. Så rammer baghjulet hjørnet af den ene kule. Der manglede et stykke af den nederste fjæl på sidefjælen, og der skred mit ene ben ned, da vognen med fuld fart kørte over hjørnet af kulen. Benet kom ind i egerne og til at sidde fast mellem hjulet og kæpstokken. Det sagde, ligesom når vi sætter en klemme på et cykelhjul. Hestene var ved at løbe løbsk. Benet sad så fast, da andenkarlen kom, at han måtte hjem efter en nøgle, så han kunne få hjulet skruet af. Jeg var på sygehuset for at få foden røntgenfotograferet. Benet var heldigvis ikke brækket; men et stort stykke af skindet omkring ankelen var væk. Det havde været så meget i klemme, at der var sprunget en lang dyb flænge på siden af foden lige fra min storetå og hen til trædepuden under foden.

Jeg måtte ligge i sengen en uges tid, da det var en slem forstuvning, men det første jeg kom op, måtte jeg i arbejde igen. Jeg kunne ikke have min gummistøvle på, så jeg gik med en sivsko. Senere fik jeg en stor gummistøvle, som jeg kunne have forbindningen i. Som det gjorde ondt. Arrene er stadig tydelige den dag i dag.

Jeg har truffet forkarlen mange gange siden, efter at jeg kom her til Fladstrup, for han boede ikke så langt herfra. Jeg fortalte ham, hvordan han var over for mig, da jeg var dreng og tjente hos A.J.. Jeg kunne fortælle meget mere om ham, men lad det være nok.

Min løn det år var 225 kr., og der var ikke noget, som hed ferie. Jeg havde vist kun fri en halv tirsdag hele det år, og det var til min bedstefars, Rasmus Johnsens, fødselsdag i Thorsø. Det var d. 19. februar 1936.

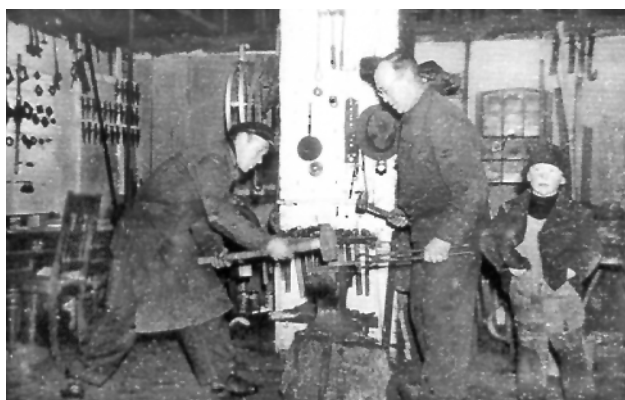
Men hos A.J. var det alligevel en god plads, for han var flink og reel i alle retninger. Jeg tjente

hos ham to gange senere, men det var som forkarl. (Herom senere).

En mislykket smedelærling ***november 1936 - april 1937***

Året gik, og far syntes, at jeg skulle prøve, om jeg kunne blive smed. Jeg kom så i lære den første november 1936. Desværre havde jeg hverken interesse eller håndelag for det håndværk. Jeg gik mest på arbejde på de forskellige gårde i Sivested, men jeg var da også hjemme i smedjen engang imellem.

Jeg har et minde på en finger fra, da jeg var i lære. Far havde en aftale med Jens Legarth på Søholm om at skulle holde hans heste vedlige med sko. Der var vel en 15-20 heste, og de skulle skos i stalden. Det hændte så, at vi var på Søholm en halv dag for at sko heste. Det var jeg ked af. Hestene var store, tunge og stive af slæb. De blev ikke altid behandlet lige godt på de store gårde. De fleste var vallakker dvs. kastrerede hingste, og fejlfrie var de ikke allesammen. Sommetider skulle jeg holde bagbenene oppe for far, mens han skoede dem. Det var hårdt, når sådan en stor, gammel, stiv krikke lagde sig over mod mig.

Smedjen i Sivested

Fra venstre: Min bror Børge, min far Valdemar og Bodils søn Vagner 1955

Det gik sådan til, da jeg kom til skade med min finger. Far havde lige skoet en hingst. Hingsten hed "Martin Degn" og var velsagtens købt af en mand, der hed sådan. Nu skulle jeg raspe hingstens hov af. Det foregik på den måde, at jeg satte hans hov op på mine knæ. De søm, som skoen var sømmed fast med, kom ud på siden af hoven og blev bøjet nedad. De skulle nappes af, så der kun sad et lille stykke tilbage. Dette blev slået ind i hoven, så det ikke kunne trækkes ud. Det var jeg ved at gøre, da hingsten pludselig fik krampe i benet. Det resulterede i,

at et af de søm, som var bøjet ned, gik ind i min finger. Da hesten havde fået benet ned, måtte jeg skubbe min finger ned for at få den derfra igen. Jeg ser lige på den; arret er der fint endnu, 50 år efter. Det er guldbrand på højre hånd.

En hest skos. Mine brødre Orla og Børge. Jeg ved ikke, hvem manden er, der holder hesten.

Det sted, hvor jeg arbejdede mest, mens jeg var "i lære" hos far, var ved en landmand i Sivested, der hed Søren Kahr. Det første, jeg lavede der, var at pløje. Der var en søn, Johannes Kahr, hjemme, og vi pløjede hver eneste dag, så længe det kunne lade sig gøre, inden frosten satte ind. Selv nytårsaftensdag kørte vi lige til aften. Det var nogle gamle udslidte heste, Søren havde, så de gik langsomt, og der var over 100 tdr. land. Jeg husker, at når jeg arbejdede ude i noget, der hed Langager, kunne jeg kun køre syv omgange på en halv dag.

Det blev vinter. og der kom megen sne. Søren Kahr skulle møde med to-tre mand til snekastning hver dag, og han havde kun sønnen til hjælp, så jeg kastede sne for ham. Det foregik i seks uger i træk. Da vi var færdige en lørdag aften og gik hjem, var det begyndt at blæse, og mandag morgen kunne vi begynde forfra. Oppe ved Kirstinesminde var der så høje volde, at der stod tre mand efter hinanden for at komme af med sneen, der gik over telefontrådene. Én af mine skolekammerater, Egon Jensen, Frydenslund og jeg fulgtes ad. Vi var sommetider 30 mand.

Fastelavnsmandag måtte vi kaste sne hele dagen. Ove Mønsted, som havde overtaget Enghaven efter Søren Ibsen i 1932, var snefoged. Han og mejeristen, som hed Haaning, var kørt til Kolind i kane. Da de kom tilbage og

kørte langs med snekasterne, havde de fastelavnsboller med. Dem smed de så ind til os, efterhånden som de kørte. Så var det med at være vaks og få fat i nogle.

Jeg tror, det var det år, at David Pallesen fandt på, at hans markvej skulle kastes op dvs. ryddes for sne. De første 400-500 meter var kommunevej. Vejen gik til Nimtofte og blev aldrig brugt, men den var ikke nedlagt. Kommunevejen drejede fra et stykke oppe ad bakken. De 400-500 meter ville han have kastet op, og nogle af byens bønder var utilfredse med, at de skulle stille med mandskab til at få hans markvej kastet op. Det var ved at blive forår og tøvejr, så det var godt at lave snebolde. Jeg husker, der blev en ordentlig sneboldskamp mellem karlene den dag. A.J. stod nede på købmandens trappe og så på. Hans karle var også med, så han var ikke godt tilpas, da de kom hjem til aften. A. J. og David Pallesen var naboer

Hos David Pallesen april 1937 - november 1939

Det blev forår. Far havde vist opgivet mig som smed.

En søndag morgen kom David Pallesen ned til far for at fæste mig. Han havde nok også opdaget, at far aldrig ville få en smed ud af mig. Far var ikke kommet op, så David sad inde ved hans seng. Enden blev, at jeg skulle begynde hos David den første april 1937 og have 300 kr. i løn for syv måneder. David Pallesens gård lå ved siden af A.J.'s gård dvs. midt i Sivested by.

Jeg stillede pligttro den første april til arbejde kl. et. Jeg kom til at hugge pindebrænde med økse hele eftermiddagen. Der var en søn, som tjente hjemme, han hed Ejvind Pallesen, og en karl mere, som hed Børge og var fra Attrup ved Ryomgård. Davids anden søn, Aksel Pallesen, var fodermester og gift med Thea. Aksel Pallesen har jeg før omtalt; han havde jo is- og tobaksforretningen.

David Pallesens kone hed Alberta. Hun var noget yngre end David. Han var omkring 70 år, da jeg tjente der, og Alberta var omkring 60 år. Hun var en frisk dame, den Alberta. Om sommeren var hun tidligt oppe om morgenen, og når vi karle, Børge og jeg, kom op omkring kl. seks, kunne hun og pigen godt have de fleste af møblerne ude i gården og være i gang med at gøre dem rene. Men så var pigen også færdig til aften, og derfor skulle vi ind og spise, så snart vi kom fra marken, så hun kunne få vasket op efter aftensmaden. Det var en god plads hos David og Alberta. David kunne se ud til at være lidt mut eller sur, men det var han nu ikke. Når der var noget, han ikke syntes om, eller vi havde gjort forkert, kunne han sige: " Det ku' a vel vid', at det ku' do int' tænk'!". Derudover sagde han i det hele taget ikke meget til os to karle.

David var en ret stor og kraftig mand. Han var noget duknakket og meget hjulbenet. Når han gik, havde han altid begge hænder på ryggen, så der var blevet en plet på hans gule arbejdsjakke. Han var meget flittig og altid i arbejde. Grutning til køer og grise lavede han altid selv. Jeg kan se ham komme ned fra gården, hvor der var kornmagasin, med en sæk korn på nakken.

Kornet skulle op til kværnen i laden, som lå oven for gården, og der var bakke opad. Han var stærk af sin alder.

Sommeren gik, og Børge rejste til november 1937. Jeg var ene karl om vinteren sammen med sønnen Ejvind. Jeg havde det godt og kom ikke så tidligt op om morgenen som ovre hos A. J.. Der begyndte de kl. syv. A.J.'s anden- og tredjekarl, som hed Hans Karlo Degn og Karl Johan Legarth, kunne finde på at komme over og rykke mig ud af sengen, når de var gået i arbejde. De var to af mine skolekammerater.

Det var et meget tidligt forår i 1938. Først i marts var vi i gang med forårsarbejdet. Tørt vejr var det, og der kom en rigtig nordvestenstorm. Jeg kan ikke mindes, at der har været så slem en sandstorm som dette forår. Oppe fra Sivesteds marker og ned over byen var luften fuld af sand, og det varede i flere dage.

Til maj 1938 kom der en ny karl, som hed Henning Lund. Jeg kan huske, mor sagde, at hun ikke var så glad for, at jeg skulle tjene sammen med ham. Han havde tjent i Sivested, og hans ry var nok ikke særlig godt. Men hun havde ingen grund til bekymring, for han var en af de flinkeste medarbejdere, jeg har haft. Jeg har tjent sammen med mange, men Henning vil jeg aldrig glemme.

Det blev sommer, og vi fik vel den største høst, der nogensinde havde været høstet dengang.

Om sommeren var sønnen Aksel Pallesen holdt med at være fodermester og var blevet forsikringsagent. Thea og han hjalp dog stadig med at malke, da de endnu boede i fodermesterhuset.

En ugift fodermester, Jens Peder Johansen fra Sivested, var blevet ansat i Aksels sted, men da han skulle giftes til november, afløste jeg ham. Så skete det, at jeg fik skarlagensfeber den 31. oktober 1938 og var på Epidemisygehuset, som lå på Østerbrogade i Grenå, i fire uger. I den periode passede den nu gifte fodermesters bror, Karl Johansen fra Sivested, køerne. Han måtte nok ikke have haft en plads til november og hjalp mig de første dage, efter at jeg var kommet fra sygehuset. I de fire uger, jeg var på sygehuset, havde køerne haft mund- og klovsyge, men de havde ikke været så medtaget

af det. Jeg kom til at hjælpe med at gøre rent i stalden, da alt skulle skures og desinficeres efter sygdommen. Det var et stort arbejde.

En dag spurgte jeg min afløser, Karl, hvordan hans bror, Jens Peder, der var nygift, havde det. Jeg havde jo tjent sammen med ham om sommeren. Efter giftermålet var han flyttet ud på Randersegnen som fodermester. Karl svarede: "Jov, han har det vidst godt, han og hans kone har allerede fået den første unge, og hvor mange de har nu, ved jeg ikke. Nu er der gået tre uger, siden jeg har talt med ham sidst, og når den første unge kom så hurtigt, kan det jo godt være, at der er kommet flere siden". Han var sådan en lun fyr. Vi havde gået i skole sammen i et halvt år. Få dage efter rejste han, og jeg skulle så selv passe besætningen.

Der var 23 malkekøer, ca. 50 kreaturer i alt, plus 30-40 svin. Det var et arbejde, der passede mig. Køer har altid været min største interesse og er det den dag i dag. Der var ingen, der blandede sig i, hvordan jeg passede dem. Når der ikke var mere kraftfoder, sagde jeg det bare til David, og så kom der ny forsyning.

Sommeren 1938, hvor jeg var 17 år og Karl hos David Pallesen

Den sidste sommer, 1938, inden jeg blev fodermester hos David, skete det, at Alberta havde fundet på, at vi ikke skulle have kartofler til aften. Det skete flere dage i træk. Vi sagde det så til pigen, men det hjalp ikke. Så en aften, vi skulle ind og spise, bestemte vi, at nu skulle vi spise så mange mellemgadder, at vi nok skulle få kartofler igen. Henning og

fodermesteren, Karl, spiste 13 hver og jeg 11 mellemgadder. David sad omme i sofaen, og hvert øjeblik råbte han ud i køkkenet: "Hår i mier polæg". Det kan nok være, at vi fik kartofler aftenen efter. Vi fik en god kost hos David og Alberta.

I november 1938, da jeg var på sygehuset, var sønnen Ejvind blevet gift, og han og hans kone Dagmar skulle være bestyrerpar på gården. David og Alberta var flyttet op i et hus lidt derfra, men David var nede på gården hver dag. Når det var koldt, kom han tit over i kostalden til mig, for der var det varmt. Så kunne han gå og snakke med mig, og her lærte jeg David rigtigt at kende. Han var en flink og rar mand. Jeg var jo kun 17 år, men jeg klarede arbejdet fint, syntes han.

Om sommeren skulle køerne kobles sammen og trækkes i marken. Det blev de hurtigt vant til. Der var seks kobler med fire køer i hver, dvs. 24 køer; men de skulle gå et bestemt sted i kobbelet hver dag, ellers blev der uro i geledet. Jeg havde to forskellige køer, som jeg brugte til håndkøer. Den ene ko havde nr. 73 og den anden nr. 85. Den ene, nr. 73, kunne blive ved med at gå, selvom jeg var henne og ordne noget ved koblet. Den anden stod stille, til jeg kom igen. Nr. 85 var jeg glad for. Hun var blind på det ene øje. Jeg kan huske engang, hvor jeg nok har haft hende til at trække, og hvor jeg var så uheldig at komme til at ramme hende i øjet. Som jeg dog var ked af det. Hun var et skikkeligt dyr og en god malkeko. Alle køerne var nemme at have med at gøre; de kendte mig, og jeg kendte dem.

Om sommeren havde jeg syv transportspande mælk fra køerne. Det meste af tiden gik de i en indhegning i marken. Ellers var de ude i Sundet, hvor jeg kunne vande dem, da der var en brønd. Over middag cyklede jeg derud og pumpede vand op til dem. Det kunne mærkes på mælken; de satte altid på med den, når de var derude. I marken kunne jeg derimod ikke vande dem, og så måtte de vente, til de kom hjem.

På den vang, hvor der var slået hø, kom der græs igen. Det var i den yderste ende af marken. Der havde jeg køerne i tøj. Der var en ordentlig række, og de skulle flyttes flere gange om

dagen. Jeg havde travlt, for det hjemme skulle også passes. Der skulle muges ud, tømme og vaskes spande, fodres grise og renses ved dem også. Over middag var der gerne lidt tid, så blev jeg ude hos køerne og kunne give dem to flytninger, inden de skulle med hjem. Jeg lå da ude på græsmarken og hvilede mig ind imellem, at de blev flyttet. Det var dejligt at ligge i græsset og kigge op på skyerne og drømme lidt.

Vi havde også en tyr. Ham havde jeg på græs, men han skulle hjem om aftenen. Jeg kunne ride på ham, men når vi kom ned til gården, var der nogle buske, som han ville klø sig på, og så måtte jeg af. Han havde kun en grime på hovedet, så jeg kunne ikke styre ham, hvis han begyndte at løbe.

Medens jeg var hos David, brød anden verdenskrig ud. Jeg husker tydeligt den dag i september 1939, men jeg tror ikke, det gjorde særligt indtryk på mig. Det var Polen, tyskerne var gået ind i, og vi her i Danmark mærkede ikke meget i begyndelsen.

Det sidste år, 1939, hvor jeg tjente ved David, var jeg fodermester. Det kunne godt knibe mig at vågne om morgenen, hvis jeg var kommet for sent i seng. Jeg skulle op kl. fem. Henning var god til at vågne, og han var flink til at stille sit vækkeur. Så han kaldte på mig, hvis jeg sov for længe.

Endnu et eksempel skal også nævnes her. Om vinteren det år, jeg var fodermester, var der en pige, der skulle hjælpe mig med at malke. Pigen tjente på gården, så derfor skulle jeg kalde på hende om morgenen, men jeg kunne ikke få hende op. Jeg klagede min nød til Henning. "Det skal jeg nok ordne", sagde han, "jeg går bare ind og sover hos hende om natten". Som sagt så gjort. Henning svarede om morgenen, når jeg kaldte, og et øjeblik efter var pigen der. Men så faldt hun i søvn ved køerne, og så måtte jeg råbe: "Du sover jo". Det var ikke ret længe, hun hjalp mig, en to-tre måneder. Om Henning havde en seng derinde, eller han sov hos hende, ved jeg ikke, men der var da ikke noget kæresteri mellem dem. Men flink over for mig var Henning altid.

En dag, jeg var ved at vaske mælkespande, kom sønnen Ejvind og sagde, om jeg ikke kunne

holde op med det fløjteri. Det kunne jeg ikke forstå, for der var ingen, der var værre til at fløjte end Ejvind, før han blev gift. Jeg var da godt klar over, at det var konen, Dagmar, der dikterede ham. Ejvind havde altid været flink over for mig. Jeg var efter ham flere gange med hensyn til kosten, men det hjalp ikke. Det var ikke, fordi Dagmar ikke havde noget at lave mad af, men hun forstod det ikke. Jeg var ikke bange for at sige det til Ejvind, for vi havde altid kunnet snakke sammen.

En dag hen på efteråret, da David gik i kostalden, sagde han: "A' tøves godt, at do ku' blyv' et or te!". Men det ville jeg ikke, for det var ikke Alberta, der var kone på gården længere, og Dagmar var jo ikke så god til at lave mad, som Alberta var. Jeg var 180 cm. høj og vejede 60 kg., så jeg måtte have været en slem stage at se på. Den ene karl, Henning Lund, rejste også.

Jeg skal måske lige tilføje, at for at være fodermester hos David skulle jeg have 700,00 kr. i løn + 50,00 kr. på vilkår (på vilkår betød, at jeg fik de 50 kr. ekstra, hvis David havde været tilfreds med mig). Jeg fik de 750,00 kr., da det var november.

Når jeg skulle op efter Davids køer, havde jeg den skik at gå op ad A.J.'s markvej. Så drev jeg køerne til den anden ende, og der gik Davids vej. Der skulle køerne kobles sammen. A.J. skulle også tit i marken, og vi fulgtes ad op ad bakken. Han spurgte så en dag, om jeg ville over til ham igen og være forkarl. Jeg var nu lidt betænkelig. Jeg var lige fyldt 18 år i august, og A.J. var vant til at have en fuldbefaren forkarl, da han ikke var så meget hjemme selv.

Forkarl hos A.J. Andersen **november 1939 - november 1940**

Enden blev, at jeg flyttede over til A.J. igen den første november 1939. Jeg skulle have 850,00 kr. i løn for det år. Det kunne ses på mig, at jeg var kommet til Mathilde Andersen igen. En dag, jeg kom over til David Pallesens med kontrolkassen, sagde Ejvind's kone, Dagmar: "Som du da er kommet dig, Poul". Jeg havde taget ti kilo på fra november til jul.

Året hos A.J. var et år, hvor jeg lærte meget, selvom jeg havde mit besvær. Der var to karle mere foruden en gift fodermester, som jeg ikke husker navnet på. Andenkarlen hed Frede Hansen og tredjekarlen Villiam Møller. De to karle var lidt yngre end mig: 17 og 16 år. Villiam havde også tjent der året før. Fodermesteren var ligeledes kommet til november, og han var 22 år.

Vi tre karle, Frede, Villiam og jeg, havde gået i skole sammen og i samme klasse, så det kunne godt knibe med respekten for mig. Dvs. ikke med at udføre det arbejde, jeg satte dem til, men Villiam og fodermesteren var meget gode venner et stykke tid, og det skulle gå ud over mig. Hvor de kunne komme til at genere mig eller ødelægge arbejdsgangen, gjorde de det. A.J. var som før nævnt ikke meget med i det daglige arbejde.

Om vinteren var vi i skoven at fælde træer. Fodermesteren manglede også træ. Villiam gav ham så lov til at fælde nogle enebærtræer, der var derude, uden at A.J. fik det at vide. Jeg skulle ikke have sagt noget, for så havde jeg fået tæv af fodermesteren. Han var meget stærkere, end jeg var. En dag kom A.J. derud for at se, hvad vi havde lavet. Fodermesteren var også derude. A.J. skulle have at vide, hvem der havde givet lov til at fælde de enebærtræer. Det havde Villiam jo, men der skete ikke noget før næste morgen.

Om det var A.J. eller mig, der havde sendt Villiam op i laden, husker jeg ikke, men han var ene deroppe. A.J. gik derop, og døren blev lukket. Hvad der skete, ved jeg ikke, men jeg hørte et ordentligt bump mod porten, og lidt efter kom Villiam grædende ud. Det hjalp på

fyren. Efter den tid var fodermesterens og Villiams venskab slut. Fodermesteren havde sikkert også fået en tur. Han rejste så til maj 1940, og den fodermester, Christian Nielsen, som var rejst til november 1939, kom igen. Vi kendte hinanden meget godt. Vi havde været naboer året før.

Frede Hansen var en flink ung mand, men han kunne godt se, at jeg var i knibe, så han holdt sig nærmest neutral. Vi skulle være der allesammen. Villiam Møller derimod var en næsvis hvalp. Det har han også indrømmet over for mig, efter at han blev voksen. Han blev ikke ved med at være landmand, men flyttede til Grenå og arbejdede hos en elektriker. Sidst jeg talte med ham, var han syg, og for et års tid siden døde han.

Det var en hård vinter 1939-40, så den 9. april 1940 var vi ikke begyndt i marken. Jeg husker, jeg vågnede tidligt om morgenen. Jeg kunne ikke forstå, hvad det var for en snurrende lyd. Det var flyvemaskiner, og det var vi ikke vant til på den tid af dagen. Da vi kom op, og jeg var ved at vande hestene ude i gården, kom der også flyvemaskiner. Vi kunne ikke se dem, da det var meget tåget, men kl. halv ni kom Erik Tretow-Loofs far, som boede i huset, der hed "Toftebo", ned i gården og fortalte, at tyskerne havde besat Danmark og Norge. Den 9. april 1940 tærskede vi, husker jeg, så det var ikke meget, vi så til flyvemaskinerne. Nogle dage efter var vi ved at køre gødning ud, og da så vi, de kom flyvende tværs over Kolindsund, der ligger lavt. Jeg kom kørende med heste og vogn og skulle ned ad A.J.'s stejle bakke, og da kom flyvemaskinerne meget lavt hen over mig. Jeg kan endnu se hestene. De gloede lidt, men blev ikke bange.

Nu begyndte vi at mærke, at der var krig. Det blev påbudt alle, at vinduerne skulle mørklægges, så der ikke trængte lys ud. Alle staldvinduer skulle også mørklægges, og dem var der mange af hos A.J.. Det begyndte ret hurtigt med rationeringsmærker på fødevarer, men på landet mærkede vi det nok ikke så meget. Mange ting havde vi selv. Vi blev da altid mætte, og det var hovedsagen. Udgangsforbud var der også. Vi måtte ikke være ude efter mørkets frembrud, og det kunne sommetider knibe med at overholde det. Alt,

hvad der skulle laves udendørs, foregik uden lys.

Men i Sivested var det ikke så farligt til at begynde med, da der ingen tyskere var.

Året gik nu uden de større problemer med mine arbejdskammerater. Det var værre med A.J.'s maskiner. De fleste var slidt op, så det var ikke let. Min erfaring var ikke så stor. Jeg kan huske selvbinderen; den blev kaldt "Metusalem". Den første dag, jeg kørte med den, høstede jeg rug. Det gik godt, da jeg havde meget ståltråd med. Der var en del "slup" i lejerne, og derfor måtte jeg binde ståltråd om, så de ikke kunne give sig så meget til siderne. Det var især pakkeren, det var galt med. Den var slidt overalt. Men jeg lærte da selvbinderen at kende til sidst. A.J. var slet ikke ude at se, hvordan det gik. Han tænkte nok, at det var bedst for ham at blive hjemme og så lade mig "brase" med det. Jeg kom heller ikke hjem før kl. ni om aftenen, og jeg var begyndt over middag. Der var to og en halv td. land, men jeg fik da alt kornet høstet med den.

Året gik, og vi, Frede, Villiam og jeg, rejste alle tre til november 1940.

Kirstinesminde

november 1940 - november 1941

Jeg rejste op på "Kirstinesminde", som ligger mellem Sivested og Nimtofte. Frede Hansen rejste ned på Pognæs.

Gården Kirstinesminde, stuehuset 1941.

Jeg var da 19 år gammel og andenkarl hos Søren Peder Sørensen på Kirstinesminde. Forkarlen var 25-26 år og hed Karl Laursen. Han var meget flink at tjene sammen med. Der skulle komme to karle mere den første november 1940, men den ene kom slet ikke, og den anden var der kun i fem dage. Så sendte Sørensen bud til Fusagers Fæstekontor i Randers.

Derfra kom så to voksne karle. Fæstekontoret var berygtet, og karlene blev kaldt "Fusagerbørster". Men de to, vi fik, var et par flinke fyre. Den ene rejste til jul, men den anden blev hele vinteren. Han hed Sigfred og var en stille og rolig fyr, der ikke "sprang i to huller på engang". Han var nok mellem 25 og 30 år.

Det var en af de hårde vintre i 1941, og det var vel nok koldt. En morgen vi kom op, stod termometret på 34 graders frost. Alt var frosset. Roekulen helt til bunden, så vi kunne ikke kaste jorden af den. Forkarlen gik inde i kulen og smed roerne ovenud, da den ikke var dækket i toppen. Vi andre to karle kørte roerne hjem, hvor de blev tøet i roehuset. Vi tog det øverste lag roer af hver dag og lagde dem ud på gangen bag køerne, så de kunne tø ordentligt.

Der var meget ekstra arbejde i den kulde, men der var da varme i kostalden. Der var 36 køer, så der skulle meget foder til. Der var også mange ungkreaturer og en tyr, som var gal; men det var nu heller ikke så sært. Når Sørensen kom

ind i stalden, brummede tyren og skabte sig, og det ville Sørensen ikke finde sig i. Han tog kosten og gav tyren klø, og det blev den ikke bedre af. Når tyren skulle ud til en ko, var vi to mand til at trække ham. Fodermesteren gik foran og trak tyren. Jeg havde et lang reb og gik bagefter. Os var han ikke gal på, men fik han øje på Sørensen, blev han "tovlig". Så gennede vi Sørensen ind. Jeg kan se ham luske af sted. Sørensen var en hård mand, både ved sine karle og dyr. Han var 70 år og havde vist aldrig rigtig bestilt noget selv, efter hvad jeg blev fortalt. Men han havde været og var dygtig til at lede et landbrug. Hans ene arm var krum af gigt.

Til april kom der en ny karl. Han skulle være tredjekarl. Han var et år ældre end mig. En flink fyr, der hed Jens Hørup og var ovre fra Rødkærsbro. Den første maj 1941 kom Frede Hansen, som var rejst fra A.J. til "Pognæs" den første november 1940. Så kom Frede og jeg igen til at tjene sammen. Han var fjerdekarl. Vi kom godt tilrette alle tre, og Laursen, forkarlen, kunne vi godt lide, så der var et fint kammeratskab.

Kirstinesminde 1941

Fra venstre: Frede Hansen, Jens Hørup, jeg selv, Karl Laursen

Jeg har skrevet, at Sørensen kunne være en hård mand. Om foråret havde han fundet på, at de to andre karle, Jens og Frede, kunne dele mit spand heste, så de havde tre heste for harven hver. De kunne derfor køre noget stærkere. Mit arbejde bestod i at strø kunstgødning med hånden. Jeg fik en sæk med et reb i hvert hjørne om halsen. Gødningen blev kørt ud i marken til mig. Det var nogle lange omgange, så derfor måtte jeg have 50 kg. kunstgødning med fra begyndelsen af. Jeg gik i plovjord, og det var et

slæb. På den hånd, jeg strøede med, sled jeg skindet af håndleddet ved at stikke den ned i sækken, og min nakke blev meget øm ved at have gødningen hængende i sækken om halsen. Jeg kan huske en dag, hvor jeg gik fra kl. syv om morgenen og til kl. seks om aftenen med sækken på nakken, det var hårdt.

Det var sent forår 1941, så såmaskinen skulle også køre om aftenen. Jeg blev bedt om at køre, medens forkarlen, Karl, spiste. Jeg kunne ikke forstå, at han ikke kom ud og overtog arbejdet, da han var færdig med at spise. Vi havde en tjenstepige, Doris Pedersen, som led af epilepsi. Hun havde fået et anfald, så to mand bl.a. forkarlen måtte holde hende, indtil lægen kom. Derfor kom forkarlen ikke ud til mig igen. Jeg kom først hjem fra marken kl. ni, og da var lægen der og havde behandlet Doris. Hun skulle nu køres hjem til sine forældre i Kolind. Lægen tog hende med, da han var fra Kolind. Der skulle to mand med, hvis hun nu skulle blive syg igen. Forkarlen skulle ud og se til kæresten, så det blev tredjekarlen Jens Hørup og jeg, som måtte med.

Da vi kom til Kolind og havde fået Doris læsset af, kørte lægen, og der stod Jens og jeg nede i Gl. Kolind. Vi måtte så gå til Kirstinesminde. Der var mellem fire og fem km.. Jeg kunne næsten ikke slæbe mig op ad Kirstinesmindebakken kl. tolv om aftenen. Det havde været en lang dag, og jeg havde gået fra kl. syv om morgenen til kl. tolv om aftenen. Men der var ingen nåde og barmhjertighed. Kl. seks næste morgen var det op og i gang igen.

Jeg husker også engang, at jeg var inde at lave noget hos hestene, og Sørensen kom og sagde: "Du skal bare køre, Poul, jeg skal nok lægge heste til". Det var nogle meget gode heste, han havde. De kunne arbejde, og det var dem allesammen.

Den første dag, første november 1940, hvor jeg tjente på Kirstinesminde, skulle jeg ud at pløje med to følhopper. Den ene var 12 år og den anden 19 år. De kunne vel nok flytte sig. Når ploven ramte en sten, stod de på stedet og gik derefter to skridt baglæns, så jeg kunne trække ploven tilbage. Så snart hammelrebene strammede, gik de fremad igen, uden at jeg

havde behov at sige noget. Jeg var træt, da det blev aften, og det var bestemt ikke, fordi jeg ikke var vant til at bestille noget, for vi havde også gode, arbejdsvante heste hos A.J.

Kirstinesminde 1941

Fra venstre: jeg selv, Jens Hørup, Frede Hansen

Følhopperne på Kirstinesminde hed "Musse" og "Flyveren". "Flyveren" svarede også til sit navn. Hun havde et føl om sommeren, som hun havde fået nede i engen ved Vedø. At fole klarede hun selv. Til høst skulle hun hjem og spændes for binderen. Jens Hørup og jeg blev sendt ned efter hende. Vi havde et langt reb med, så vi kunne tvinge hende op i et hjørne. Men hun var lige så klog som Jens og mig. Hun ville værne sit føl. Vi fik omsider fat i hende, men da var der også gået to timer. Hun ville bide os, hvis hun kunne komme til det, men normalt var "Flyveren" et meget skikkeligt dyr.

En anden episode, som jeg husker fra Kirstinesminde. Vi havde været nede efter grøntfoder til køerne en lørdag eftermiddag. Så var vi fri for at gøre det søndag morgen. Vi havde hjulpet hinanden alle fire karle, Karl, Jens, Frede og jeg. Et par af os sloges nok på toppen af læsset på vej hjem. En datter, som var hjemme på ferie, havde set det. Hun sladrede til sin far, og forkarlen, Karl, fik en ordentlig omgang af ham. Forkarlen sagde det så til os. Jeg blev ærgerlig, for vi karle sled og slæbte hver eneste dag.

Dagen efter skulle to af os karle passe køerne, da fodermesteren havde fri. Jeg var den ene, og hvem den anden var, husker jeg ikke. Jeg var ved at fodre grisene om aftenen, da Sørensen kom derind. Han skulle vel se, om jeg gjorde det ordentligt. Jeg spurgte ham, om han ikke var tilfreds med mig og mit arbejde, for så skulle

han da bare sige til; så var jeg klar til at rejse med det samme. Han forsvandt ud af svinestalden uden at sige noget, og det gik stærkt.

Om sommeren var vi ofte oppe før kl. fem om morgenen for at få hentet et ordentligt læs grøntfoder til de 36 køer. Græsset groede på tørvejord, og da slåmaskinen ikke kunne stå fast på jorden, måtte jeg slå det med le. Vi var derfor først hjemme til morgenmad kl. halv syv. Men vi var unge dengang. Når vi havde arbejdet hele dagen, kunne vi unge, der var i Sivested fodboldklub, cykle til Enslev ved Grenaa og spille fodboldkamp. Det var grusvej, vi kørte på, og det var nogle dårlige dæk, vi havde på cyklen. Det var under krigen i sommeren 1941.

Det år syntes jeg ellers ikke, at jeg mærkede meget til krigen, undtagen at det ikke var til at få tobak. Hvis vi havde fået noget, var det til sortbørspriser, og lønnen var ikke stor. Jeg fik sommetider noget af Sørensen, men det var langtobak, og det smagte ikke særlig godt. Jeg var på session i foråret 1941 sammen med to af mine skolekammerater, Egon Jensen fra Frydenslund og Arne Jensen fra en af arbejderboligerne på Sivested Odde. Jeg blev taget til trankonstabel ved det svære artilleri, Arne til dragon og Egon til infanterist. Men vi kom aldrig ind, da tyskerne havde besat Danmark.

En anden episode, som jeg husker fra Kirstinesminde: Om foråret havde vi lukket 12 halvstore kvier ned i engen ved Vedø. De havde aldrig haft tøjlr på og blev sluppet løs dernede med det samme. En dag i oktober skulle de så hjem. De havde ikke været uden for hegnet hele sommeren. Vi gik derned alle fire karle. Der var vel en hel kilometer derned. Vi havde både reb og tøjlr med. Da de så os fire i indhegningen, blev de helt vilde. Det var umuligt at fange dem. Vi måtte så på jagt igen en anden dag. Da fik vi jaget en af kvierne i en dyb grøft. Vi var over den med det samme og holdt den nede, til vi fik reb på den. Vi måtte hjælpe hinanden alle fire med at trække kvien hjem. To karle foran og to karle bagefter for at holde den. Den ville gå på os, selv da den blev bundet, og hjemme i stalden ville den stange os, hvis vi ikke passede på. En anden af kvierne havde vi fået i klemme, og da

den ville smutte forbi mig, var jeg så heldig at få fat i snuden og et horn, så jeg kunne dreje hovedet på den. Kvien væltede om på siden, og de andre karle var over den med det samme og fik tøj på den. De sidste tre kvier stak af fra indhegningen. De to blev først fanget, efter at jeg var rejst fra Kirstinesminde. Den tredje kvie blev der holdt jagt på mange gange. Snart var den ovre ved Nimtofte og snart på Sivesteds marker eller i Havstedgårdskoven. Smedesvend Schøler fra Nimtofte og jeg sad oppe i skoven og kunne se, at den lå et stykke nede ved roden af et træ. Smedesvenden havde en jagtriffel, men han turde ikke skyde, da vejen til Kolind gik lige nedenfor, og færdedes der en person på vejen, kunne han ramme ham. Kvien blev skudt hen i januar 1941. Det var i mørkningen. Den kom da gående i en agerrende på Frydenslunds marker i Sivested. Det var en arbejdsmand fra Sivested, der hed Ejnar Friis, som skød kvien med sit jagtgevær. Kvien var fuld af tuberkulose, så den måtte destrueres.

Det bedste på Kirstinesminde var kosten. Vi havde alletiders kokkepige. Hun hed Magda Pedersen. Hun var god ved os karle. Smør fik vi på mejeriet i Sivested. Der var smørmærker dengang, men de kunne ikke slå til. Så sendte hun smørkassen uden mærker med mælkekusken, Marinus Møller, og den kom hjem med smør i. Det var et privat mejeri, så der har nok ikke været megen kontrol. En aften, Jens og jeg havde været ude at spille bold og kom lidt sent hjem, fandt vi på, at vi ville op og se til pigerne. Stuepigen hed Yrsa. Jeg husker ikke hendes efternavn. Hun var 16-17 år. Vi listede op ad trappen. Pigerne var gået i seng. Vi var sultne, så vi skulle høre, om vi kunne få en mellemmad. Det kunne vi godt, men vi skulle selv finde den nede i spisekammeret. Det måtte vi så. Det næstbedste ved Kirstinesminde var det gode kammeratskab, der var mellem os fire karle og de to piger.

En dag i oktober 1941, da vi var ved at tage kartofler op, kom Marius Jensen på Frydenslund og spurgte, om jeg ville ned til ham og være fodermester til vinter. Sørensen havde ellers tilbudt mig forkarlepladsen, men jeg havde fået nok af at være der.

Enden blev, at jeg rejste på Frydenslund

vinteren 1941-42, hvor jeg skulle have 100 kr. om måneden. Vi rejste allesammen fra Kirstinesminde til november 1941, både vi fire karle og de to piger. Forkarlen, Karl Laursen, blev gift. Jeg husker ikke, hvor Jens Hørup rejste hen, men Frede Hansen rejste til Benzonsbjerg ude i Kolindsund.

Jeg husker heller ikke, hvor pigerne rejste hen, men Magda bor nu i Vivild. Hendes mand var barber der, men i dag er hun enke. Hende har jeg været sammen med flere gange. Hendes søster, Karla Pedersen, er gift med min kones fætter, Åge Pedersen. Jeg husker, Karla var på besøg hos Magda en søndag, jeg havde hjemtur. Magda siger så til mig: "Det kan ikke hjælpe, du kigger efter hende, Poul, for hun er forlovet". Karla kunne godt huske mig så mange år efter.

Frydenslund

november 1941 - maj 1942

Jeg kom så på "Frydenslund", som lå i den østre ende af Sivested by. Det at tjene der blev ikke, som jeg havde håbet. Marius Jensen kendte jeg godt, for jeg var kommet meget sammen med hans sønner Egon og Gunnar, da vi var på samme alder.

Det havde været en meget tør sommer i 1941, så der var kun lidt stråfoder. Kraftfoder kunne vi ikke få under krigen, så køerne fik ikke meget andet end kårloer. Sommetider havde jeg ikke mere halm til 23 køer, end jeg kunne have under armen på én gang. Var der så en ko, som tog en tot, når jeg gik forbi, fik hun ikke mere. Kalvene, der blev født, var svage og vanskelige at holde liv i, da de manglede vitaminer. Hen på vinteren kunne Marius ikke forstå, at jeg ikke kunne få dem til at leve, men når de overhovedet ikke ville sutte, var det ikke let.

Jeg har før skrevet om krigen og mangelvaren tobak, og det var ikke bedre på Frydenslund. Det hændte, at jeg faldt i søvn om aftenen, og så sagde Marius: "Du sover, Poul". "Nej, han sparer tobak", sagde Gunnar. Efterhånden begyndte alle selv at avle tobak. Det var ikke så dårligt, når den blev behandlet rigtigt. Min bror Orla var en fidusmager, og han lavede en maskine, hvorpå vi kunne skære tobakken. Maskinen var spændt fast på filebænken ude i smedjen. Der var en strik som rem op til en aksel, der gik ovenover. Så blev hele maskineriet i smedjen startet. Det var en ti HK motor, så den kunne da trække tobaksskærermaskinen, og det virkede udmærket.

Det var den tredje af de hårde vintre 1940-41-42. Jeg husker en søndag morgen den 19. januar 1942. Der blæste en nordøstenstorm med 17 graders frost. Alt var frosset, selv møg og ajle i kostalden. Jeg havde vanter på, når jeg skulle muge ud. Der var højt til loftet, som var af træ, og der var ingen halm ovenpå. Roerne frøs i roehuset. De var tøet op, når de blev kørt ind, men dagen efter var de frosset igen. Det var ikke meget ved at være fodermester, når køerne skulle have sådan et foder, og de gav selvfølgelig heller ikke ret megen mælk.

Jeg havde værelse ved siden af hestestalden, og derfra var der ikke andre udgange end den til stalden. Marius havde 10-12 heste. De kunne godt holde stalden varm, men det resulterede i, at varmen fra stalden trak ind i mit kammer, og der frøs det inde. Så var der is både på vægge og loft, og den var tyk. Dynen frøs fast til væggen om natten, og hen over den var der en hvid stribe af is, hvor jeg havde åndet.

Den anden karl, Henry Nielsen, som tjente på Frydenslund, var fra Århus. Han var nok mellem 40-50 år, så han rejste hjem i den hårde vinter. Henry Niensens bror, Niels Nielsen, var gift med min faster Ada Nielsen. Selv blev Henry gift med Else "Lundpind" Pedersen fra "Lundhuset" ved Vedø. En nat havde jeg taget Henrys dyne og lagt oven på min egen. Dynerne var tunge, og jeg havde nok ligget på siden og sovet, for da jeg kom op om morgenen, kunne jeg næsten ikke gå. Idet jeg gik ned ad kostaldgangen, spurgte Marius: "Hvordan er det da, du går?". Jeg måtte så til at give ham forklaringen. Det var de gamle vadmeldsdyner, og når de blev fugtige, var de tunge.

Men da det blev tøjvejr, blev det meget værre. Isen begyndte at smelte, så der stod blankt vand over hele gulvet på mit værelse. Min seng stod ude midt i kammeret, for i hjørnet, hvor den plejede at stå, var der is både på loft og væg, og når det smeltede, dryppede det lige ned i sengen.

Sådanne forhold kan man heldigvis ikke byde tjenestefolk i dag, men det var heller ikke almindeligt dengang. Der har altid været gode værelser de andre steder, hvor jeg har tjent. Det var sært, at jeg fandt mig i det, men jeg troede, at sådan skulle det være. Jeg var kun et tyende. Jeg kunne skrive mere om Frydenslund, men lad det være nok.

Benzonshøj

maj 1942 - november 1943

En dag talte jeg med Frede Hansen, som var rejst til "Benzonshøj" ude i Kolindsund. De manglede en tredjekarl derovre. Enden blev, at jeg fik pladsen. Det var til den første maj 1942. Det var så tredje gang, at Frede og jeg kom til at tjene sammen. Vi var fire karle og to faste daglejere. Om sommeren i høstens tid kunne vi være 12 mand. De seks var løse daglejere fra Kolind.

Forkarlen hed Johannes Mortensen. Han havde været der i syv år, da jeg var der. Frede Hansen var andenkarl, jeg var tredjekarl, og fjerdekarlen hed Anker Jensen og havde været forkarl på Benzonshøj nogle år forinden. Det var nu lige meget, hvilket nummer vi havde i rækken, for vi var voksne alle fire karle og kunne lave hvilket som helst arbejde inden for landbruget. Daglejerne hed Valdemar Kjeldsen og Søren Peter Jensen.

Det var en god plads på Benzonshøj. Theodor Sørensen var en ualmindelig flink mand. Han satte næsten altid selv i arbejde ovre i stalden. Vi karle havde hver sit spand heste. Jeg husker endnu det første spand, jeg havde. Det havde Sørensen lige fået, så jeg var den første, der kørte med det. Det var et par mørkerøde, jyske heste, en hoppe og en vallak. Jeg døbte dem "Hans" og "Grete".

Nu kommer der nok lidt hestesnak, for mit arbejde bestod mest af at køre med dem. Det drejede sig om markarbejde og køreture til Kolind. "Hans" var et skikkeligt dyr at omgås. Han var ikke særlig stor, men meget svær og havde gode kræfter. Han var ikke i besiddelse af nogle særlige fejl, men kunne godt være stædig.

"Grete" derimod havde næsten alle de fejl, en hest kunne have. Hun var meget indfodet på forbenene, dvs. hovene drejede indad, og på bagbenene var hun kohaset. Desuden var hun lungepiber. Det gav sig udslag i, at ved løb peb det, når hun trak vejret hurtigt. Det kneb med at holde skindet pænt i nakken og bringen på hestene i Kolindsund. Der ville gå hul disse steder, hvis vi ikke passede på. "Grete" havde desværre fået hul i nakken, så det var ikke let at

få selen på hende. Derfor kunne man få en blikplade til at lægge mellem læderet og nakken, så hestene ikke kom til at svede så stærkt der. Flere af hestene gik også med en bilslange, som var sat omkring bringestykket, så at seletøjet ikke gnavede. En af hestene, som hed "Tulle", gik med "stavtræer". De blev sat ned omkring halsen på hende, så hun trak helt oven for bringen. "Tulle" og hendes makker "Lise" var Fredes spand. Det var et par flotte dyr, men han skulle altid passe på, da de ville rende løbsk, hvis de kunne komme til det.

En morgen, hvor Sørensen satte i arbejde, fik jeg bud på, at jeg skulle ud og rense sennep. "De må hellere tage "Hans"," sagde Sørensen. Jeg var nu godt klar over, at Hans ville gå dårligt for en renser. Det var i enspænder (dvs. der var kun en hest spændt for renseren). Der var 18 tommer mellem sennepsrækkerne, hvorimod der ved roer normalt var 24 tommer, så det var smalle rækker.

"Hans" var umulig at styre imellem rækkerne. Da Sørensen over middag atter satte i arbejde, sagde jeg, at "Hans" var svær at styre. Jeg fik så "Grete" for renseren om eftermiddagen. Jeg havde opdaget, at hvis der var et spor eller noget andet, "Grete" kunne følge, så gjorde hun det. Aldrig har jeg kørt med så god en rensehest som hende. Hun kunne gå hen mellem de smalle rækker uden at træde på en plante, og uden at det var nødvendigt for mig at styre hende. Når vi kom til enden af marken, og jeg løftede renseren op, drejede hun rundt og kunne selv finde mellem de rækker, hun skulle gå i, uden at jeg havde behov at røre tømme. Det var såmænd ikke nødvendigt at have tømme på "Grete".

En dag kørte jeg og rensede hamp, og de små planter var lige kommet op. Vi kunne se dem i rækken, men de var sået skævt. Sørensen kom ud for at se til mig. Han stod ved enden af marken, da jeg kom kørende mod ham. Så siger han: "Den går sandelig godt, den gamle krikke". Han kunne se, at "Grete" aldrig trådte ved siden af, selv om rækken var skæv. Jeg kørte i seks uger og lavede ikke andet. Det var et dejligt, let arbejde, når renseren var indstillet ordentligt. Det var strengt, da jeg skulle til noget mere håndgribeligt arbejde igen.

Nede ved Fannerup havde Sørensen 12 tdr. land med græs. Det blev slået til hø. En dag skulle det køres hjem. Anker og jeg fik besked på at hente det med hver sin hestetrukne vogn. Johannes og Frede måtte også med for at stikke op. Det skulle være nogle ordentlige læs, for der var seks-syv km. at køre. Det gik også godt, medens vi kørte og læssede. De to karle, som stak op, havde haft tømme nede, men da vi havde læs og fik tømme op i vognen, ville hverken Ankers eller mine heste trække, uanset hvordan vi bar os ad. Vi prøvede med fire heste for ét læs, skiftede dem om i spandet, og lige meget hjalp det. Vi måtte læsse af igen. Jeg kan huske, vi kom hjem med en lille klat hø i hver vogn kl. halv syv om aftenen, og vi var kørt derved over middag. Det var godt, forkarlen Johannes Mortensen var med til at fortælle, hvordan det hang sammen, ellers kunne Sørensen godt have fået det indtryk, at det var os og ikke hestene, der var noget galt med.

Sørensen handlede ofte med heste, og det var altid mig, som fik den nyindkøbte hest. Den første sommer, jeg var der, havde han købt en stor vallak. Den var både hvinsk og stædig. Hvinsk betyder, at den er kilden og ikke kan tåle, at tømme ligger på ryggen. Derfor ville hesten vifte tømme væk med halen. Denne vallak havde fået halen kuperet. Der var kun en lille stump tilbage, som svingede rundt på ham hele tiden. Sommetider fik halestumpen fat i tømme. Så måtte jeg holde tømme ud til siden for at få den fri igen.

Engang var jeg ude at harve med den nye vallak og "Grete", som jeg havde kørt med, siden jeg kom på Benzonsbjerg. Fra middag og til klokken var halv tre, havde jeg endnu ikke kørt én omgang. Ikke tale om, jeg kunne få dem til at trække sammen. Når jeg gennede på dem, stod "Grete" på bagbenene, og vallakken slog op. Jeg måtte lade harven stå midt på marken og fik dem begge spændt fra, uden at jeg kom til skade. Hjemme i gården mødte jeg Sørensen. Jeg sagde til ham, at jeg ikke kunne få vallakken og "Grete" til at trække harven sammen. "Pruh, pruh," sagde Sørensen. Sådan sagde han tit, når der var noget særligt. "Så kan De køre til Fannerup med "Grete" og vallakken og lukke dem i indhegningen der". Jeg så aldrig

vallakken mere, den tossede krikke.

I løbet af det halvvandede år, jeg var der, kørte jeg med mange forskellige heste. Det sidste år havde jeg et par dejlige dyr. Den ene hest havde gået i forkarlens spand. Den hed "Prins". Den havde været hingst, men var blevet kastreret som voksen. Den anden hest var en fire års hoppe, som Sørensen selv havde lagt til. Hun hed "Musse". Det var et par flotte jyder, ens i kulør og begge med en stor hvid blis i panden.

"Musse" var ikke redet til. Det skulle hun gøres en dag, men jeg ville ikke op at ride på hende. Sørensen spurgte så fjerdekarlen, Anker Jensen, om han ville. Det ville han godt. Derfor skulle jeg køre hende godt træt for en kultivator, og så ville Sørensen og Anker komme ud i marken midt på formiddagen. Der, hvor jeg havde kørt, var der blevet noget meget løs jord. Anker og Sørensen kom. Selen blev taget af "Musse", og Anker skulle op på hende. Det kom han også, men han kom lige så hurtigt ned igen. Der lå Anker i den løse jord og havde ingen skade taget. Han skulle prøve igen, men med samme resultat, så det kom der ikke mere ud af. Men den sidste dag, jeg kørte med "Musse", red jeg på hende hjem fra marken.

Benzonsbjerg 1942

Fra venstre: Theodor Sørensen, Johannes Sørensen, (T.S.'s søn og gårdens nuværende ejer 1999) Johannes Mortensen, Nødager, Elna ?, Kejlstrup, Niels Peter Jensen, Kolind, Dorthe Sørensen (T.S.'s datter), jeg selv, Dora Kildahl, Thorsø, Anker Jensen, Sivested Odde, Valdemar Kjeldsen.

Billedet er taget om foråret. I høsten arbejdede der 12 mand på gården. Man havde traktor, men da det var under krigen, anvendtes den ikke.

På Benzonsbjerg var der to køer, hvorfra mælken blev brugt i husholdningen, og der var enkelte slagtesvin til eget brug. Ellers var der

udelukkende planteavl. Det var hovedsageligt frø som hør, hamp, sennep, kålroe, bederoe og raj- og rapgræs samt byg og havre. Høsten varede fra juli måned indtil november måned, da der var så mange forskellige afgrøder. Der blev høstet med hestetrukken binder og slåmaskine. Det var ikke så let som i dag, hvor det foregår med mejetærsker.

Det, der var mest arbejde med, var bederoefrø. Stiklinger med en lille knold, som var avlet i sensommeren, blev taget op og lagt i kule vinteren over. Toppen rådnete og blev til en fedtet klump med rødder. Jo mere fedtede, jo bedre var bederoerne til at gro. Disse stiklinger skulle så plantes tidligt om foråret. Der var lavet riller, hvor de skulle stikkes i. Anker kørte foran og spredte stiklingerne. Vi var fire personer, der kravlede på knæene og stak dem i jorden, og det var koldt.

Jeg kan huske, Sørensen sagde: "De er sandelig "dejligt" fedtede"; men det var heller ikke ham, der skulle plante stiklingerne, for det var et beskidt arbejde.

Sørensen havde otte tdr. land med bederoer. De skulle så renses med en hestetrukken enkelrenser. Når bederoerne var ved at sætte frø, gik der ofte lus i dem, og så skulle de pudres med en slags gift. Det foregik med en maskine, som havde et håndsving på. Vi gik med den på maven. Der drev en tåge af gift ud over bederoerne, og det var et fælt arbejde at gå med maskinen frem og tilbage. Det var bare med at være i den rigtige vindretning for ikke at indånde giften.

Om efteråret skulle bederoerne tages op. Det foregik også med hånden. De blev lagt i dynger, hvor roen blev hakket af med en spade. Derefter skulle toppene hænges på stativer for at eftermodne, da det var frøene, der skulle bruges. Det foregik også med hånden. Siden skulle toppene køres hjem og tærskes. Det arbejde krævede meget mandskab. Den ene sommer var vi 12 mand. Det var bl.a. nogle løse arbejdere fra Kolind, og de var meget flinke at arbejde sammen med. Jeg kan huske dem allesammen, men én skal nævnes. Han hed Kartinus Sørensen. Han var en rask mand vel omkring de 60 år. Tynd og ikke særlig stor, men han kunne arbejde. Han hjalp også i høst, og når han stak

korneg op til os, der kørte læs hjem, stak han ikke op, nej, negene fløj op, og det gik stærkt. Det var så bare for os karle i vognen at få nogle neg lagt ud på siderne og så ellers kravle oven på dem, der var i midten.

Kartinus var også fuld af kunster. Engang, jeg skulle træde af på naturens vegne, havde jeg sat mig et stykke fra de andre. Kartinus så, at jeg sad med kasketten på. Han kom farende hen mod mig og sagde, at jeg skulle tage kasketten af, når jeg ordnede sådan noget. Hvis jeg ikke havde gjort det, havde han bare skubbet mig bagover, og så kunne jeg være blevet til grin for hele flokken. Men det var tit sjovt, når vi var mange folk samlet.

På Benzonshøj havde vi gode værelser med varme og rigtige vaskekummer. De fleste andre steder var der bare et vaskefad eller en spand. Der var folkestue i det ene hjørne af stuehuset. Der spiste vi, men opholdt os ikke meget der. Vi havde hver vores faste plads ved bordet, og der blev serveret tre måltider om dagen.

Det var under anden verdenskrig 1942-43, at jeg tjente på Benzonshøj, så der var rationering på næsten alle fødevarer undtagen dem, vi selv havde. Vi fik tit byggrød kogt i mælk og med mælk til. Det smagte da godt, men det kunne blive for meget af det gode. Som når vi f.eks. havde fået byggrød til middag, og der var kogt så meget af det, at der var et stort fadfuld tilovers. Det kom så på bordet til aften, hvor vi tog en klump af det med varm mælk på. Det kaldte vi for "dykænder". Vi havde fået det en lørdag om vinteren både til middag og aften. Der var et halv fad tilbage, da vi havde spist lørdag aften. Da det stod på bordet mandag morgen, sagde forkarlen, Johannes Mortensen: "Det lader vi stå, så skal jeg nok "komme efter" Sørensen, når han sætter i arbejde". Som sagt: Vi gik fra bordet alle fire, Johannes, Frede, Anker og jeg. Det kunne nok være, Sørensen fik travlt, da han hørte det. Jeg kan se ham med stokken i hånden gå tværs over gården. Det gik stærkt. Et øjeblik efter kom han over i stalden og sagde, at nu var der havregrød og kaffe i folkestuen. Han havde været vred, sagde kokkepigen, så fru havde fået en ordentlig omgang. Jeg lærte aldrig fru, Lisbeth Sørensen, at kende. I de halvandet år jeg tjente

der, talte jeg med hende to gange, og det var kun ganske lidt. Vi hilste heller ikke på hende, for hun hilste ikke igen.

Det sidste halve år, jeg tjente på Benzonshøj, var der ikke noget at klage over. Vi havde en kokkepige fra Skødstrup. Jeg husker ikke, hvad hun hed, men hun var dygtig og myndig. Hun sagde til fru: "Hvis det ikke er førsteklases mad, der serveres i folkestuen, må De selv gå ned med det, for jeg gør det ikke".

Men det var en god plads på Benzonshøj. Gode værelser, og som før skrevet var Sørensen en ualmindelig flink mand at arbejde for. Jeg var glad for at være der.

Højskoleliv i Nørre Nisum og Rønde

november 1943 - april 1944

Det blev november. Frede Hansen og jeg havde bestemt os til at tage på højskole. Det blev på "Nørre Nisum Højskole" ved Lemvig. Jeg kan ikke forstå, hvorfor vi valgte det sted, da der var krig og megen uro overalt. Jernbanerne blev sprængt, og al trafik var unormal.

Den tredje november 1943 skulle Frede og jeg møde på Nr. Nisum Højskole. Vi måtte hjemmefra kl. fem om morgenen og cyklede med alt vores tøj samt sengetøj fra Sivested og til Ryomgård. Vi skulle med et tog, der kørte kl. seks. Der var lang ventetid på stationerne, for tyskertogene skulle igennem, så vi var først på Nr. Nisum Højskole kl. fire om eftermiddagen.

Det var en forandring fra vores tidligere hverdag at komme på skolebænken igen. Det kneb også til at begynde med. Det var da ikke, fordi skolen ikke var god, og dygtige lærere var der også, men jeg kom aldrig til at befinde mig særlig godt på Nr. Nisum Højskole.

Det, jeg mindes mest derfra, var, at det blæste hele tiden. Det var ikke ret langt fra Vesterhavet og Limfjorden.

Men tiden blev kort på Nr. Nisum Højskole, for omkring den femte december 1943 tog tyskerne skolen. Jeg husker det tydeligt. Det var den sidste time en lørdag før middag. Forstander Kaag og en tysk officer kom ind i skolestuen. Officeren skulle se lokalerne. Da vi var inde at spise til middag, meddelte forstanderen, at tyskerne havde taget skolen, og den skulle være ryddet inden søndag morgen. Det var vores sidste skoletime. Om eftermiddagen måtte vi have alle klasselokalerne ryddet for borde og stole. De blev kørt op på en ejendom, der lå et stykke derfra. Vores egne sager blev pakket sammen, og vi skulle så af sted søndag morgen kl. halv fem med rutebil til Struer. Den rutebil, der var lejet til os, var med en trægsgenerator.

Jeg sov vist ikke natten før afrejsen. Alt mit tøj var pakket undtagen det, jeg skulle have på til hjemrejsen. Jeg lå på madrassen med tøj på, til vi skulle af sted. Da vi kom udenfor om morgenen, stod der en tysk vagt ved døren. Vi

holdt længe i toget uden for Langå og kunne ikke komme igennem der. Banen var sprængt, men langt om længe ankom vi til Ryomgård. Jeg ringede så hjem, om de ville komme til Kolind med en cykel til mig. Klokken var omkring halv fem om eftermiddagen, da jeg kom hjem til Sivested.

Frede og jeg havde regnet med at være på skole den vinter og havde derfor vores papirer i orden angående tilskud til skoleophold. Jeg ringede til "Rønde Højskole", og vi var heldige. Vi fik plads der sammen med tre andre unge mænd, som også havde været på Nr. Nissum Højskole. Vi faldt ret hurtigt til på Rønde Højskole. Vi var 83 elever i alt, efterskolens elever iberegnet, så der var overfyldt på skolen. På det værelse, hvor jeg boede, var vi fire elever, og det var vel kun beregnet til to, så der opholdt vi os kun, når vi sov. Vi fik en god kost på Rønde Højskole; den

var bedre end på Nr. Nissum Højskole.

Lærerstaben på Rønde Højskole 1944.

Øverst fra venstre: Forstander Hansen Hauge, lærer Larsen, lærer Damtofte, landbrugslærer Niels Haunstrup

Nederst fra venstre: Fru Hansen Hauge, lærerinde Tove Birch, fru Rigmor Haunstrup.

Eleverne på Rønde Højskole 1944. Jeg står i første række nr. to fra højre

Vi havde også nogle dygtige lærere. Forstanderen, Hansen Hauge, derimod var nok ikke den bedste leder efter min mening. Det kom sig måske nok af, at forstanderen og landbrugslæreren, Haunstrup Jensen, kom op at skændes nede i skolestuen, medens vi elever

hørte på det. Det gik således for sig. En nabo, som havde en rævefarm, ringede en middag, om eleverne kunne hjælpe ham med at fange nogle ræve, der var løbet ud. Det var vi selvfølgelig med på. Men det resulterede i, at ikke alle elever var hjemme til time kl. to. Det var vores

landbrugslærer, der skulle have timen. Det var kun ganske få elever, der var kommet hjem, og jeg kunne godt forstå, at læreren var utilfreds. Han havde et pensum, han skulle igennem den vinter, og alt var tilrettelagt med et bestemt antal timer for at nå det. Jeg holdt med landbrugslæreren. Han havde fuldstændig ret. Vi var kommet på skole for at lære noget bogligt og ikke for at fange ræve. Da faldt min agtelse for forstanderen en hel del, men ellers var jeg glad for at være der.

Der skete altid noget, hvor der var så mange unge mennesker samlet, og der blev prøvet kræfter på mange måder. Jeg husker, at vi nede i samlingsstuen havde en stærk kæp. Når vi satte os ned med fødderne mod hinanden og tog fat i kæppen, skulle vi trække hinanden op. Det skulle helst være to elever, der var lige tunge, og som havde gode kræfter. Det var sjovt.

Der var også en skakklub på skolen, som jeg spillede i. Jeg havde spillet meget skak, inden jeg kom på skole, da min far var ivrig skakspiller. Jeg kan huske, vi havde skakkampe mod Rønde Skakklub. Jeg var den eneste, der vandt mit spil

Men der foregik andet end spil og afprøvning af kræfter på højskolen. Vi fik megen børnelærdom genopfrisket, både regning, læsning og skrivning. Historie har jeg altid været interesseret i, og heldigvis havde vi også en del timer i det fag. Sangtime havde vi også. Jeg har altid været glad for at synge og var helt god til det. Det var en lærerinde, vi havde sangtimer med, og vi skulle afprøves, inden hun kunne stille et sangkor an. Der var en af eleverne, som var oppe og skulle prøves af, og da sang han for hende: "Jeg har elsket dig så længe, jeg kan mindes". Jeg kan se frk. Tove Birch; hun var ved at flække af grin. Hun var flink og dygtig, men det kunne sommetider knibe med respekten for hende, da hun ikke var meget ældre end os elever.

Trondholm ved Thorsager april 1944 - november 1944

Alting får en ende, og det gjorde mit højskoleophold også. Nu, da jeg var kommet fra Sivested, ville jeg godt blive på Røndeegnen. Det resulterede i, at jeg tog plads på en gård mellem Thorsager og Dagstrup. Gården hed "Trondholm", og manden hed Anders Holst. Han var en flink mand at tjene hos.

Vi var tre karle foruden en tjenestepige. De andre to karle hed Jens Lundby og Kaj Andersen. Holst var ugift. Der var også en husbestyrerinde, som hed Inger, hendes efternavn husker jeg ikke. Hun havde en datter, Valborg, som boede på gården og arbejdede i tørvemosen.

Holst havde en sygdom, som kaldes "fiskehud". Hans hud var helt rød og fuld af skæl, og så kunne han ikke svede. De sagde, der kunne være en hel fejebakke fuld af skæl i hans seng om morgenen. Som han led en varm sommerdag. Jeg husker engang, hvor vi var ude at stakke hø. Han havde seks - otte flasker vand med, og når vi kom til enden af marken, tog han et par flasker og hældte dem ind på brystet og i nakken og lod så vandet løbe ned over sig. Han gik altid med en hat, som havde en stor skygge. Hatten blev også fyldt med vand og sat på hovedet, så vandet løb ned over ansigtet på ham. Han havde handsker på, når han arbejdede, ellers kunne hans hud ikke holde til det. Trods alt var han en flittig mand og altid med i stald- og markarbejdet. Han var nok omkring 60 år.

Der hørte 40 tdr. land ager og 40 tdr. land eng til gården. Det var under krigen, så i de 20 tdr. land eng blev der gravet tørv. Der var også liggeplads til tørvene, så de kunne tørre. Den sommer kørtes der tusindvis af tørv derfra. Der var nok 20 mand i arbejde. Tørvene blev fragtet til Thorsager Station og læsset på banevogne der. Hvor de blev sendt hen, husker jeg ikke. Det var en mand fra Thorsager, der havde købt retten til at grave tørvene. På de andre 20 tdr. land eng var der græs til kvier og køer. Der blev også slået hø på engen. Vi var mandskab nok til at drive de resterende 40 tdr. land ager, når vi var tre voksne karle.

I den første tid var jeg ikke særlig glad for at være på Trondholm. Vi tre karle, Jens, Kaj og jeg, boede på et værelse på stuehusloftet. Den ene af mine medtjenere Kaj Andersen brød jeg mig ikke om. Han passede de 14-16 malkekøer, men hjalp også til i marken. Hen på sommeren stak han af. Jeg kom så til at passe køerne, og det var jeg godt tilfreds med.

Vi fik en ualmindelig god kost på Trondholm. Vi kom tidligt op om morgenen. Klokken var halv seks. Derefter fik vi morgenmad kl. halv syv, og kl. halv ti var vi inde igen til frokost, og den var god. Der serveredes kogte æg, smørrebrød og kaffe, og vi fik alt det, vi kunne spise. Så var der middag kl. tolv, igen fin mad. Kaffe kl. et og aftensmad kl. godt seks, hvor vi fik kartofler og smørrebrød. Det var lige i den værste tid med hensyn til fødevarer under krigen, så det var ikke alle steder, de spiste så godt, som vi gjorde.

Jeg har nævnt krigen flere gange. Jeg vil nu fortælle lidt af det, jeg oplevede, medens jeg var på Trondholm. En sommerdag i juli 1944, lige over middag, var vi ude at køre hø ind. Det var meget varmt og blikstille. Lige på engang kom et vindstød hen gennem engen. Hestene, som var for vognen, blev urolige, og et øjeblik efter lød et kæmpebrag. Det var et ammunitionsskib i Århus Havn, som sprang i luften. Der var ikke langt tværs over Århus Bugt og til Thorsager, så derfor kunne vi høre braget. Engelske bombemaskiner kom nu flyvende lavt hen over engen, hvor vi var. Flyvemaskinerne fandt altid nogle lave steder at gemme sig, så de tyske radar ikke kunne pejle dem.

Endnu en oplevelse, vil jeg fortælle om, medens jeg tjente i Thorsager. Det var spærretid, så vi skulle være inde, inden det blev mørkt, dvs. ved otte-ni tiden. Jeg kendte en pige, som tjente et sted i Rosenholm Skoven. En aften var jeg ovre at besøge hende, men jeg måtte ikke have været særligt nervøs dengang, for jeg ventede med at cykle hjem til omkring kl. tolv midnat, da var alt roligt.

En aften, hvor jeg også var på besøg hos hende, hørte vi pludseligt flyvemaskiner flyve ganske lavt hen over skoven. Det var englænderne, der kastede våben ned på en åben plads mellem

træerne. Et øjeblik efter kom der biler forbi. De danske modstandsfolk skulle ud at samle containere med våben op. Den aften var jeg ikke særligt glad for at cykle til Thorsager, men jeg slap hjem i ly af mørket.

Der er en oplevelse, som også skal nævnes her. Efter et besøg hos pigen skulle jeg igen cykle hjem i ly af mørket. Der var skov på begge sider af vejen omkring to-tre km., og samtidig var skoven groet sammen i toppen, så det var rigtigt mørkt. Pludselig hørte jeg nogen eller noget, der løb ved siden af mig. Jeg trådte til i pedalerne alt, hvad jeg kunne. Pludselig kunne jeg høre lyden foran cyklen. Hvad det var, vidste jeg ikke. Da jeg endnu en aften ved samme tid kom cyklende der, skete det samme igen. Jeg gættede på, at det var en grævling, som løb der. Jeg gad nok vide, hvordan jeg så ud i hovedet. Det mærkedes, som om håret stod ret op på hovedet af mig, og bange det var jeg. Hvordan jeg kunne se at cykle, aner jeg heller ikke, men vi var vant til at færdes i mørket, for der måtte ikke være lys på cyklen. Hvis vi havde lys på, kunne tyskerne se os, og det ville også være farligt.

Det blev en god sommer på Trondholm, og jeg var glad for at være der til sidst.

Forkarl hos A.J. Andersen igen november 1944 - november 1945

Jeg var til efterårsmøde i Kolind. Det var KFUM og K på Djursland, der arrangerede det. Det var hvert år i september, det blev afholdt. A.J.'s forkarl, Jens Degn, var der også. Vi havde gået i skole sammen og var kommet meget sammen som unge. Jens spurgte, om jeg ikke ville tjene hos A.J. igen, da han (Jens) skulle giftes. Enden på det blev, at jeg kom til A.J. for tredje gang. Jeg var 23 år dengang og skulle selvfølgelig være forkarl. A.J. så vi ikke meget til, han var blevet syg og lå en del i sengen. Derfor var det mig, der stod for det daglige arbejde. Jeg var gerne inde ved hans seng hver morgen, hvor vi talte om arbejdet. Det blev et år, som jeg aldrig vil glemme. Jeg havde to flinke medtjenere, og fodermesteren Christian Nielsen var den samme, som sidste gang, jeg tjente der.

Mine to medtjenere hed Peder Nielsen og Søren Kristian Møller. Søren Kristian var en bror til Villiam Møller, som var tredjekarl, sidst jeg tjente hos A.J.. Søren Kristian var også tredjekarl. Han var flink og meget dygtig til sit arbejde. Andenkarlen Peder var stor og stærk. Han havde vist døjet med sine nerver, men det mærkede vi ikke noget til. Jeg var godt tilfreds med ham, så det år gik hurtigt.

Det var det sidste år af anden verdenskrig, jeg tjente hos A.J.. Flyvepladsen i Tirstrup var ved at blive bygget. I Kolind var der stort rykind af mennesker, der kom med tog fra Århus og Randers for at arbejde på flyvepladsen. Der gik mange rygter om, hvad der foregik derovre, f.eks. hasardspil og meget andet. En del mennesker tjente større penge der, men jeg hørte aldrig, at nogen blev rige.

I begyndelsen af året 1945 mærkede vi ikke meget til krigen i Sivested. Senere indtog tyskerne byen. Missionshuset og Søren Kahrs gård, som der var kælder under, blev beslaglagt. Der blev lavet mad til tyskerne hos Søren Kahr, og den stod to tyske piger for. Pigerne boede i A.J.'s folkestue.

I David Pallesens gård boede den øverstbefalende, og ved Aksel Andersen

logerede et par ældre tyskere. Søren Kahr havde også nogle russiske fanger boende, og det var et sørgeligt syn at se dem komme gående forbi mit hjem hver dag. De gravede i bakkerne ved Koustruplund. Efter hvad ved jeg ikke. Det var der nok ingen, der vidste, ikke engang tyskerne. Jeg ved, at nogle af russerne flygtede derfra og gemte sig i en stak halm. Når det blev mørkt, kom de så frem for at få noget at spise et sted nede ved Skiffard Pynt.

Det første hold tyskere, der var i Sivested, var voksne mænd. De var flinke og ordentlige mennesker. Der var en tysk mand, som besøgte de to piger, der boede hos A.J.. Den ene pige var vel nok pæn. Besøgene var ganske naturlige og foregik i al uskyldighed. Men disse besøg kunne ikke tolereres, og der blev klaget til den øverstbefalende. Vi så aldrig den tyske mand mere.

En dag, hvor jeg var ved at så korn langs med landevejen, kom to tyskere hen til mig. De var nok mellem 40-45 år. De skulle se, hvilken såmaskine jeg kørte med. Den ene forklarede mig, at sådan en havde han også derhjemme.

Der var en tysker, som altid var sammen med os, når vi spillede fodbold. En aften, hvor vi var nogle stykker, der stod og talte sammen ved Frydenslund, var han der også. Så spurgte Kristian "Møllebygger" Andersen ham, om de skulle bytte tøj. Tyskeren var med på ideen og rev frakken op med det samme.

Tyskerne var kede af det, og det var ikke deres skyld, at der var krig. De, der var her, var mennesker som os andre. Det sidste hold tyskere, der boede i Sivested, var kun store drenge, men de opholdt sig ikke ret længe der, idet krigen sluttede.

En aften, hvor jeg var i byen, blev der sagt i Pressens Radioavis, at der var udgangsforbud efter kl. otte. Jeg kunne ikke nå at komme hjem til A.J. inden, da jeg var i Skindbjerg at besøge en pige. Jeg kørte så ned til mit hjem og satte cyklen. Derefter ville jeg så gå hen langs dæmningen, over Søren Kahrs bro og stikke over engene ned for Sivested for til sidst at komme op til A.J.. Da jeg var kommet et stykke hen, så jeg, at broen, som lå midt i byen, var

fyldt med tyske soldater. Hvis jeg vendte om, var jeg sikker på at få en kugle i ryggen, så derfor valgte jeg at gå frit frem, men glad ved det var jeg ikke. Der var heldigvis en af tyskerne, jeg kendte lidt. Jeg sagde så, at jeg skulle over til A.J. Andersen, og jeg fik lov til at gå. Jeg var glad, da jeg kom i ly af nogle træer, der førte op til gården.

Jeg husker også, da flyvepladsen i Tirstrup blev bombet. Det var en formiddag i marts måned 1945, hvor jeg var ved at køre ajle ud på et stykke jord neden for kanalen. Lige med et gav den ene hest et spring i luften. Jeg kunne ikke forstå, hvad hun fejlede, men så kom braget. Hun kunne mærke lufttrykket, før braget kom.

Det sidste år af krigen manglede jeg ikke tobak. A.J.'s fodermester, Christian Nielsen, brød sig ikke om det, så jeg fik tobakken, og det var ikke dårligt. Det var værre med tændstikker. Det kunne gå, når solen skinnede, så havde vi et brændglas i lommen, og det kunne vi tænde ild med. "Ja, nød bryder alle love".

Lige før krigen sluttede, havde tredjekarlen, Søren Kristian, og jeg været i Kolind for at blive klippet. Det var om eftermiddagen, for det kunne vi ikke blive om aftenen p.g.a. udgangsforbuddet. Vi havde hørt i Kolind, at tyskerne stjal cykler. Vi cyklede derfor over Sundet hjem og gemte vores cykler i en skov neden for Sivested.

Der var glæde den fjerde maj 1945 om aftenen, da krigen sluttede. Jeg hørte budskabet i A.J.'s gamle radio, og kl. halv ni gik jeg op og hejste flaget. Den femte maj 1945 var og er nok en af de største festdage i min generations levetid, en dag, vi aldrig vil glemme.

Jeg havde nok at lave det år, jeg var hos A.J.. Det kunne hænde, at fodermesteren, Christian Nielsen, ville blande sig lidt i det arbejde, jeg skulle passe. Vi skulle lave indhegning til hans kvier og ellers holde foderet hjemme til køerne. Engang overfaldt han mig og ville give mig klø. Det fortrød han, da jeg fik ham lagt ned ved siden af stalddøren og havde fat i kraven på ham. Senere, da jeg gik gennem kostalden, sagde Christian, om vi ikke skulle lade det være glemt. Det kunne vi da godt for min skyld, og vi

kom fint ud af det resten af året.

Som før nævnt var A.J. syg, og jeg husker, at jeg kørte en tur rundt i hele marken med ham i jumben, da vi var færdige med at så om foråret. Det var den sidste gang, han var i sin mark. I august måned døde han. Han blev begravet på Tøstrup Kirkegård den 15. august 1945. Jeg kørte ligvognen. Der var ikke noget, der hed ligbil dengang. Det var med hans egne heste og fjedervogn, som var pyntet med gran. Jeg husker, der blæste en strid vind, og regnen silede ned, da vi kørte hjemmefra. Hans svigerdatter, Mathilde Andersen, sad ved siden af mig på agestolen. Vi skulle køre i skridtgang de tre km. til kirken. Vi var plaskvåde, da vi kom til Tøstrup. Det var en særegen dag for mange borgere i Sivested. A.J. var meget afholdt og havde været en god mand for det lille bysamfund. Mange unge havde tjent hos ham og lært meget af ham. Det havde jeg også selv. Min far sagde senere til mig: "Du har lært meget af A.J., jeg kan se det nu, du selv har landbrug".

Jeg var blevet tilbudt at blive på stedet som bestyrer, da det blev november, men jeg syntes, jeg var for ung til at tage det ansvar, der fulgte med.

Karl hos Søren Ibsen i Sjørup november 1945 - november 1946

En dag traf jeg Søren Ibsen, som i sin tid ejede Enghaven, nabogården ved mit hjem. Han var gået fallit med gården i 1932, men var kommet til penge igen. Af David Pallesen havde han købt 16 tdr. land mark ude ved Sjørup Statshuse på Sivested Mark. Der havde han bygget en ejendom.

Han spurgte mig, om jeg ville op til ham at tjene som enekarl. Han havde fået mælketuren at køre i Sivested by. Han bød mig 3.500 kr. i løn for et år. Det var det beløb, han ville tjene ved at køre mælketuren, og så havde han mig gratis resten af dagen. Det var en stor løn dengang, og det var der ikke mange karle, der fik, men jeg kom også til at arbejde for pengene.

Vi kom op kl. fem om morgenen både sommer og vinter. Der var ingen elektrisk lys der, så vi gik rundt med en flagermuslygte i stalden. Jeg skulle hjemmefra, dvs. begynde på mælketuren, kl. seks om morgenen. Først skulle jeg have hestene fodret og have malket tre køer med hånden. Den ene ko var så hårdtmalket, at jeg knapt kunne klemme mælken ud af hende. Derefter skulle jeg have min morgenmad og til sidst have spændt hestene for mælkevognen. Mælketuren var på ca. ti km. i alt, og der var omkring tre km.'s kørsel, inden jeg skulle begynde at læsse mælkespande. Jeg mødte på mejeriet kl. syv, og det var hver dag både lørdag og søndag, uanset om det var regnvejr eller snestorm. Det var ikke altid rart om vinteren, når det var glat.

Jeg havde et par gode heste at køre med. Det var frederiksborgere, og det var nogle heste, der kunne løbe. De hed "Rita" og "Tulle". "Tulle" havde føl om sommeren. Vi havde lejet en hest nede i Sivested en måneds tid, medens føllet var lille. Pludselig en dag var føllet helt stiv i nakken og benene. Det havde fået stivkrampe ved at rive sig på et søm, så det døde. Det var ellers meget almindeligt allerede dengang, at et føl fik en indsprøjtning mod stivkrampe, når det blev født, men det havde dette føl ikke fået. Jeg var nu ikke ked af det. Når jeg kom hjem en sommeraften, hvor jeg havde været ude at spille bold og skulle have "Tulle" og føllet ind i en

boks i laden, og føllet så ikke ville ind, kunne jeg løbe efter det skammelige føl, til det passede det at gå ind.

Det var ikke, fordi jeg var særlig glad for at være hos Søren Ibsen. Jeg tror, jeg kedede mig. Jeg var vant til, at vi var flere karle, der arbejdede sammen. Nu var jeg alene.

Da vi var færdige i marken om efteråret, var der ikke meget at lave. I adskillige dage stod jeg og savede træ med en håndsav. Så var tiden lang fra kl. halv ti om formiddagen til kl. seks om aftenen, kun afbrudt af en times middag. Bagefter skulle jeg have malket de tre køer igen, så det var en lang dag. Ét gode var der: jeg havde så godt som fri hver søndag efter at have kørt mælketuren.

En eftermiddag om ugen i vintermånederne var jeg med på et kursus om landbrug i Kolind. Det afsluttedes i april måned. Den vinter fik jeg også mine tænder lavet i stand. Jeg havde et hul mellem de to fortænder. Det måtte jeg cykle til tandlæge i Grenå for at få lavet.

Den 16. marts 1946 fejrede mine forældre sølvbryllup. Der skulle synges for dem kl. syv om morgenen, og da jeg gik fra Søren Ibsen og til mit barndomshjem, frøs det 17 grader. Op ad dagen blev det tøvøj med et dejligt solskin, så sne og jord tøde op, og det blev temmeligt blødt at færdes.

*Fars og mors sølvbryllup d. 16. marts 1946.
Fra venstre: Børge, Jonna (g. Helbo), jeg selv,
min mor og far, Orla, Erna, Bodil (g. Eriksen)
og Svend Erik Jacobsen (Ernas mand)*

Fars og mors sølvbryllup blev holdt i smedjens

hønsehus. Far havde tapetseret dernede, og der var sat varmeovne op. I det ene hjørne var der indrettet et lille køkken, så at maden kunne holdes varm. Kogekonen var Maren Jensen fra en af arbejderboligerne på Sivested Odde, og Tolvad Johansen var blandt en af pigerne, der serverede. For at gæsterne kunne gå tørskoet ned i hønsehuset, lånte jeg af Marius Jensen på Frydenslund og Aksel Andersen side- og bundfjæl fra de gamle kassevogne. Jeg transporterede disse brædder på Søren Ibsens mælkevogn. De blev så lagt i en lang række ned til hønsehuset, så gæsterne kunne gå på dem. Der blev festet tre dage i træk. Den første dag gjaldt det familien. Andendagen var det byens borgere, der var inviteret, bl.a. Peder Pedersen på Sivested Odde. Den tredje dag blev det de unge menneskers tur. Vi legede panteleg nede i hønsehuset. Det blev nogle uforglemmelige dage.

Om foråret og sommeren havde jeg nok at lave hos Søren Ibsen. Først på mælketur, derefter hjælpe til i stalden og til sidst i marken, som jeg var ene om. Søren hjalp mig heller ikke med at tynde roer. Der var fire tdr. land roer, der skulle tyndes, og de var beskidte, så jeg var ved at tabe modet over det.

Men mælketuren var jeg glad for at køre om sommeren. Det var skønt en sommermorgen kl. seks, når jeg kørte hjemmefra. Jeg havde et stort læs mælkespande mellem 40-50 stk. En overgang kunne jeg ikke have dem på et læs. Så måtte jeg på mejeriet i Sivested og læsse af og derefter tilbage til den nærmeste gård, Frydenslund, og hente spande på ny. På tilbagevejen var der nogle spande, der var tomme. Dem havde jeg så oven på de andre, hvori der var returmælk.

Sivested Mejeri var et privatejet mejeri og ikke et andelsmejeri, som de fleste andre mejerier på Djursland. Mejeriet var ejet af mejerist Haaning. Der var også en medhjælper på mejeriet, som hed Alfred Svenningsen.

Det var et slæb at løfte alle de spande op i og ned fra vognen både på mejeriet og på ud- og hjemturen. På mejeriet hjalp jeg også med at tømme spandene i vægten, men jeg havde gode kræfter dengang. Jeg var lang og tynd, 183 cm.

høj og 25 år gammel.

Jeg havde mit morskab på mælketuren. Der var tjenestepiger på alle gårdene, og somme steder flere. På Frydenslund, nabogården til mejeriet, var der to. De hed Rigmor Jensen og Grethe Nørreby. De var vant til selv at hente kærnemælk på mejeriet. Den ene, Rigmor Jensen, var sikker hver dag, når jeg var der. Havde den anden, Grethe Nørreby, så ikke opdaget, at hun var gået, kom hun minsandten også. Dem havde jeg et værre sjov med.

Men det sjoveste var nok, når jeg kom til gård nummer to på turen, det var Aksel Andersens gård. Der var også to tjenestepiger. Den ene, Johanne Møller, skulle altid over efter skummetmælk, når jeg kom med det. På gården tjente en ældre karl, Marinus Jensen, som var meget forelsket i Johanne. Han stod ovre i hestestalden og ventede på, at jeg skulle komme. Ét var sikkert; hver dag kom han over til os. Han var bange for, at jeg snakkede med hende, og han ikke hørte, hvad vi talte om. Jeg havde nu aldrig noget med hende at gøre, og Marinus blev da også gift med hende til sidst. Han var mindst 30 år ældre end hende.

Min mælketur fortsatte hen igennem byen. Der var en pige, der gerne skulle til købmand, når jeg kom kørende. Det var en sød pige, og jeg havde tjent i hendes hjem engang. Men hun sagde: "Jeg må ikke for mor", så det var der ikke noget at gøre ved. Men der har vist heller aldrig været noget at fortryde for mit vedkommende. Det var nogle af de oplevelser, der kunne sætte lidt kolorit på mælketuren.

Hen på sommeren hændte det tit, når jeg kom fra mælketur, at Søren var stukket af til Århus. Han sagde aldrig noget til mig om morgenen, inden jeg kørte på mælketur, men når jeg kom hjem, var han væk. Så kunne jeg rense i staldene og ellers selv gøre arbejdet færdigt. Det var da mig lige meget, hvad jeg skulle lave, men jeg måtte også passe køerne og svinene resten af dagen. Jeg kunne ikke få at vide af ham, hvad han strøg til Århus efter. Jeg sagde til ham, at det vel var damer, han gik på gaden og kiggede efter. Til sidst opdagede jeg det. Han ville flytte til Århusegnen. Han købte en lille gård i Årslev vest for Århus. Han solgte ejendommen på

Sivested Mark til en mand, der hed Thorvald Andersen. Det var til den første november 1946, og så skulle jeg rejse derfra.

Søren var ellers til de fleste tider meget flink over for mig, men han kunne blive så hidsig på dyrene, når de ikke ville, som han ville. Jeg husker engang, hvor jeg var ude i hestestalden, og der blev et værre spektakel inde i svinestierne. Søren var gal, og han bankede grisen. Da jeg syntes, det blev for meget, måtte jeg sige til ham om at holde op, ellers skulle jeg nok "sørge" for ham. Jeg var ikke bange for Søren, og der var aldrig mere noget i vejen, når jeg var hjemme.

Derimod kunne det godt knibe for hans kone, Karen Ibsen, og jeg at komme til rette. Hun var tit ude at besøge deres børn i længere tid, da der var to af dem, der fik et barn det år, jeg var der. Så var det Søren, som stod for madlavningen, og det var han god til. Han sagde: "Nu skal vi have noget, der slår smut på ganen, Poul." Han var meget bedre til at lave mad, end Karen var. Jeg husker, han lavede citronfromage, og hvor det smagte godt.

Året var nu gået. Karen og Søren Ibsen rejste til Århus om formiddagen den første november 1946. Jeg måtte vente, til den nye ejer indfandt sig, da dyrene skulle blive der. Han ankom om eftermiddagen, så jeg rejste nylig derfra til aften.

Enslevgård **november 1946 - november 1947**

Jeg havde set i avisen, at Holger Lunø på "Enslevgård" ved Grenå søgte en forkarl. Det skulle være en, der kunne så og pløje lige. Jeg søgte pladsen og fik den, men jeg måtte gå ned i løn. Jeg fik 3.350,00 kr. for det år. Det er nok en af de bedste pladser, jeg har haft.

Lunø var ca. 67-68 år; en stor og kraftig mand, som i sin militærtid havde været garder. Han var meddirektør i Sparekassen i Grenå, så han var ikke ret meget hjemme om dagen. Om morgenen talte vi gerne sammen om dagens arbejde, men det varede nu ikke længe, inden han spurgte mig: "Hvad har De tænkt Dem i dag." Så sagde jeg gerne, hvad jeg syntes, vi skulle lave. Så sagde han: "Jeg mener, det kan vi s`gu godt", og så blev der ikke mere snak ud af det, medmindre der skulle bud til Grenå. Det skete tit, da der var mange, der fik kartofler og brændsel fra Enslevgård.

Når kl. var halv otte, satte jeg i arbejde. Vi var tre karle, andenkarlen Peder Nielsen fra Sjørup og tredjekarlen Ejvind Jensen og jeg selv, som var forkarl. Der var også to daglejere, som hed Otto Hansen og Søren Rasmussen, foruden fodermesteren, Niels Jensen, som var far til Ejvind. Når vi skulle tærsk, var der ekstra mandskab. Andenkarlen Peder kendte jeg meget godt, da han havde tjent ved Søren Ibsen året, før jeg tjente der, og han havde også tjent på Enghaven, nabogården til mit hjem. Jeg talte med ham en dag, før jeg var begyndt på Enslevgård. Han havde da ingen plads fået til første november 1946. Jeg fik ham til at søge på Enslevgård, og det gjorde han og fik pladsen.

Der hørte 120 tdr. land opdyrket jord + 90 tdr. land skov til Enslevgård. Besætningen var på 36 malkekøer, 20 grisesøer, tre spand gode heste og nogle plage. Jeg skulle passe hestene og fodre dem. De to andre karle gjorde rent ved dem.

Lunø var ordensmand til fingerspidserne og meget præcis med alt. Han havde været forvalter på større gårde, medens han var ung, og det fulgte ham. Han sagde De til os, og om morgenen, når han kom i stalden, tog han hatten af, og det måtte vi også gøre. Det var jeg nu

vant til fra Benzonshøj, så for mig var det en selvfølge, når han gjorde det. Men tredjekarlen, Ejvind, som var 15 - 16 år, tog ikke hatten af til at begynde med, men det varede ikke længe, inden Lunø fik ham det lært. Efter det jeg nu har skrevet, kunne man få det indtryk, at Lunø var en stram og kradsbørstig herre, men jeg vil sige det modsatte. Han var ualmindelig flink over for sine folk. Den ene af daglejerne, Otto Hansen, havde været der i 17 år, da jeg var der, så det siger lidt om, hvordan Lunø var.

Fru Lunø var også meget flink, men vi så ikke meget til hende. Hun havde haft en hjerneblødning, så det kneb hende at tale. Når Lunø var i byen om aftenen, sendte hun bud ned i folkestuen, at vi skulle komme op i stuen til hende og spille kort og have vores aftenkaffe sammen med hende.

Der var to piger på gården, Karen Jacobsen og Inga Sørensen. Kokkepigen Karen var nærmest husbestyrerinde, og det var hende, der stod for den daglige husholdning. Hun havde været der i syv år, da jeg var der. Hun var 31 år, meget dygtig og lavede god mad til os i folkestuen. Den eneste gang, jeg fik noget at spise, som jeg ikke brød mig om, var lige før jul. Det var også den eneste gang i det år, vi spiste til middag i privaten sammen med Lunø. Det var, fordi de plukkede gæs i folkestuen, så vi kunne ikke sidde der og spise. Vi fik hvidkål med flæsk, der var kogt sammen, og det kneb med at få det varme flæsk igennem halsen. Jeg sagde det til kokkepigen. Hun sagde, at det var Lunøes livret, men at jeg aldrig skulle få det mere. Vi fik det heller ikke mere i folkestuen, dvs. vi fik noget andet, når de skulle have den ret oppe i privaten.

Om sommeren, når vi karle kom hjem om aftenen og havde været ude at spille bold, stod der en tallerken tykmælk i folkestuen til os hver. Når jeg havde hjemtur om søndagen, og den ældste datter, Frida Lunø, var hjemme, kom hun ned til mig med en cigar over middag. Vi var regnet for mennesker nede i folkestuen.

Som arbejdsplads var Enslevgård et dejligt sted. Lunø var i arbejdsgiverforening, så vores arbejdstid om vinteren var på otte timer og om sommeren på ni timer. Vi begyndte kl. halv otte hele året. Om vinteren holdt vi fyraften kl. halv

fem og om sommeren kl. halv seks. Jeg havde aldrig før prøvet at have så kort en arbejdstid.

Vinteren 1946-47 var meget streng, og den varede længe. Det frøs op til omkring 30 grader. Alt var frosset. Kattegat var helt frosset til, så der kunne køres på isen til Sjælland. Langs med kysten var der isbjerge, som jeg aldrig havde set magen til. Der var en våge i isen på kanalen mellem Enslevgård og Grenaa. Den var helt dækket af svømmefugle, lige fra svaner og blichøns til et utal af forskellige ænder. Nu har jeg altid været interesseret i fuglelivet, så det var interessant at se dem. Men det var svært for fuglene at finde føde. Jeg husker ikke, om der var nogen, der fodrede dem.

Da vi var færdige med efterårsarbejdet omkring ved juletid, gik de to daglejere, Otto og Søren, i skoven. Der arbejdede de hele vinteren. Vi tre karle, Peder, Ejvind og jeg, arbejdede også i skoven, da der ikke var meget at lave på gården om vinteren, medmindre der skulle køres roer ind. Det var mest graner og nogle større træer, som blev fældet og solgt til Thykier's Trælasthan del i Grenaa. Stammerne skulle slæbes ud af skoven og lægges langs vejen, som gik gennem skoven. Andenkarlen, Peder Nielsen, og jeg slæbte stammerne ud. Vi havde tre heste i hvert spand. Vi skulle være vakse for ikke at komme i klemme, når hestene kom slæbende med en meget lang stamme, da der var stubbe, hvor stammerne kunne komme til at sidde fast. Når så hestene trak, og stammerne gik af spænd, kunne de give et ordentligt slag, eller de kunne rulle rundt. Så var det med at komme på den anden side af stammerne, og det skulle foregå i en fart.

Den ene daglejer, Søren, hjalp os inde i skoven med at lægge kæder om stammerne. Den anden, Otto, var ude ved vejen og lagde stammerne på plads. Vi havde nogle svære jernstænger, så vi kunne løfte eller trille dem. Vi gik tit i meget sne. Det var hårdt arbejde, men vi kunne holde varmen ved det, så det var også et godt arbejde, når det var koldt. Der var også graner, som skulle tyndes ud og bruges til hegnspæle. Det var et dejligt, lunt arbejde at gå under granerne. Det værste var snart at komme over i skoven og hjem igen, for der kunne være snestorm uden for skoven, og det kunne vi ikke mærke, når vi

gik derinde.

Der blev også kørt både træ og pinde til Grenå. Det kørte jeg altid selv. Jeg var efterhånden blevet godt kendt i byen. Det var skik flere steder, når jeg kom med træ eller pinde, at jeg skulle ind og have kaffe. Så passede manden, der fik brændet, på hestene så længe. Det tog ca. en halv dag med at lave et læs og køre det til Grenaa. Isenkræmmer Ehrenreich fik også kartofler fra Enslevgård, og dem bar jeg ned i kælderen. Den yngste lærling skulle så holde ved "Prins" ude på gaden, medens jeg drak formiddagskaffe oppe i køkkenet.

Jeg kan også huske, at jeg om vinteren lavede hamler og svingler på vort værksted. Det hændte af og til, at hestene trak dem i stykker.

Én ting husker jeg, og det var, hvor dejligt det føltes at komme ind i en varm stue om aftenen. Lunø havde sat en radio ned i folkestuen, og vi havde gode stole at sidde i. Om vinteren var vi sjældent i byen om aftenen. Pigerne kom gerne derned også. De var livlige begge to, både Karen og Inga. Sidstnævnte var stuepige og fra Thorsager. Der var aldrig kedeligt på Enslevgård, selv om den lå for sig selv. Gården havde en skøn beliggenhed med haven ned til kanalen.

Enslevgård

Vinteren gik. Det blev meget sent forår, så vi fik travlt med forårsarbejdet. Arbejdsdagen blev på ti timer et stykke tid, og det fik vi ekstra betaling for.

Året 1947 havde haft den mest tørre sommer, jeg kan huske i de mange år, jeg har været landmand. Vi fik ikke regn af nogen betydning fra Grundlovsdag og indtil november måned. Høsten på marken var lille, men der hørte ti tdr. land sundjord til Enslevgård, og der avledes en

god høst. Den 11. august 1947 var vi helt færdige med høsten.

Der var nogle dejlige, lange sommeraftener, for der var sommertid det år, så vi holdt fyraften kl. halv fem efter solen. Det første, vi foretog os, når vi var færdige med arbejdet, var at gå ned og bade i kanalen. Det var dejligt at få sveden skyllet af. Så skulle vi ind og have aftensmad kl. seks og derefter ud at spille håndbold i Enslev Idrætsforening.

En ganske bestemt håndboldkamp vil jeg aldrig glemme. Vi skulle til Ryomgård og spille turneringskamp. Det blev den sjoveste håndboldkamp, vi nogensinde havde spillet, og det var der mange, der mente. Deriblandt var barberen i Ørum, som også havde set den, og som jeg senere under en klipning genopfriskede minder med. Kampen sluttede otte-otte, og holdene skiftedes til at føre, så det var nervepirrende og sjovt.

På Enslevgård ville Lunø, at der skulle være en karl på gården hver aften. Det blev nu aldrig noget problem. Det var to aftener til hver af os karle om ugen, så det klarede vi indbyrdes. Den karl, som havde hjemtur om søndagen, havde altid vagt lørdag aften. Men det var ikke sådan, at Lunø forlangte, at vi skulle opholde os i folkestuen, når vi havde hjemtur. Sagde vi til Lunø, at vi tog en tur i skoven eller hen til fodermesteren, var der ikke noget i vejen for det. Han ville blot vide, hvor han kunne få hjælp, hvis nogle dyr rendte løse eller ud af indhegningen.

Om vinteren havde vi fået en dragonhest fra Randers. Det var nogle heste, som militæret udstationerede. Han hed "Janus", og jeg skal love for, at han kunne løbe. Jeg tog tit en ridetur på ham. Engang, jeg red ude i engene, havde jeg ikke set en grøft, men det havde "Janus". Han satte over den ganske let, så det var sjovt at springe med ham derude. "Janus" var ikke ude om vinteren, han var så tyndhåret, så vi turde ikke risikere det, hvis han skulle blive syg.

Lunø havde været ude at rejse og var ikke hjemme i 14 dage. Han ringede så hjem, at han kom med tog til Grenaa. Jeg skulle hente ham i jumben. Det var blevet bedre vejr, så jeg

spændte "Janus" for. Det tog fem minutter fra stationen i Grenaa, og til vi holdt på Enslevgård, og afstanden dertil var tre km.. Lunøe sagde, da vi fór gennem Grenaa: "Hvis vi møder en betjent, bliver vi stoppet". Dengang var der ikke så megen trafik i Grenaa, som nu. Der var kun få biler på vejene lige efter krigen.

En af mine interesser kunne jeg få tid til at passe, medens jeg var på Enslevgård, og det var fjerkræavl. Om sommeren, når vi slog græs til hø, kørte vi sommetider over en fasanrede. Æggene derfra blev så lagt under en skrukhøne. Jeg havde to hold, der gik til held med otte og ni fasankyllinger i hvert kuld. Jeg fik bur og gård stillet an til dem nede i kanten af haven, hvor der var fyldt med skvalderkål og meget andet ukrudt. Hønsene og kyllingerne fodrede jeg hver morgen og aften før og efter arbejdstid. Lunøe var selv meget interesseret i mit "fasaneri".

Jeg skulle have tre dage fri efter høst, og Lunøe ville passe fasankyllingerne. Jeg havde opdaget, at han ville flytte den ene høne, der havde de største kyllinger, om i hønsehuset, for hun var begyndt at lægge æg igen. Jeg sagde til ham, at han ikke måtte fjerne hønen fra kyllingerne, for når vi lægger mærke til naturen, så følger kyllingerne deres moder, til de er voksne. Nu var jeg ikke hjemme, så Lunøe tog hønen fra kyllingerne, og det resulterede i, at de større kyllinger løb ind til den anden høne med de små kyllinger, og hun hakkede de fem store kyllinger ihjel, inden han opdagede det. Hønen var så kommet på plads igen, da jeg kom hjem, men Lunøe var nu ikke glad for at fortælle, hvor de fem kyllinger var blevet af. Jeg var ærgerlig. Fasankyllingerne var nu så store og pæne, og jeg kunne næsten se, hvad der var høne- og hanekyllinger. Jeg fodrede dem med myreæg, som jeg hentede ovre i skoven, hvor der var nok af dem. Det var sjovt at se, hvordan sådan en lille kylling kunne klare sig, når en levende myre kravlede op ad benet på den. Kyllingen slog ligefrem en koldbøtte og tog så fat i myren med næbbet. Det var instinktet, der fortalte den, hvordan det skulle klares. Da jeg rejste fra Enslevgård den første november 1947, sad hønen med sine tre fasankyllinger nede i et stort træ i haven.

Jeg har altid været jagtinteresseret. Jeg havde

opdaget, at der var mange rotter nede i en stor træsvinestald, hvor de kunne løbe mellem isoleringen og taget. De kom frem, når det blev mørkt. Jeg spekulerede på, hvordan jeg kunne fange dem. Rotterne åd af trugene og af foderet, som fodermesteren, Niels Jensen, opbevarede til svinene. Først prøvede jeg med en dør, som jeg lagde ned og satte en pind under, så den var løftet lidt fra gulvet. I pinden satte jeg en snor, som kunne nå uden for døren ind til svinestalden. Jeg havde strøet noget grutning ind under døren. Når jeg så kom derned og rykkede i strikken, faldt døren, hvorpå der var anbragt en stor sten, ned over rotterne, som sad og åd grutning. Jeg fangede nogle rotter på denne måde, men det var ikke mange. Jeg havde opdaget, at rotterne kravlede ned i en gruekedel, hvori fodermesteren, Niels Jensen, havde grutningen. Den tømte jeg for grutning, så der kun var lidt på bunden. Derefter lagde jeg en dør over og en pind i klemme, så rotterne lige kunne kravle derned. Det gav resultat.

En aften, da jeg kom hjem fra ungdomsgilde hos en pige i Ginnerup, skulle jeg naturligvis ned og se til min fælde. Da jeg løftede døren op, løb der mange rotter rundt nede i gruekedlen. Hvordan skulle jeg nu få dem slået ihjel? Jeg fandt en svingel, som hesten havde trukket i stykker. Jeg lindede lidt ved døren, så rotterne lige kunne få hovedet ovenfor. Rotterne fik så en af svingelen. Der var en bred kant på gruekedlen, og den bødede godt, når rotternes hoveder og forben tittede frem, og de ikke kunne komme længere op. Da der ikke kom flere rotter op, lå der 18 på bunden og var stendøde. Jeg lagde dem på række på gulvet. Da Lunøe kom ned i svinestalden næste morgen og så det "mord", gik han op i hestestalden til mig og sagde, at det var en god fangst. "Jeg mener, det skal De få en pakke cigaretter for". Og det fik jeg også.

Nå, der var andet end fasaner og rotter på Enslevgård. Der skulle også bestilles noget. Jeg som forkarl havde ansvaret for, at arbejdet skred, som det skulle. Jeg havde nogle flinke medtjenere, både de to andre karle, Peder Nielsen og Ejvind Jensen, og begge daglejerne, Otto Hansen og Søren Rasmussen. Jeg havde aldrig noget vrøvl, når jeg satte i arbejde. Men det hjalp heller ikke, at de gik til Lunøe, hvis der var noget, de var utilfredse med, for hos

ham havde jeg altid ret. Han satte mig aldrig i klemme over for de andre. Var der noget, som han måske syntes, skulle være anderledes, sagde han det aldrig til mig, når nogen af de andre hørte på det. Det var ikke mange bebrejdelser, jeg fik af Lunøe det år. Det var en god arbejdsplads, hvor jeg lærte meget. Jeg udviklede selvstændighed og var tillige glad for at være der. Alting får en ende, og det gjorde tiden på Enslevgård også.

Haslev Landbrugsskole **november 1947 - april 1948**

Der tjente en karl oppe i Enslev, der hed Ove Svith. Han og min bror Orla havde tjent sammen på flere gårde i Sivested, inden Orla kom i smedelære. Ove Svith og jeg kom meget sammen, og da vi nu kendte hinanden godt, bestemte vi os for at tage på "Haslev Landbrugsskole" på Sydsjælland.

Haslev Landbrugsskole 1948

Den første november 1947 rejste jeg så fra Enslevgård. Jeg var blevet 26 år og syntes nu, at det var ved tiden at komme på landbrugsskole, hvis jeg ville være landmand, i modsat fald var jeg vel blevet på Enslevgård.

Ove havde et par tvillingebrødre, Ejnar og Aksel Svith, der skulle på Haslev Højskole, og en ældre bror, Sigfred Svith, som var kontrolassistent i Haslev Kontrolforening. Jeg regnede ellers ikke med at have nogle bekendte derovre. Men en dag havde Frede Hansen været omme og snakke med min mor. Frede og jeg havde tjent sammen tre gange og tillige været på højskole sammen. Han spurgte mor, hvor jeg var nu. Hun fortalte ham, at jeg skulle på Haslev Landbrugsskole til vinter. Jo, han skulle da også til Haslev, blot på Den Udvidede Højskole.

Haslev var en stor skoleby, og Frede var den første, jeg kendte, der skulle derover, ud over Ove Svith og hans brødre. Den tredje november 1947 stillede vi på Haslev Landbrugsskole. Først mødte jeg en, der hed Helge Frederiksen. Helge havde jeg været sammen med på Nørre Nissum Højskole. Så kom Aksel Zacher Sørensen fra Gammel Dæmning i Ginnerup, ham kendte jeg da også meget godt. Min søster Erna havde nemlig tjent der. Efterhånden var vi

vist 20 elever her fra Djursland på de forskellige skoler i Haslev. Det blev en vinter, jeg aldrig vil glemme. I alt var der nok på skolerne over 1000 unge mennesker. Vi var 56 elever på Landbrugsskolen. Vi havde nogle dygtige lærere. Forstanderen hed Laurits Christensen, og de to faste lærere hed Bent Munk og Svend Jensen.

Jeg fik meget ud af den vinter. Det var især teoretisk landbrug, som jeg har haft megen glæde af sidenhen. Der er ganske vist sket meget inden for landbruget siden 1947-48. Jeg tænker på mekaniseringen. Men f.eks. også inden for sprøjtning af afgrøderne har landbruget ændret sig. Grundreglerne gælder dog endnu, bl.a. inden for fodring, hvor en foderenhed da stadig er den samme.

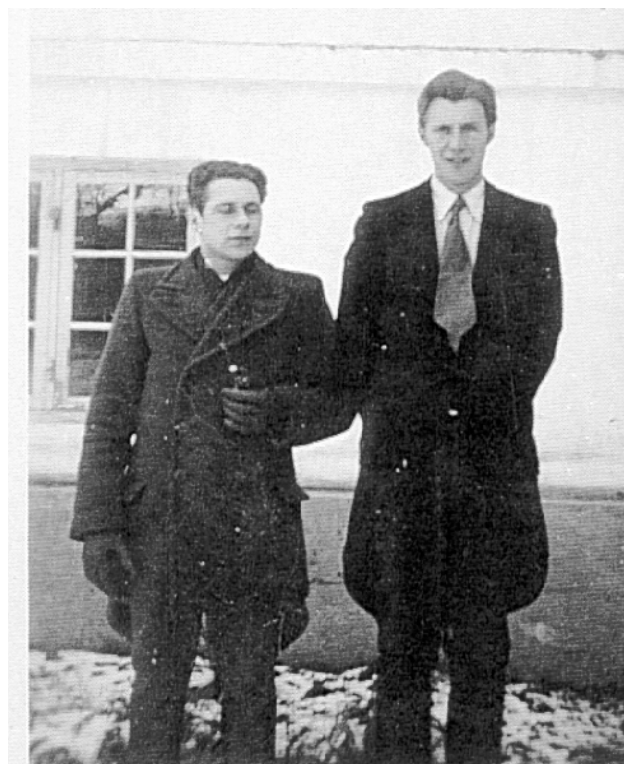
Vi skulle nok passe at læse på vore lektier. Jeg husker engang, forstanderen kom ind til time. Vi havde sunget en sang, som vi gerne gjorde inden timens begyndelse. Da vi var færdige, spurgte forstanderen: "Kan De sige mig, Poul Petersen, hvad indeholder staldgødning?" Jeg sagde med det samme, hvad det indeholdt, og derefter spurgte han: "Hvad indeholder ajle?" Det kunne jeg også svare ham på. Han hørte mig aldrig mere. Det var Svend Jensen, der havde gødningstimer med os, så det var muligvis for at se, om jeg også passede mine lektier i de andre læreres timer.

Jeg ved godt, hvorfor det lige netop var mig, han spurgte, for jeg var omtalt i skolens avis hver eneste gang og sommetider endda flere gange. Jeg kan også godt fortælle hvorfor. En aften havde vi elever været til foredrag på højskolen. Køkkenpigerne fra landbrugsskolen var også deroppe. Da vi skulle hjem, stod pigerne udenfor. Idet vi gik forbi dem, spurgte jeg: "Nå, vil du følges med mig hjem, Gerda?" Det ville hun godt, så vi fulgtes ad. Senere gik vi ofte en tur sammen om aftenen. Det var der flere af de andre elever, der ikke kunne tåle. De var misundelige. Derfor skulle jeg have tur i skolens avis.

En af mine gode kammerater Poul Rask, som var med i avisredaktionen, sagde: "Vi piller mange artikler om Gerda Frederiksen og dig fra, som de andre elever har indleveret". Men den af

mine kammerater, der var mest jaloux, var ham, som jeg boede på værelse med. I tre dage efter episoden på højskolen lå han i sengen. Jeg måtte bære mad over til ham, men han stod da op igen, og jeg lod som ingenting. I det daglige mærkede jeg ellers ingen misundelse, og jeg havde mange gode kammerater derovre. I dag 40 år efter har jeg især forbindelse med to af dem. Den ene er Poul Rask fra Kjellerup. Vi har skrevet sammen hvert år til jul og ringet til fødselsdage. Den anden er Ove Svith.

Det kunne også være sjovt derovre, og jeg var vel ikke bedre end de andre. En dag havde vi time i anatomi. Ove Svith og jeg blev kaldt op til tavlen og skulle forklare, hvordan et hjerte fungerer. Jeg tror ikke, vi anede noget om det, nogen af os. Vi stillede os an med ryggen ned mod klassen og med hænderne støttet på katederet. Så begyndte vi at snakke om, hvad sådan et hjerte kunne betyde med hensyn til kærlighed og sådant noget. Jeg kan se lærer Svend Jensen for mig. Han lå med maven over hjørnet af katederet og grinede, og også hele klassen grinede. Vi stod ganske upåvirket og talte videre, men Ove og jeg blev aldrig mere hørt sammen af lærer Jensen. Det var kun i hans timer, vi kunne lave det nummer.

Ove Svith og jeg

Det kunne aldrig falde os ind at lave sjov i lærer

Bent Munks time. Han var en flink og rar mand, og når der var lidt uro i klassen, behøvede han bare at se ned på os. Han sagde ingenting, men der var ro med det samme. Jeg tror, det var, fordi han var så flink og god ved os elever, at vi ikke kunne nænne at lave uro i hans timer. Han var dygtig til at lære os noget, og han var meget afholdt af os alle.

Forstanderen derimod stod der respekt om. Der var ikke nogle elever, der skulle have sagt noget, uden at de var blevet spurgt. Nu skal det ikke forstås sådan, at han var en sur og gal person. Han kunne også være gemytlig, især når det var uden for skoletid, men vi måtte forstå, at vi var kommet på landbrugsskole for at bestille noget. Jeg var glad for ham i timerne, da han var god til at lære fra sig.

Forstanderens kone stod for husholdningen, og vi fik en god kost. Et par gange fik vi sild til middag. "Nu skal I bare spise alle de sild, I kan", sagde hun. Der kom store fade med flækkede sild ind. Det var for at give os et vitamintilskud i vinterperioden. Lørdag morgen var der ikke mange elever til morgenmad. Den første time var historie med en lærer ude fra byen, og som han kunne fortælle. Nu har jeg altid været interesseret i historie, så de timer kunne jeg godt lide. Jeg kan endda huske meget af det endnu.

Da vi rejste til Haslev, sejlede vi med Århus-Kalundborg damperen. Det var et skønt vejr den dag. Der var flere, som skulle på Landbrugsskolen og var med damperen over, men det opdagede vi først, da vi kom derover. Der var særligt en person, der gjorde sig meget bemærket på damperen. Han skulle også på Landbrugsskolen, og vi opdagede, at han skulle bo på samme gang som os. Ove Svith og jeg havde det første værelse på gangen, så der skulle alle elever, som boede på den gang, forbi. En aften, han kom hjem fra byen, lavede han et værre spektakel. Ove og jeg syntes, det blev for meget. Vi snakkede lidt med ham og gjorde ham det klart, at hvis det skete igen, ville han få et lag klø. Det skete aldrig mere.

Da vi rejste hjem til jul, skulle vi først med tog fra Haslev til København. Der skulle vi skifte for igen at rejse med tog til Hundested. Så

sejlede vi over med Grenaa-Hundesteddamperen for også at prøve det. Det var fint vejr og ikke megen vind, så jeg nød turen. Jeg traf en af mine gamle håndboldkammerater fra Enslev. Vi var inde og få en lille en at styrke os på. Jeg kunne ikke forstå Ove og hans brødre; de var så stille. De sad på deres kufferter oppe på dækket, og det lignede dem ikke. Bagefter fortalte de mig, at de havde været søsyge, men jeg derimod havde ingenting mærket.

Vi kom hjem. Jeg havde en dejlig jul i mit barndomshjem. Som før nævnt havde min far fødselsdag den tredje januar, og den dag skulle jeg have mødt på skolen igen. Jeg blev dog hjemme og var med til at fejre hans fødselsdag. De tre Svith'er ventede også med at møde på skolen til den fjerde januar 1948.

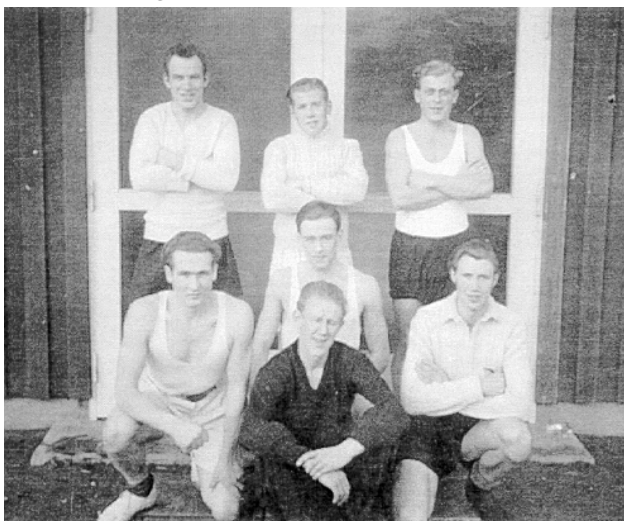
Vi skulle sejle med færgen kl. tolv midnat. Det var denne gang Grenaa-Hundesteddamperen "Isefjord", og det var en lille færge. Det var lidt blæsevejr, men da vi kom fra land, "du milde Moses", hvor det blæste, og især da vi kom helt ud på havet. Da vi var kommet et godt stykke fra land, gik en af matroserne rundt med et reb og bandt stolene til bordene, som stod fast i gulvet. Svith'erne havde deres cykler med, og de var nede og fange dem på det underste dæk. Cyklerne kørte fra side til side, som færgen vippede. Havde Svith'erne ikke været søsyge før, så blev de det nu. Jeg havde lagt mig på en fast bæk ved et bord. Der satte jeg den ene fod mod et bordben. Der hang sådan en dingenot på væggen over mig, som viste, hvor meget færgen vippede, og den hang altid lodret, når færgen var i balance. Der kunne jeg se, hvor slemt det var. Sommetider lå jeg med hovedet langt nedad, og til andre tider stod jeg næsten ret op.

Vi ankom til Hundested kl. halv fem om morgenen. Da vi gik fra borde, var toget kørt til Hundested Station. Der var ca. en km. dertil, og der måtte vi løbe op. Det var bælgmørk. Vi løb på en vold, hvor der var et jernbanehegn ved den ene side. Der blæste en brandstorm. Der var en ældre kone med, og hun blæste under hegnet og ned ad skrænten. Vi var et par stykker, der fik hende slæbt op igen. Vi kom til Hundested Station. Toget var heldigvis ikke kørt derfra endnu, men der var ikke plads til os alle i

personvognen. En ung mand, Bo Ladefoged, som var på landbrugsskole på Lolland, og jeg sad i en kreaturvogn. Det var en af de gamle vogne, som der var bremsehus på. Der kravlede vi i læ inde. Vi ankom til Frederiksværk og kørte så med et bedre tog til København.

Vi var i Haslev lige før kl. tolv, og Ove og jeg var inde at spise til middag. Det var så meningen, at vi ville sove indtil kl. to, da begyndte eftermiddagstimerne. Men hvad sker der! Der var ingen af os, der vågnede. Da de andre elever havde spist til aften, var der nogle, der kom i tanke om, at de havde set os spise til middag, men ikke til aften. De kom så ind på værelset. De fik os vækket og forklaret os, hvad tid på dagen det var. Der var så ikke andet at gøre end at gå over og snakke godt med pigerne for at få noget at spise, men det var der nu ikke noget i vejen for. Næste morgen måtte vi nok have fået sovet ud, for vi var da til time kl. otte. Man var ung dengang.

BILLEDE 54

Haslev Håndboldhold

Bagerst fra venstre: Egon Andersen, Uffe Kure, uk.

Forrest fra venstre: Hans Dideriksen, Poul Rask og jeg selv

Forrest i midten: uk.

Vi sad seks-syv elever ved hver side af bordet, når vi spiste. Vi havde bestemte pladser hver gang. På den ene side af mig sad Uffe Kure. Det var skik, at den elev, der sad yderst ved midtergangen, skulle hente mad i køkkenet til den side af bordet, som han sad i. For retfærdigheds skyld rykkede vi en plads hver

ugedag. Uffe var så glad for at komme i køkkenet, at han og jeg byttede plads, så han havde 14 dage at hente mad i. Jeg var ligeglad, så jeg sad nr. to ved bordet i 14 dage, og det var den bedste plads, for jeg fik serveret mad først. Det kunne nemlig godt sommetider knibe med, at der var pølser tilbage, efter at skålen havde været rundt, når vi fik en ret, vi kaldte "fiskedam". Det var røde pølser, der var skåret i stykker og blandet i kartoffelsalat. Det smagte godt, syntes vi. Pigerne sagde til mig: "Du kommer aldrig ud i køkkenet efter mad, Poul?". Jeg måtte så forklare dem, at når Uffe så gerne ville, så var det da synd for ham, at han ikke skulle have lov til det.

Vi var gerne i kirke hver søndag. Det var den landskendte Indre Missions formand Chr. Bartholdy, der var præst der. Han var en dygtig præst, husker jeg. Han var en lille rund mand, og i mine øjne syntes jeg, han lignede en gammel bedstemor. Han havde en svag stemme, men høre ham det kunne vi. Der var altid mange folk i kirke. Det var flest unge mennesker nu, da der boede så mange i byen.

En aften var kirken stopfuld af mennesker. Det var den kendte præst Harald Sandbæk fra København, der skulle gæstetale. Der var ikke plads til, at vi kunne komme ind ad kirkedøren allesammen. Nogle af os gik derfor ind ad en dør i den anden ende af kirken, den dør, som præsten også benyttede. Det var oppe ved alteret og præstens stol. Der var ikke andre pladser tilbage end præstens stol, og der satte jeg mig, da præsten endnu ikke var kommet. Jeg vidste da godt, at jeg ikke måtte sidde der, men det var sjovt at se, hvordan de gamle damer og mænd på de øverste bænke reagerede. Jeg måtte senere have fundet mig en anden plads, for jeg hørte da Sandbæk tale.

Vinteren gik alt for hurtigt, syntes jeg. Ove og jeg rejste fra Haslev den 27. eller 28. marts 1948. Det var skærtorsdag. Vi rejste hjem over land, og landmændene på Fyn var ved at så korn, da det var fint forårsvejr.

Pedersminde

april 1948 - november 1948

Der var mange af os elever, der skulle have plads ved landbruget, efter at vi var færdige med skolen. Der kom adskillige tilbud til os, medens vi endnu gik der. De blev sat op på en tavle nede ved indgangen. Men jeg så en annonce i Kristeligt Dagblad. Man søgte en arbejdsom forvalter, og det kunne jeg godt tænke mig. Nu havde jeg haft en meget selvstændig plads på Enslevgård, så jeg søgte den nye stilling. Det var godt nok under billet mærke.

Jeg fik brev, og det viste sig, at det var på en gård ti km. sydvest for Kolding ved noget, der hed Ødis. Den gamle dansk-tyske grænse gik gennem marken. Gården hed "Pedersminde" og var på 120 tdr. land. Ejeren hed proprietær Jens Nielsen. Jeg skulle møde den 11. april 1948 og have 2.700,00 kr. i løn indtil november. Jeg blev vel nok skuffet, da jeg kom derned. Der var to karle, en daglejer og en medhjælper, som var dværg og hed Karl. Der var også en tjenestepige på gården. Jeg husker hende ikke rigtigt, så hun må nok ikke have gjort indtryk på mig. De to karle skulle rejse til maj, så dem fik jeg ikke meget med at gøre; jeg lærte dem knap ordentligt at kende. Den ene af dem var nu god nok og kunne også bestille noget.

Jeg blev syg ret hurtigt, efter at jeg var kommet. Det var min mave. Det kneb med at tåle føden. Det var meget med suppe kogt på fårekød, og det gav for meget mavesyre. Jeg rejste hjem til Sivested og var en uges tid. Der blev jeg undersøgt af min gamle læge fra Kolind, som hed Hjarsbæk. Han ordinerede skånekost, og det hjalp. Medens jeg var hjemme, traf jeg Ejvind Jensen, som jeg tjente sammen med på Enslevgård. Han havde intet arbejde, og han ville godt til Ødis fra den 1. maj 1948. Så vidste jeg da, at jeg havde en karl, der var værd at arbejde sammen med.

Den anden karl, der kom til den første maj, var fra et børnehjem. Jeg ved ikke, hvad det var for en fyr. Han var der kun i få dage, så rejste han, og vi fik ingen i stedet for ham. Det gjorde ikke noget, for vi var også folk nok til den trækraft (heste), som proprietær Nielsen havde. Der var to gamle følhopper, to vallakker på to og tre år

og en oldenborghoppe. Det var fem heste i alt. Det var kun oldenborghoppen, der var noget værd.

Proprietær Niensens søn, Åge Nielsen, havde en gammel Fordson traktor. Den lånte Nielsen et par dage, efter at jeg var kommet. Desværre var der ikke nogle ordentlige redskaber at sætte efter den, kun en hestekultivator. Marken var fyldt med sener og tidsler overalt. Jeg var ked af det og sagde en dag til ham, om jeg ikke kunne få lov at rejse, for sådan et landbrug var jeg ikke vant til. Det kunne jeg ikke. "Men skidt", tænkte jeg, "jeg skulle have en god løn, så kunne jeg vel også holde ud det halve år."

Den daglejer, der var på Pedersminde, ja, jeg tror, jeg tør skrive, at han var det mest dovne menneske, jeg har kendt. Jeg kan se ham endnu. Hans tøj var ikke andet end laser, der hang om ham. Han havde en lille ejendom, der lå oppe i Brandøre by. Han forstod at fedte sig ind ved Nielsen, som så et stort lys i ham. Jeg har aldrig kunnet lide at sladre om mine medtjenere, og det gjorde jeg heller ikke om ham. Jeg skulle ikke betale hans løn, og når Nielsen ikke selv kunne se det, kunne jeg være ligeglad.

Et eksempel skal nævnes her. Det var efter høst, og vi var ved at tærskede havre. Hvor jeg før havde været som forkarl, plejede jeg altid at passe sække og holde øje med tærskværket, så kornet blev tærsket rent. Nielsen kom og sagde, at jeg skulle lægge neg i tærskværket. Det var da lige meget, hvad jeg skulle lave. Jeg havde lagt i tærskværket så tit før, men dog aldrig med så mange tidsler i. Niels, som daglejeren hed, skulle så passe sække. Men problemet var, at Niels ikke holdt øje med, om kornet var tærsket rent. Det gik vældigt. Tærskværket kunne tage alt det, jeg stoppede i, uden at det gav et brøl fra sig. Derimod kom der nu ikke meget korn ud i sækken, og jeg kunne ikke kravle ned for at se, om det var rent, for så kom der ikke nogle neg i værket. Nielsen kom, han skulle hen og se efter, om kornet var tærsket rent, og det var det jo langt fra. Jeg er sikker på, at Niels havde lukket cylinderen helt op. Det var et håndtag i hver side, der skulle trækkes i, og så var det meget lettere for ham at tage sække fra. Han var ligeglad med, om kornet var tærsket rent, da han vidste, at jeg fik skylden. Det fik

jeg for alt, hvad der gik galt med på Pedersminde. Men man kan vænne sig til meget.

Jeg husker også, det var kort tid, efter at jeg var kommet, at den ene af de gamle hopper havde føl. Hun gik i en indhegning lige uden for gården, så vi kunne se hende hele tiden. En aften opdagede jeg, hun var så urolig. Jeg kunne ikke få øje på føllet, så jeg gik over for at se efter det. Der var en gammel grøft uden vand, og den var føllet desværre kommet til at ligge i, så det ikke kunne rejse sig. Føllet var dødt. Det var selvfølgelig min skyld, mente de. Men jeg var ikke fæstet for at skulle passe på hestene, men trods alt så jeg da efter dem.

Men én ting kunne de da ikke skyldes mig for. Nielsen havde avlscenter for Oxforddown får, og de var pæne de få, der var. Det fortalte han nu aldrig mig, men det gjorde dværgen Karl. En aften havde sønnen Åge Nielsen været hjemme. Han ejede en gård ovre i noget, der hed Farris. Sønnen havde sin schæferhund med, og den og Niensens egen lille foxterrier havde dræbt eller skambidt mange af fårene.

En anden ting ærgrede mig også. Der var nogle gode enge til gården, men de var totalt groet sammen med senegræs. Jeg husker, at Ejvind harvede det ned og fik senerne slæbt op. Jeg kørte dem væk, og der var mange læs, så der blev en ordentlig stak. Vi kom desværre aldrig mere ned i engen i den tid, jeg var der, og inden det blev efterår, var det hele groet sammen igen. Spildt arbejde syntes jeg.

En dag i efteråret var det det mest modbydelige vejr. Det blæste, og regnen styrtede ned. Jeg gik over gården til stalden for at sætte i arbejde. Så kom Nielsen ud på trappen og spurgte: "Hvad har De tænkt Dem at lave i eftermiddag?" Jeg sagde det, jeg havde tænkt mig. Så sagde Nielsen: "Nej, vi skal køre roer sammen". Det kunne vi godt for min skyld. Jeg skulle nok klare mig. Nielsen tog selv med derud, men hvis ikke han var kørt med, var vi kørt hjem igen, for det var ikke vejr til at være derude i. Det var roer, som skulle sendes til sukkerroefabrikken. De skulle med jernbanen fra Brændøre station, men de skulle først køres sammen i marken. Det var lerjord, og vognen skar i lige til akslerne, så de arme heste måtte slæbe bare med et lille læs.

Nielsen havde lejet en hest af en hestehandler. Den lejede hest kørte jeg sammen med oldenborgeren. Da klokken var tre om eftermiddagen, begyndte den fremmede hest at blive så urolig. Han ville smide sig ned. Jeg blev da klar over, hvad han fejlede. Det var nyrekolik. Han kunne ikke tåle at slæbe og så stå stille, når vi læssede og læssede af. Ved denne vekslen mellem at svede og fryse kunne der nemt opstå nyrekolik. Vi var nødt til at køre hjem. Det var så det, Nielsen fik ud af det. Jeg vågede over hesten til hen på natten, men så døde han. Det fik jeg dog ikke skyld for.

Fru Nielsen var helt anderledes. Hun var meget flink over for mig. Hende kunne jeg godt lide. Hun var stor, kraftig og meget arbejdsom. Hun var altid i arbejde fra morgen til aften. Fru Nielsen havde haft kontrolhønseri med hvide Vyandotter. Hun havde også nogle flotte høns, da jeg var der, men ikke kontrol med dem længere. En efterårsdag, hvor jeg gik forbi hende, spurgte hun, om jeg ville blive efter den første november 1948, for så kom deres datter, Gudrun Nielsen, hjem og skulle være pige. Datteren var ude at tjene. Hun var både en pæn og flink pige på 18 år, men fru Nielsen kunne nu ikke friste mig til at blive, skønt datteren kom hjem. Jeg kan ikke huske, om Nielsen spurgte mig. Det var også lige meget, jeg havde fået nok af at være der, og jeg kunne aldrig have tænkt mig at blive.

*Pedersminde. Fodermesterens hus. 1948
Fra venstre: Ejvind Jensen, Karl ?, jeg selv,
fodermesteren og fodermesterens søn*

Jeg har før nævnt, at der var en dværg på gården, som hed Karl. Han var 22 år. En livlig fyr trods sit handicap. Han havde haft engelsksyge som barn, så hans ben og arme var kun halvt så lange som normalt. Hans hoved

havde normal størrelse, og hans forstand var der ikke noget i vejen med. Det var dog begrænset, hvad han kunne lave, undtagen når han var oppe at køre. Men smidig var han. Han kunne løbe som en kat på fire ben. Han gik mest og puslede i haven eller hjemme på gården.

Ejvind var lige så flink over for mig nu, som han var på Enslevgård. Dog var han blevet lidt mere voksen. En morgen, jeg kaldte på ham, kunne jeg ikke forstå, at han ikke var i sin seng. Jeg anede ikke, hvor han kunne være. Så slog det ned i mig. Mon han skulle være inde ved tjenestepigen? Jeg havde aldrig set det mindste til, at der skulle være noget kæresteri mellem dem. Jeg vidste, hvor hendes værelse lå. Jeg listede om og bankede på ruden, og minsandten om ikke fyren var der. "Men man skal ikke skue hunden på hårene". Hans hår var rødt med bølger, så det var pænt. Han var i det hele taget en pæn fyr.

Der var 18 malkekøer på Pedersminde. Dem havde jeg ikke meget med at gøre. En ældre fodermester og hans meget yngre kone klarede dem. Han lavede ikke andet end at passe køerne og de få grise. Jeg kan regne ud, at der ikke har været de store indtægter på Pedersminde.

I begyndelsen kom jeg ikke sammen med nogle faste kammerater dernede. Der var tre km. til Ødis og ligeså til Taps. Der lå godt nok en stor gård, Gyldenhave, lidt fra os, men der var ikke nogle unge at komme sammen med.

En aften var jeg til KFUM og K møde i Taps. Der var blandt andre en ung pige, som jeg havde set før. Hun så helt godt ud, syntes jeg, men hvad, det var der da heldigvis så mange, der gjorde. Jeg tænkte ikke mere på hende. Et stykke tid efter var jeg til Grundlovsmøde på Skamlingsbanken, og der var hun også, opdagede jeg. Men der var mange flere unge mennesker. Om aftenen var der sanglege, så jeg kan sige, som der står i sangen: "Jeg har tumlet mig i leg på Skamlingsbanken". Jeg må sige, jeg ved ikke, hvordan det gik til, men det hændte ofte, at den unge pige og jeg dannede par sammen under legen og kom i snak selvfølgelig. Hun var fra noget, der hed Vejstrup, en lille landsby mellem Taps og Skamlingsbanken og hed Anne Marie Lauritsen. Hun var kassedame i

en stor isenkræmmerforretning i Kolding. Hun var en flink og ordentlig pige og var formand for KFUM og K i Vejstrup. Vi tog os tit en cykeltur i omegnen, så jeg lærte den at kende. Hun var godt kendt på egnen, og det var den bedste kammerat, jeg havde der, selvom det var en pige.

Medens jeg var på Pedersminde, søgte jeg en plads ovre i Skanderup. Det var som bestyrer. Jeg var derovre, men pladsen var optaget. Konen sagde, at de havde fået et tilbud fra en karl, de kendte lidt til. Senere var jeg til ungske, og der traf jeg min landbrugskolekammerat Poul Rask. Jeg var også kommet til at kende hans bror, Otto Rask. Det var Otto, der havde fået pladsen i Skanderup, men at jeg kendte ham, kunne konen jo ikke vide. Otto var heldig at få både datteren og gården.

Hen i midten af oktober 1948 havde jeg endnu ikke fundet en ny plads til den første november. Den nat, jeg sad over den syge hest, havde jeg skrevet ansøgninger til nogle pladser, der var i Kristeligt Dagblad. Blandt andet til Filip Sørensen, søn af Sørensen på Kirstinesminde. Han havde en gård i Bredstrup ved Fredericia. Jeg hørte dog ikke noget fra ham.

"Danmark er et lille land". Hør her, hvor mærkeligt det kan gå til. En søndag var Filip Sørensen i kirke. En kone spurgte ham, om han havde haft mange tilbud på karle. Jo, der var da én (det var mig). Han var godt nok arbejdende forvalter på en gård syd for Kolding, svarede han. Hun svarer ham: "Vi skal sandelig ingen forvalter have". Den kone, som havde spurgte, hed Karen Papsø. Hendes datter Ruth var en dag i Kolding og kom ind i den isenkræmmerforretning, hvor kassedamen, Anne Marie, arbejdede. De kendte hinanden, og Anne Marie spørger, om de ikke mangler en karl til november, for så kendte hun en. Jo, de manglede en, svarede hun, og hvordan aftalen kom i hus, husker jeg ikke, men enden blev, at jeg en aften skulle op og se på pladsen. Jeg cyklede til Kolding, hvor Anne Marie arbejdede. Vi tog med toget til Taulov, da hun skulle med op at besøge sin veninde Ruth.

Anders Papsø, som manden på gården hed,

holdt på stationen i sin gamle Fordvogn med pedalgear. Han kørte os til Kongsted, som byen hed. Gården lå mellem Kongsted og Bredstrup. Jeg fik pladsen, og jeg forlangte 3.500,00 kr. i løn. Konen, Karen Papsø, sagde: "A' tøves det er lidt møj, do forlanger i løn", og dertil svarede manden: "Han mo jo regn` me', han ka' tien dem". Så var der ikke mere snak om det. Anne Marie og jeg fik vores kaffe, og så kørte Anders os til Taulov igen.

Det blev den første november 1948. Ejvind Jensen og jeg rejste begge to fra Pedersminde. Jeg var inde at få min løn, inden jeg tog af sted. Da sagde Nielsen: "De har været den dyreste arbejdskraft, jeg nogensinde har haft". Jeg manglede aldrig svar, når nogen var næsvis over for mig. Jeg svarede ham, at det nok også havde været den bedste, hvis han havde udnyttet den. Så gik jeg. Dermed kunne jeg forstå, at han havde været utilfreds med mig, men det havde jeg også været med ham.

Karl hos Papsø **november 1948 - november 1949**

Jeg kunne også være heldig. Det var en ualmindelig god plads ved Karen og Anders Papsø. Jeg skulle være enekarls der. Gården var på 55 tdr. land og hed "Grønlundgård". Der var 17-18 malkekøer og mange unglykreaturer, da Anders havde stude, og de skulle være to år, inden de blev slagtet. Anders passede selv køerne. Der var nogle få grise og tre heste, som jeg skulle passe. Jeg skulle rense ud ved dem, efter at vi havde spist morgenmad, og ellers skulle jeg lave forefaldende arbejde.

Det var et helt andet folkefærd, der boede ved Fredericia end ved Kolding. Jeg havde lagt mærke til mange af de storsnude bønder neden for Kolding. De regnede ikke deres tjenestefolk for ret meget. Karen og Anders Papsø var ligetil og jævne folk, og hos dem var der hjemlige forhold. Der var ingen forskel på deres egne børn og mig. De havde tre børn. Ruth på 22 år, Mille på 19 år og Johannes på 17 år. Jeg skulle afløse Johannes. Det blev der sagt den aften, jeg blev fæstet. Det drejede sig kun om et år, da Johannes skulle ud at tjene det år og derefter hjem igen.

Jeg kan stadig huske, hvad jeg lavede den første dag, jeg tjente på Grønlundgård. Om formiddagen var jeg ude at pløje. Det var meget stiv lerjord, og det var næsten umuligt at få ploven i jorden. Den ville rende op for mig hele tiden. Så slæbte jeg ploven tilbage og fik den i jorden igen. Da jeg kom hjem til middag, spurgte Anders, hvordan det var gået. Jeg svarede, at det var noget værre svineri, jeg havde lavet. Han var ovre og se på det en dag. Da han kom hjem, sagde han, at det aldrig havde været pløjet så godt nogensinde. Men så stiv lerjord har jeg aldrig pløjet før eller siden; den var helt rød.

Om eftermiddagen kørte vi kælroer sammen. Det var de sidste, så han var langt fremme med efterårsarbejdet. Vi kørte med to vogne. Den ene var et enspænderkøretøj, for han havde kun tre heste. Anders og Ruth læssede roerne, og jeg læssede af ved kulan. Anders havde en sjælden evne til at få arbejdet til at skride. Han var 63 år og meget sindig i det. Man kunne kalde ham en

typisk gammel bondemand. Han sagde til mig engang: "Do ska' áltier si etter at blyv' færði' med et styk' árbej', inden do blyver træt ouet".

En anden gang var jeg ved at dække en roekule med jord. Det foregik lige op til vejen. Anders kom forbi og sagde: "No ska' do it dæk' for møj po, Poul, for blyver det en mil' vinter, ær`et nok, men blyver det en hår' vinter, så fryser de allivel". Det har jeg aldrig glemt, og jeg har selv været udsat for det samme som landmand i 38 år.

Medens jeg er ved at fortælle om Anders`'s "fyndord", vil jeg også nævne følgende: Maden skulle stå på bordet, når kl. var tolv. Hvis den ikke var der, sagde han: "Ja, I hår mjest travlt fra kl. tolv og indte' meje". Når vi spiste, sad der næsten altid en kat ved siden af Anders på gulvet. Den hed "Snokum". Når den ikke fik noget at spise, for den op og satte kløerne i hans lår, så han råbte: "Av, kat". Så fik den noget. Anders var meget glad for kattene. Hver eftermiddag, når han skulle ud at fodre, havde han altid noget i lommen til kattene, der var ude i kostalden. Om foråret var der en kat, der fik killinger. Jeg fik bud på at slå killingerne ihjel. Jeg syntes, det var synd for katten, at jeg tog alle killingerne. Jeg har nok puttet en killing i lommen og derefter taget kattemoderen med over i hestestalden, for der kom Anders sjældent. Men han sagde nu ingenting, da han opdagede killingen. Da var den også blevet stor.

Karen var en helt anden type end Anders. Lige så sindig, som han var, lige så rask var hun i det. Hun var ti år yngre end ham. Når hun kom gående over gården i sine træsko, kan jeg endnu høre, hvordan de knaldede mod brostenene.

Der var en gammel faster til Karen, som boede på gården de første to-tre måneder, jeg var der. Hun var over 80 år gammel og kunne ikke høre ret godt. Hun havde meget ondt af mig, da jeg var så langt hjemmefra. Hun ville stoppe mine strømper og ellers reparere mit tøj, hvis det var gået i stykker. Det ville jeg nu ikke have hende til. Senere tror jeg, hun rejste op til Karens søster i Sdr. Vilstrup. Jeg så hende ikke mere i den tid, jeg var der.

Datteren, Ruth, arbejdede hjemme som

tjenestepige. Hun var forlovet med ring og det hele, da jeg kom. Hendes kæreste var ovre fra Midtjylland et sted, jeg husker ikke hvor. Han havde tjent på en gård, der hed Kærsgård, som lå et stykke fra Papsøs. Han var der og besøge hende én gang, efter at jeg var kommet, men det var også den eneste gang, jeg så ham. Et stykke tid efter var hun oppe ved ham. Jeg kunne godt se, hun ikke var, som hun plejede at være, da hun kom hjem. Jeg opdagede så, at ringen var forsvundet, men det ville jeg nu ikke have skyld for. Hun var en lille køn pige, og flink over for mig var hun også.

Det blev en god vinter for mig. Jeg husker den første gang, jeg var med til noget. Det var i KFUM og K. De havde en velkomstfest for de nye tjenestefolk, der var kommet inden for Bredstrup og Kongsted området. Det var på en gård, der hed "Tarpgård", hvor manden hed Kær Poulsen. Der var vel nok ungdom dernede. Hvordan aftenen forløb, husker jeg ikke, men der var nogle lange borde, som vi sad og drak kaffe ved.

Ruth fik mig slæbt med i en studiekreds, så det varede ikke ret længe, inden jeg kendte adskillige af de unge mennesker og fik gode kammerater der. Det gjorde meget, at Ruth kom sammen med mange unge der. Sommetider var der ungdomsgilde, hvor jeg også blev inviteret med.

Nogle af Ruths veninder kom tit og besøgte hende. Det kunne godt være, at jeg sommetider var lidt træls at få slæbt ud, når det var aften, især om vinteren. Jeg opholdt mig snarere inde i stuen ved Papsøs. Der var altid en dejlig varme og en god lænestol at sidde i. Lænestolen var min plads, når jeg havde gået ude hele dagen. Jeg kunne godt være lidt søvrig, når jeg kom ind i en god, varm stue.

Det var nytårsaften. Ruth og nogle andre unge ville ud at trave. De var efter mig, om jeg ikke ville med, både inden de gik først på aftenen og sidenhen, da de var hjemme igen. Jeg ville nu ikke med. Anders sagde: "Det ka' a' da godt forsto', han it' gider og løve derude".

I julen havde jeg været hjemme hos far og mor i Sivested. Jeg fik fri dagen før juleaften og skulle

så møde igen tredje eller fjerde juledag. Jeg havde da ikke været hjemme siden september måned. Jeg skrev hjem i én uge, og ugen efter skrev far eller mor så til mig. Jeg abonnerede på Grenaa Folketidende, så jeg kunne få nyheder fra Djursland hver dag. Den kostede ti kr. om måneden. Vi holdt avisen på landbrugsskolen, og jeg holdt den også på Pedersminde.

Jeg havde jævnt at bestille hele vinteren. Der skulle køres roer ind og tærskes halm. At tærskes halm foregik på den måde, at jeg først forkede en stor dyngede neg ned ved tærskværket. Derefter sendte jeg negene videre til Anders, som puttede dem i tærskværket. Samtidig passede jeg sække og tog halm og avner væk fra kornet, så jeg måtte løbe lidt stærkt, men hvad, havde Anders ingen neg at putte i, kom der heller ikke noget korn ud. Når vi var færdige med at tærskes de syv sækkefulde korn, bar jeg dem hen til kværnen, hvor kornet blev gruttet.

BILLEDE 56

Grønlundgård mellem Kongsted og Bredstrup 1999

Anders Papsø havde en bøgeskov vel fem km. fra gården. Der fældede jeg brændsel. Der boede en arbejdsmand tæt ved skoven; han hjalp mig med at trække skovsaven. Jeg havde madpakke med, så det var en heldagstur. Der gik adskillige dage med at få det fældede træ kørt hjem, derefter savet på rundsav og til sidst flækket. Jeg husker, der blev en ordentlig træstak ude i gården. Sådan noget arbejde hjalp Anders ikke med til. Han sagde engang til mig: "Ål' det, åndre ka' gøre liså godt som dej sel', det ska' do hold' dæ' frå".

Jeg havde gået og haft det godt hele vinteren. En ting skulle jeg måske nævne her. Der var

missionsuge i missionshuset. Missionshuset lå over for brugsen og var nabo til Papsøs mark. Der skulle vi op om aftenen. Det var nok en af de første dage, missionsugen skulle begynde, at Anders sagde, da vi havde spist til middag: "I den' her uge ta'r vi wos en mejesøvn indte' fuerti". Han havde måske opdaget, at jeg godt kunne tage mig en lur i stolen om aftenen. Det kunne jo ikke nytte, at jeg kom i missionshuset om aftenen og faldt i søvn.

Vinteren gik. Jeg var en tur hjemme at besøge mine forældre til fastelavn. Det blev forår, og jeg kunne ikke forstå, at Anders ikke ville have begyndt i marken. Pludselig en dag, hvor han havde været oppe i Brugsen, og jeg var ved at tage jord af en roekule, kom han forbi og sagde: "I jettermeje ska' vi ud og harv". Han vidste lige præcis, hvordan jorden skulle se ud for at få et godt såbed. Jeg fik spændt for spidsharven og Ruth i enspænderen for ukrudtsharven. Jorden skulle "fældes", som de kaldte det. Det var stiv lerjord, men efter vinteren med frost var den helt smuldret, når den blev taget på en bestemt tid.

Nu fik jeg travlt, men det var jeg ikke ked af. Jeg skulle have marken sået til. Det har jeg altid syntes, var en skøn tid. Papsøs marker var så godt som flade og dejlige at køre på, men Papsøs heste var nu ikke af de allerbedste. Der var en stor belgierhest, som var meget nervøs, så jeg var ikke særlig glad for ham. Jeg skulle sådan passe på, for han kunne finde på at slå ud efter mig eller klemme mig i båsen. Men når han var spændt for, var han meget villig. Den anden var en oldenburgerhest, som hed "Pelle". Han var derimod luddoven, så de to heste var trælse at køre sammen. Den tredje hest var en gammel jysk hoppe. Jeg ved det ikke, men de første 20 år var hun da uden tvivl.

Anders og jeg havde været ude at sprede kunstgødning. Vi havde ikke belgieren for vognen, men derimod den gamle hoppe og "Pelle". Anders kørte, og jeg stod i bagenden af vognen og såede med hånden. Der stod en sky af kunstgødning hver gang, jeg smed en skovlfuld, og hvis belgieren havde været for vognen sammen med "Pelle", ville den af bare forskrækkelse være galopperet af sted med både Anders, "Pelle" og mig, og det skønt "Pelle" var

meget stærk.

Da det blev middag, ville jeg gå op i båsen til belgieren, som var derhjemme, for at give ham vand, og jeg var da helt hvid af kunstgødning. Han blev bange og slog mig over det ene ben. Jeg sagde det til Anders. "Så skal han væk, når han har sparket. Men det har han da aldrig gjort før," sagde Anders. Belgieren var altid nervøs, når han skulle have selen på, så derfor krøb han op til krybben. Når han var for vognen, dansede han altid, når jeg skulle køre til roehuslemmen.

Der var tyskeropkøb (tyske officerer købte danske heste på hestemarkeder rundt omkring i landet) af heste på et marked, jeg husker ikke hvor. Der blev belgieren solgt, og Anders købte en ny hest der. Den nye hest var i hvert tilfælde ikke nervøs. Det var en rigtig langbenet oldenborgerhest, så han og "Pelle" passede godt sammen. Hvis jeg ikke havde en god pisk, blev jeg i hvert fald ikke overanstrengt, da de var dovne begge to. Den gamle hoppe blev også solgt, men den hoppe, der kom i stedet, var nu ikke meget bedre. Hvis jeg ikke passede på, når jeg var i båsen, bed hun mig, og når jeg striglede hende, kunne hun finde på at slå ud efter mig. Men nervøs var hun så langtfra. Det var ikke heste så gode som dem på Kirstinesminde.

Mærkeligt nok var vi aldrig bagefter med arbejdet på Grønlundgård. Jeg havde altid sat en ære i at kunne så lige. Det så godt ud, når korn og roer kom op, og jeg havde arbejdet flere steder, hvor man forlangte det. En dag traf jeg naboen, som hed Gregersen. Han sagde, at Papsøs korn og roer aldrig havde været sået så lige som det forår. Han skrev også til mig året, efter at jeg var rejst fra Papsøs, og spurgte, om jeg ville ned til ham at tjene. Jeg skrev dog tilbage, at jeg blev, hvor jeg var.

Roerne kom fint op. Jeg fik dem rensat, og så skulle de tyndes. Her var alle mand af huse. Til maj 1949 havde vi fået en konfirmeret dreng, Bent, som skulle hjælpe. Jeg fik at vide, at Karen altid gik forrest, når de tyndede roer, men jeg tog det nu som en selvfølge, at det gjorde jeg. Hun sagde ikke noget, for ellers kunne hun da godt have gået forrest for min skyld, og så kunne jeg have gået og "lusket den af" bag

hende. Karen gik så efter mig, og det gjorde Ruth og Bent også. Anders gik for sig selv. Han "stod" og tyndede roer. Det havde han et dårligt tag på. Jeg har altid været glad for at tynde roer. Det var et dejligt renligt arbejde, og jeg var helt god til det, og som forkarl var jeg vant til at gå forrest de andre steder, jeg havde tjent.

Papsøs havde fem tdr. land frø. Det var vist engsvingel. Det blev høstet med binder. Bagefter skulle det sættes sammen i "kukker" dvs. tre neg i hver. Derefter skulle der bindes bånd om midten og toppen af "kukkerne", for at frøet ikke skulle falde af, når det stod og eftermodnede på marken. Det med at lave bånd og binde dem om "kukkerne" blev ét tag som så meget andet. Vi begyndte kl. tre om natten for at gøre arbejdet, mens duggen endnu var der, for ellers faldt frøet af. Hele mandskabet blev mobiliseret, og først på formiddagen var vi færdige. Der fik jeg genopfrisket det, som jeg lærte i Kolindsund, hvor vi havde meget frøgræs. "Kukkerne" blev senere sat i stak hjemme på gårdspladsen, og Anders lejede en maskinstation til at tærse det.

Naboen havde hundegræsfrø lige op til Papsøs gård. Det kunne ikke høstes med binder, mente de. Det kunne det nu godt, hvis de havde haft lidt forstand på at høste lejesæd. Det resulterede derfor i, at det skulle slås med slåmaskine og bindes op med hånden. Jeg var ovre for at hjælpe dem. De havde ikke tag på at binde op efter en slåmaskine, så jeg nåede at binde meget mere op end de andre. Jeg var ærgerlig ved at gå og slide mine fingre op i det stive hundegræs. Jeg sagde til dem flere gange, at hundegræsfrø sagtens kunne høstes med binder. Det havde jeg prøvet så tit i Kolindsund. En dag kom Johannes Papsø hjem. Han sagde også, at det sagtens kunne høstes med binder. Naboen prøvede så med binderen igen, og det gik fint. Det, jeg sagde, ville de åbenbart ikke høre efter, men det var også lettere for dem, når det var mig, der bandt det meste op.

Det blev kornhøst, og jeg fik da også Papsøs korn klippet af. Men hestene var så trætte til sidst, at de knapt kunne slæbe binderen. Jeg havde lavet en lang pisk med en møtrik i enden af snoren, men hestene var så trætte, at de ikke reagerede det mindste, selv om de fik nogle rap

af den.

Der var stråtag på det halve af gården, og derfor havde Papsøs tre tdr. land med rug. Det skulle tærskes efter på en bredtærsker, så strået ikke tog skade. Jeg lagde i bredtærskeren. Det havde jeg gjort så tit før, men ved denne her maskine var der ikke sat et stykke stof for cylinderen, så den slog kærnerne tilbage. Jeg sagde til Anders, at vi skulle have en stump sæk slået på, så kærnerne ikke ramte mig lige i hovedet, for de slog hårdt. Han mente nu ikke, det var nogen nytte til. Jeg stoppede maskinen og slog en sæk på. Jeg kunne godt mærke, at Anders var sur over det, men det måtte han nu selv om. Halmen skulle rystes op bagefter og til sidst bindes i "broniker" (bundter), som vi kaldte dem, og det foregik med hånden.

Det blev efterår, og vi var ved at køre staldgødning ud. Vi kørte med to vogne. Jeg læssede, Anders kørte ud, og drengen, Bent, spredte det. Jeg havde læsset et ordentligt læs og sad på vognstangen og fik mig en pibe tobak, indtil Anders kom tilbage med den tomme vogn og skulle have spændt for det læs, som jeg i mellemtiden havde læsset. Karen kom gående over gården. Hun havde træsko på, så det sagde "plirr, plirr" over brostenene. Hun sagde: "Ja, hvis Johannes et' sku' ha' været hjem' igen, vil' vi et' ha' været å' med dej, Poul". Af det kunne jeg forstå, at et sted var man godt tilfreds med en, og et andet sted var man intet værd. Her tænker jeg på Pedersminde.

Der var også fritid ved Papsøs. Om vinteren hændte det, at Papsøs var i byen om aftenen. Ruth og jeg var så ene hjemme. Så siger Ruth: "Nu skal vi have en æggesnaps". Så rørte hun æggesnaps til os. Hvad meningen var, det ved jeg ikke, når jeg kommer til at tænke på det. Ruth kunne godt lide mig, og jeg tror, hun tænkte: "Du er en slem stud". Men vi skulle være der begge to dagen efter. Et gammelt ord siger: "Ræven tager ikke høns ved naboen til hulen".

Den anden datter, Mille, tjente i Taulov om vinteren og var så på højskole i tre måneder først på sommeren. De sidste tre måneder, jeg var ved Papsøs, tjente hun oppe i brugsen. Hun var også en sød pige, men der var stor forskel på

Ruth og Mille. Mille kom gerne ind i hestestalden om morgenen, når jeg var ved at fodre og rense ved dem, og sagde godmorgen, inden hun tog på arbejde i brugsen. Johannes var også en flink, ung mand. Vi kom vældig godt ud af det med hinanden, når han var hjemme.

En ting skal jeg måske nævne her, og det er, hvordan Papsøs var over for mig. De vidste, jeg havde fødselsdag den 19. august. En dag siger Karen til mig: "Nu kan du invitere dem af dine kammerater, du vil have med til din fødselsdag, og så sige mig, hvor mange der kommer, så giver jeg chokolade og kaffe".

Det var et skønt vejr den 19. august, som det kan være en august aften, stille og varmt. Vi legede sanglege ude i haven. Jeg kan se for mig endnu, hvordan Karen kaldte ud ad havestuedøren, at nu var der chokolade og kaffe. Der var dækket et flot bord i deres spisestue. Jeg havde inviteret en 10-12 unge mennesker samt Karen og Anders' tre børn. Der var nok halvt af piger og karle, da jeg var faldet godt til på den egn og havde mange gode kammerater. Jeg har aldrig kunnet glemme Karen og Anders Papsø og deres godhed mod mig.

Engang var vi på en udflugt, som KFUM og K havde arrangeret. Turen gik til Rømø. Vi var to rutebiler fulde. Hvor mange der var med, husker jeg ikke. Vi skulle i kirke i Gram, og kirken var næsten fuld, da vi fra Bredstrup fyldte godt. Det var den navnkundige præst Thorkild Filipsen, der skulle prædike. Jeg glemmer ham aldrig. Han havde været ved militæret i sine unge dage, men nu var han en ældre mand. Jeg kan se ham endnu. Han strøg op og ned ad kirkegulvet, mens vi sang, og når en melodi gik op i tonen, så gik han ned. Han havde en kraftig stemme, så det kunne høres over hele kirken. Vi var ikke vant til at se præsten i strækmarch op og ned ad kirkegulvet. Men da han kom på prædikestolen, så vil jeg tro, at hvis nogen sov, så blev de i hvert fald vækket, for med sin kraftige stemme råbte han ud over menigheden: "Så takker vi dig, Vorherre, fordi vi alle har en seng, der står tom". Jeg har tænkt på det mange gange, for hvor var det rigtigt sagt. Hvis vi havde ligget i sengen, kunne vi ikke have været med den dag. Han betog os lige med det samme, så vi lyttede.

Lige netop hvad han sagde i prædikenen, husker jeg ikke, men én ting husker jeg. Drengen Bent var også med. Han sagde ellers ikke meget til mig, men dagen efter udflugten sagde han: "Det var en grum præst, ham i går", så han må også have lagt mærke til Thorkild Filipsen.

Det var alletiders tur. Det var det fineste sommervejr, og der var skønt på Rømø. Der var sådan nogle huler i sandet, hvor vi spiste vores mad. Ruth havde lavet en ordentlig kurvfuld. Der skulle være til tre, Ruth, Bent og mig. På en dag som denne kan man som regel spise mere, når man er ude i den friske luft, og man får nogle gode mellemmadder.

Vi kørte over Ribe hjem og var inde i domkirken for at se den. På sådan en dag kan det ikke undgås, at de, man er vant til at komme sammen med, følges ad. Min gode kammerat Peder Ove Slumstrup tog sig af Ruth, men det var da i orden fra min side.

Der var en pige, Ebba, som var kommet hjem, efter at hun havde været ude at tjene. Hendes mor havde en gård oppe i Kongsted. Jeg havde godt set hende en aften, vi var ude at spille håndbold, men ikke tænkt videre over det. Hun var med på den udflugt. Hun var en høj, lyshåret pige og så ellers godt ud. Hun må have fået øje på mig, og det varede ikke længe, inden vi kom i snak, og så havde Peder Ove og jeg dame på begge to. Jeg kan huske, at vi stod og talte sammen uden for Gram kirke, og Peder Ove var nu kvik. Han havde sit fotografiapparat med, og om han ikke fotograferede pigen og mig. Jeg så ikke, at han tog os, men jeg så billedet en tid senere.

Peder Ove var en flink og ordentlig fyr. Han var lidt yngre end mig, og vi kom meget sammen den sommer. Peder Ove tjente hjemme som karl hos sin far, som havde en gård på Bredstrup Mark. Peder Ove havde en bror, men han var ude at tjene, så ham så jeg ikke meget til.

Nå, men vi kom hjem fra udflugten, og da Ebba og jeg havde været sammen hele dagen, syntes jeg ikke, jeg kunne være andet bekendt end at følge hende hjem. Vi skulle ned forbi Papsøs gård for at komme til hendes hjem. Jeg var inde efter min cykel. Der var vel en kilometer til

Kongsted. Ruth var med på vejen hjem, og da hun så, jeg tog min cykel for at følge pigen hjem, kan det nok være, hun blev gal og måske også lidt jaloux. "Jeg sætter kroen på døren, så du ikke kan komme ind," sagde hun. Da jeg kom hjem kort tid efter, var kroen godt nok sat på, men hun kom da ud og tog den af, så jeg kunne komme ind. Nu er der nok nogle, der vil tro, at Peder Ove og jeg ikke kunne tåle at se et pigeskørt, men vi betragtede samværet med pigerne som godt kammeratskab. Det kan der altså også være mellem en ung mand og en ung pige.

Peder Oves far havde en gammel bil, og den havde Peder Ove lånt. Vi skulle ud at køre en søndag aften, men hvor vi skulle hen, husker jeg ikke. Peder Oves søster var hjemme på ferie; hun læste til lærer. Hun og Ruth skulle selvfølgelig også med, men Mille var også hjemme, og det var ikke så godt, for vi kunne ikke kun tage Ruth med og så lade Mille blive hjemme. Enden blev, at Mille også kom med. Ruth skulle selvfølgelig sidde på forsædet ved Peder Ove, mens jeg stakkels mand måtte sidde i midten på bagsædet og have en pige på hver side. Det blev varmt, husker jeg.

Det hændte også sommetider, at vi en søndag aften cyklede over på den anden side af Lillebæltsbroen og fik vores aftenkaffe. Det hed Kongensbro, og der var ganske hyggeligt. Ved Fredericia havde vi også et godt håndboldhold. Det var KFUM og K, der stod for det, og det var Peder Ove, som ledede det. Der var to hold karle og et hold piger.

En ting skal også med fra den tid, jeg var ved Papsøs. Gården lå ikke ret langt fra hovedvejen, der gik fra Vejle til Lillebæltsbroen. Noget af jorden lå op til vejen, og der kom mange af dem, vi kaldte landeveysstrygere. De vidste, hvor de kunne få noget at spise. Det hændte ikke så sjældent om sommeren, at der kom en til middag eller aften. En aften, jeg kom ind og skulle spise, sad der en landeveysstryger på min plads, som var ved bordenden lige inden for døren. Jeg kiggede lidt på ham, og så siger Anders: "Det kan it' hjælp, do sejer nov' te' ham, for han sejer ingenting". Og det gjorde han heller ikke. Det første han havde spist, rejste han sig og gik uden at sige et eneste ord. De

kunne være durkdrevne, de landstrygere. Det hændte, at de var en to-tre stykker, der fulgtes ad, men der kom kun en ind, de andre stod uden for gården. Karen smurte så en madpakke til den ene landstryger, som han så senere delte med de andre udenfor.

En dag over middag gik jeg ud for at arbejde igen. Jeg kunne ikke forstå, hvad det var for et spektakel Karens høns holdt. Da så jeg, at det var ræven, som løb og tog hønsene. De var kommet udenfor, og han snuppede en høne og strøg hen til en lille skov lidt derfra. Jeg løb bagefter. Jeg gav et ordentligt pift i fingrene, og ræven blev så bange, at han smed hønen. Jeg løb hen og fik fat i den. Den var endnu ikke død, så det var bare med at få hovedet af den. Jeg gik selvfølgelig ind til Karen med hønen og forklarede hende sagen. Hun siger: "Så ska' vi sandelig ha' sup' med rundboller i". Det fik vi dagen efter. Rundbollerne var nogle, hun lavede af franskbrød, og de smagte godt. Der var også mel- og kødboller i.

Jeg kunne blive ved med at fortælle om den tid, jeg tjente hos Papsøs, men alting får en ende, og det fik min tid hos Papsøs også. Men hvor var jeg glad for at være der.

Dalkær

november 1949 - november 1951

Jeg havde i 1949 været til 6. juli fest i Fredericia, og der traf jeg en mand, som jeg kendte. Det var Valdemar Jensen fra Ørum. Han havde været soldat i Fredericia, så derfor var han nede til festen. Jeg spurgte ham, hvor han var nu. Han arbejdede hos Anna Pallesen i Fladstrup som bestyrer, men var først blevet fæstet som forkarl der. Hendes mand Otto Pallesen var død den 18. december 1948, og det var kort tid, efter at Valdemar Jensen var kommet, og derfor overtog han jobbet som bestyrer. Jeg sagde til ham, at hvis han ikke ville blive efter første november 1949, så ville jeg godt have pladsen. Jeg hørte nu ikke noget fra ham, og jeg var også faldet godt til nede ved Fredericia.

Min svigerfar Otto Pallesen. 1947. Han døde den 18. december 1948, så jeg nåede ikke at lære ham at kende, men min kone Ruth sagde, at han var en utrolig rar og venlig mand.

Der var vel 14 dage indtil november, og jeg søgte derfor en plads som forkarl på en gård, der hed Kærsgård. Gården lå ved hovedvejen. Vejen

til Fredericia gik lige neden for gården, og det var vel en km. fra Papsøs gård. Der var fire karle og en daglejer ansat. Jeg fik pladsen, men ville vente med at give besked, om jeg ville have den, indtil dagen efter om middagen. Papsøs holdt Kristeligt Dagblad. Jeg kiggede efter, om der var en plads, jeg bedre kunne tænke mig. Anna Pallesen havde annonce i om en bestyrer. Jeg ringede derfor ned til Kærsgård og sagde, at jeg ikke kom, for jeg ville søge en bestyrerplads på min hjemegn.

Jeg skrev et kort brev til Anna Pallesen, hvori der stod, hvem jeg var, og hvor jeg kom fra. Jeg forlangte 3.500 kr. i løn for et år. Hvis hun ville vide mere om mig, kunne hun ringe til Marius Jensen på Frydenslund i Sivested. To dage efter fik jeg brev om, at jeg havde fået pladsen på "Dalkær". Jeg havde været pladsen tilbudt to gange før, men havde andet arbejde begge disse gange. Det var Marius Jensen, der havde anbefalet mig. Han og Otto Pallesen havde kendt hinanden. Otto Pallesen ville have haft en af Marius' drenge, enten Egon eller Gunnar, men de ville ikke. Otto Pallesen og min far havde også kendt hinanden. Far havde lært som smed i Lyngby, og der kom landmændene til smed inde.

Det var spændende, hvad det var for et arbejde, jeg havde søgt. Jeg vidste knapt, hvor Fladstrup lå, kun at det var en lille landsby, jeg var cyklet igennem engang sammen med far. Far og jeg kom fra Vejlbj, og da vi kørte igennem Fladstrup og forbi Dalkær, sagde far: "Det er Otto Pallesens gård". Jeg har vel nok været omkring ti år dengang.

Luftfoto af Dalkær 1950

Den første november 1949 over middag rejste jeg så fra Papsøs og var hjemme i Sivested til aften. Min far lå i sengen med et brækket ben.

Jeg skulle møde på Dalkær den anden november. Jeg havde talt med Marius Jensen dagen før, hvor han havde fortalt mig, at Anna Pallesen hørte meget dårligt, og at hun havde en datter, der hed Ruth. Det var nu ikke for hendes skyld, at jeg søgte pladsen, for jeg vidste slet ikke, at der var en datter. Jeg cyklede hjemmefra over middag med min kuffert med arbejdstøj i. Vejen til Lyngby kendte jeg meget godt, den havde jeg cyklet så tit før, da jeg var dreng. Mine bedsteforældre boede jo i Trustrup, og en farbror boede i Lyngby.

Den første person, jeg mødte i Fladstrup, var en patient, Boline Jensen, fra Råmosegård. Hun gik og rev i en grøftebund, selvfølgelig uden vand. Jeg spurgte hende, hvor Anna Pallesen boede. Det vidste hun udmærket godt. Hun var patient ved Anna Pallesens svigerinde, Ellis Kolind Nielsen, og hun havde ærinde på Dalkær to gange om dagen. Først om formiddagen med avisen, som familien deltes om, og senere om eftermiddagen for at hente mælk.

Ruth Dalkær Pallesen ca. 1942

Jeg kørte så herud på gården og gik ind i bryggerset. Jeg bankede selvfølgelig på døren ind til stuen, men der var ingen, der svarede. Jeg

havde set Anna Pallesen derinde, da jeg gik forbi vinduet, men hun kunne ikke høre, jeg bankede. Så gik jeg ud igen og kom hen til enden af stuehuset, og der kom så den unge datter, som hed Ruth. Hun havde været i haven for at hente æbler, da der var mange frugttræer på gården. Jeg præsenterede mig og kom med ind. Anna Pallesen var ved at sy gardiner til mit værelse, og jeg kan huske, hun spurgte, om vi skulle sige De til hinanden. Mig var der nu ingen grund til at sige De til.

Jeg har nok fået kaffe, men jeg husker det ikke. Derefter var jeg ude at se på bedriften, og der var arbejde nok foreløbigt, kunne jeg se. Der var 65 tdr. land til gården. Besætningen bestod af 11 malkekøer, seks kvier med kalv, mellem 25-30 kraturer, fire grisesøer og nogle fedesvin. Desuden var der fem arbejdsheste og to plage. Den karl, som havde tjent på gården året før, var blevet der. Han hed Åge Christensen og var 16-17 år gammel. En svoger til Anna Pallesen var der også. Han var mellem 60-65 år, men havde ledegigt i sine fingre, og det pinte ham meget. Han hed Rasmus Juul Pallesen.

Der var ikke lavet ret meget af efterårsarbejdet. De fleste roer sad i jorden, og der var ingen gødning kørt ud eller pløjet noget. Jeg kom således til at gøre efterårsarbejdet to gange, for vi var næsten færdige med det, inden jeg forlod Papsøs.

Der var ikke andet at gøre end at klø på. Køerne og grisene passede jeg. Åge var fæstet for at passe hestene, og det gjorde han godt. Det var nogle gode, jyske heste. De havde bare én fejl, de var ikke så stærke, som jeg regnede dem for at være. Jeg var vant til fra Benzonsvej og Kirstinesminde, at hestene skulle kunne bestille noget, når de var store og ordentligt fodret, og det var disse heste.

Et mærkeligt træf skete, da jeg mødte her den anden november. En af daglejerne, som arbejdede på Enslevgård, da jeg tjente der, havde købt et nabohus til Dalkær. Det var Søren Rasmussen. Det næste hus, dvs. nabohuset til Søren, havde fodermesteren, Niels Jensen, som også havde arbejdet på Enslevgård, lejet. Det var Ejvind Jensens forældre. Begge familier var flyttet til Fladstrup dagen før. Ejvind, som jeg

havde tjent sammen med på Enslevgård og nede ved Kolding, havde ingen arbejde og var også flyttet med sine forældre her til Fladstrup. Ham fik jeg nu fat i til at hjælpe os med at køre roer sammen. Det var så tredje gang, Ejvind og jeg tjente sammen. Han arbejdede vel her i ca. 14 dage. Han og hans familie rejste dog hurtigt fra byen igen, hvorhen husker jeg ikke. Jeg har ikke set dem siden 1949.

Nå, men arbejdet skred godt. Jeg havde travlt med at få roer kørt sammen inden frostvejret. En morgen, hvor jeg havde sendt folkene ud i roerne, og jeg selv skulle først være færdig i kostalden, inden jeg kunne komme ud og hjælpe dem, kom Ruth og spurgte, om jeg ville gøre rent ved hønsene for hende. Dem passede hun. Men jeg svarede: "Jeg har ikke tid, for jeg skal "stræve" og ud og hjælpe folkene med at køre roer". Hun blev gal på mig, men senere hun blev da god igen. Det gik meget lettere med at køre roer, når vi var fire mand. Ejvind og Åge kørte hver sin vogn, og den ældre mand, Rasmus Pallesen, hjalp dem med at læsse. Jeg selv var ved roekulen, og der hjalp jeg til med at læsse af og gøre kulen op. Inden jul var vi færdige i marken. Mellem jul og nytår pløjede jeg en gammel, dårlig græsmark op, da jeg syntes, der var for meget græs til de dyr, der var her. Jeg husker, der var tre heste for en enkelt plov.

Til jul rejste Rasmus Pallesen ud til en søn, Aksel Juul Pallesen, og var så uheldig at brække et ben, medens han var der. Han lå på sygehuset i Silkeborg, og han kom ikke mere i den tid, jeg tjente her.

Åge og jeg var ene om vinteren. Vi havde dog lidt daglejerhjælp, når vi skulle være tre til arbejdet, som f.eks. ved at lave tækkehalm. Daglejeren hed Hans Jensen og var fra Trustrup. Vinteren gik, og jeg var glad for at være her. Vi fik også en god kost på Dalkær. Det blev forår, og vi havde fået en ny såmaskine, som vi havde købt af min far. Søren Rasmussen ansatte vi som arbejdsmand, og ham var jeg jo godt kendt med fra Enslevgård. Han var en dygtig arbejder og lavede altid pænt arbejde. Han var god til markarbejdet og til at køre med heste. Det var Åge også, så vi var altid godt med, hvad arbejdet angik. Søren gik i roerne på akkord, og han var god til at tynde roer, så han kunne nemt

holde en ordentlig dagløn. Han havde kone og fire små børn, så der skulle nogle penge til.

Fritid var der da også, mens jeg arbejdede på Dalkær. Den gik meget med sport. Min bror Orla og jeg spillede i Homå-Vejlby Håndboldklub. Orla var da smedesvend i Ålsrode. Den fritidsinteresse havde vi to brødre meget sjov ud af. Jeg spillede back og snuppede tit bolden, når det modsatte hold kom ned med den for at lave mål. Orla vidste, at så var det bare med at komme til den anden ende. Jeg kunne kaste bolden fra den ene ende af banen til den anden, og så var der "sikkert mål". Orla havde et "brandskud".

Det blev høst, men den var ikke stor. Det kneb med at få kunstgødning, og jeg vidste heller ikke noget om jordens gødningskraft, før jeg havde avlet en høst; men vi havde da godt græs.

Der var nogle gode køer her. Der var seks "første-kalvs-køer" ud af de 17 køer. To år forinden dvs. i 1947 kunne jeg se, at de havde givet 120 kg. smør i gennemsnit, og året før jeg kom i 1948, var de på 152 kg. smør. Det første år, jeg passede dem, kom de op på 192 kg. smør. Der var fire transportspande fyldt med mælk, men Anna Pallesen måtte købe tre nye den sommer, så jeg havde syv fulde spande mælk af de 17 køer.

De fire søer havde jeg også godt held med. I det hele taget havde jeg ikke de store problemer det år. Der var helt gode priser på landbrugsvarer i forhold til løn og skat, og det resulterede i, at jeg fortsatte som bestyrer endnu et år på Dalkær. Jeg forlangte da 4.000 kr. i løn for året. Åge rejste til november, så jeg havde kun Søren tilbage, og det var for lidt arbejdskraft. Det var ikke let at få folk, så han og jeg var ene. Vi havde daglejerer, Hans Jensen, når vi kørte gødning ud, men det var også eneste ekstra hjælp indtil jul.

Jeg havde fri første juledag og var i kirke i Tøstrup. Der traf jeg en ung mand, som jeg kendte meget godt. Han hed Verner Nielsen. Hans far havde en ejendom i Sjørup. Vi kom i snak. Han havde ingen arbejde, og jeg fik ham til at søge plads her. Hans kæreste boede i Trustrup. Han mødte til første januar 1951. Vi

var hen ad på samme alder. Jeg var blevet 29 år, og han var 26-27 år. Han var ualmindelig flink, og vi kom godt ud af det med hinanden. Vi havde endnu Søren et stykke tid, så vi ikke kom bagefter med arbejdet. Hen i januar måned holdt Søren, da der ikke var arbejde nok til tre mand i vinterperioden.

Jeg havde det ikke så godt. Det var maven og flere ting, der drillede mig. En aften først i februar 1951 fik jeg ondt ned i højre side. Over middag dagen efter tog jeg til doktor. Det var Knud Jacobsen i Trustrup. Han sagde, at vi nok hellere måtte få den blindtarm ud. Jeg blev derfor indlagt på sygehuset i Grenaa inden aften. Jeg blev kontrolleret hele natten, og næste formiddag kom jeg på "bænken" og fik blindtarmen pillet ud. Jeg vågnede hen på eftermiddagen. Jeg havde ikke fået noget at spise siden dagen før og var temmelig sulten til aften. Sygeplejerskerne ville have mig ud af sengen, men det kunne jeg nu ikke. Det blev sort for øjnene. Næste morgen var der ikke noget i vejen, så jeg opholdt mig kun i sengen, når jeg hvilede mig. Otte dage efter fik jeg stingene taget og blev sendt hjem. Jeg ville da hjem til mine forældre i Sivested og skulle derfor med rutebil fra Grenaa kl. halv fem om eftermiddagen. Jeg gik fra sygehuset og ned til Torvet. Det kneb, men værre blev det, da jeg kom til at køre med rutebilen på grusvej. Det rystede, og det var, som om tarmene ville falde ud af mig. Da vi kom til Skiffard, kunne jeg ikke holde det ud længere. Jeg stod af og ringede til Gunnar Jensen på Frydenslund, som havde udlejningsbil. Jeg spurgte, om han ville hente mig, og på den måde kom jeg hjem.

Jeg var hjemme i Sivested i tre dage, og derefter tog jeg til Fladstrup igen. Jeg kunne da gå og se lidt til sagerne og evt. tages med på råd. Det var vinter og koldt, så det var ikke let at få dagen til at gå ude i kostalden, og varme på værelserne var der ikke ret mange steder dengang. Jeg begyndte at arbejde igen 10-12 dage, efter at jeg var blevet opereret. Det skulle jeg aldrig have gjort. Der var ikke blevet fældet noget brænde, så jeg sad på knæene og trak i en skovsav, og jorden var kold. Det led jeg under længe efter.

Det blev forår. Jeg havde fået lavet nogle hamler, så vi kunne sætte to sæddækkere

(harver) sammen og fire heste for. Ved denne konstruktion sparede jeg en mand. Det var noget, der skred, når Verner var ude at harve. Vi fik ansat en konfirmeret dreng om foråret. Han hed Erling Frandsen og var fra Attrup Kær. Han havde været på ordblindeskole, da han ikke kunne læse eller skrive ret meget. Han var en flink dreng, og jeg var glad for ham.

Det forår kunne vi få mere kunstgødning, og jeg havde fundet ud af, at jorden manglede noget. Jorden fik nu det rette tilskud, og det resulterede i, at vi havde 60 læs hø, hvilket var meget. Vi havde fået en Ferguson-traktor, inden vi slog hø. Jeg fik den hestetruckne vogn lavet om, så traktoren kunne slæbe vognen med høet hjem. Jeg kunne desværre ikke selv sidde på traktoren, når det rystede. Jeg fik stadig smerter der, hvor jeg var blevet opereret for blindtarmen. Anna Pallesens svoger, Peder Tholstrup fra Asferg, var her i nogle dage på besøg. "Hvordan får du da alt det hø bjerget?" spurgte han. Vi fyldte både heste- og kostaldslofterne med hø, og resten kom i stakladen.

Det kneb med at komme over arbejdet den sommer. Roerne skulle også tyndes, så der var meget at lave. Vi havde fået en arbejdsmand til at hjælpe os med roerne. Det var Anna Pallesen meget utilfreds med, og det resulterede i, at hun beordrede os karle til at lave noget mere. Enden blev, at jeg sagde til hende: "Du skal ikke regne med mig længere end til november 1951". Men gå fra et stykke arbejde, jeg havde taget mig på, ville jeg dog ikke.

Lyngby Mejeri

Sommeren 1951 havde vi otte spande mælk til mejeriet i Lyngby. Der var 18 køer, og de nåede igen 192 kg. smør ligesom sidste år. Der blev en stor høst af korn, så laden var helt fuld. Året før

var den kun halvfuld.

Anna Pallesen var blevet en af de største leverandører til Lyngby Mejeri. De andre landmænd i Fladstrup kunne ikke forstå, at hendes køer kunne give så meget mælk. Men køer har altid været min største interesse, og jeg var glad for at passe dem.

Det blev efteråret 1951, og Anna spurgte, om jeg ville blive et år til. Jeg svarede: "Det sagde jeg dig jo i sommer". Så der var ikke noget at gøre. Jeg fortsatte dog stadig med at passe Dalkær, så godt jeg kunne, indtil den 31. oktober 1951. Den første november var jeg så inde for at få min løn, og Anna og Ruth græd begge to, da jeg sagde farvel. Det gjorde jeg nu ikke, men jeg var da glad ved at passe gården her, og det havde været interessant at få noget ud af den. Ruth havde måske også fået en lille plads i mit hjerte. Verner var blevet gift Sct. Hansdag og boede i Trustrup de sidste fire måneder indtil november 1951, hvor han også rejste fra Dalkær.

Bestyrerplads på gården Molle **november 1951 - november 1952**

Jeg havde sat mig for, at jeg ikke ville blive på Dalkær, når jeg ikke kunne lave nok arbejde, selvom jeg gjorde, hvad jeg kunne. Jeg led endnu efter blindtarmsoperationen om vinteren.

Jeg blev fri for at søge ny plads til november 1951. En dag i oktober havde Anna Pallesen en annonce i Kristeligt Dagblad om en anden bestyrer, dvs. afløseren for mig. Samme dag ringede Petrea Svith fra Selkær Mark, om jeg ville over til hende at være bestyrer. Hun vidste godt, at jeg ville rejse fra Dalkær. Anna Pallesen havde en nevø, Palle Kolind Nielsen, som var præstegårdsforpagter ved Tirstrup Præstegård, og hvis kone var en søsterdatter til Petrea Svith. Petrea havde bedt Palle, som holdt Kristeligt Dagblad, om at ringe til hende, når Anna Pallesen søgte en ny bestyrer. Petrea ville gerne ansætte mig som bestyrer på sin gård. Jeg tog pladsen ved Petrea. Gården hed "Molle" og var på 55 tdr. land, hvoraf noget var skov. Jeg forlangte 4.500 kr. i løn for et år, og Petrea sagde, at dem måtte jeg selv se at få fat i.

Petrea Svith havde ingen grise, og at have grise dengang var en god forretning. Derfor købte jeg et par sopolte til Petrea hos Anna Pallesen. Dagen efter tog jeg grisene med over til Petrea, da jeg hentede mit tøj på Dalkær. Jeg kørte i en vogn med heste for, og det kunne nær være gået galt. Jeg havde sat et rækværk omkring vognen, hvori grisene var. Da jeg kørte ned ad Allelev Bakken mod Kolindsund, stak den ene gris hovedet op over dækkenet, der var lagt over. Det så en af hestene, og den blev bestemt ikke glad ved det, den så. Hestene var da ved at løbe løbsk ned ad bakken, men jeg holdt dem, så der skete ikke noget.

Grisene fik jeg godt held med. Den første gang, de havde smågrise, fik de 18 grise tilsammen, som blev født op. Der var 14-15 røde køer, da jeg kom til Petrea, men meget mælk gav de ikke. Hun havde haft en ældre mand, Jens Andersen, som bestyrer. Jeg kendte ham godt. Han havde haft et statshusmandsbrug på Skærvad, men da hans kone døde, havde han solgt ejendommen og var blevet bestyrer for Petrea.

Petrea forklarede mig lidt om sin økonomi. Hun skyldte 1.800 kr. hos købmanden for kraftfoder. Jeg har aldrig kunnet lide at have gæld. Der stod en stor, fed ko i stalden. Hun var gold, og der var lang tid, til hun skulle kælte. Hun blev slagtet, og købmanden betalt. Så var den gæld ude af verden, men der var ikke meget at lave penge på der.

Vi havde en karl på 17 år. En stor, kraftig fyr og lige så høj som mig, 183 cm. Han kunne bestille noget og var ikke ked af det. Han hed Jakob Mathissen. Ham var jeg meget glad for. Han havde før tjent hos en nabo til Petrea. Hans forældre var begge døde, og han led meget under savnet. Forældrene havde tidligere haft en gård nord for Randers, hvor hans far døde. Moderen, Jacob og hans to søstre flyttede derefter til moderens barndomshjem, Mastrupgården, og overtog den. Hun giftede sig igen med en enkemand, der havde to sønner. De tre søskende havde nu fået sig en plejefar. Moderen døde, og plejefaderen giftede sig igen for tredje gang. Plejefaderen havde selvfølgelig overtaget Jakobs mors fødehjem Mastrupgården, og Jakob havde derfor ikke rigtigt nogen tilknytning til det længere. Hans plejefar og han kunne ikke rigtigt sammen, og det gik ham sommetider på, kunne jeg mærke.

Jacob var fæstet for vinteren, men blev også om sommeren. Han skulle godt nok have 2.000 kr. i løn om året, men han kunne også tjene dem. Jeg lagde fire tyrekalve til om foråret og fedede dem op. De var gode til november og blev slagtet, så der havde jeg Jakobs løn.

Fjorten dage, efter at jeg var rejst fra Fladstrup, ringede Ruth, så hun måtte da ikke helt have glemte mig. Hun fortalte, at deres køer havde fået mund- og klovsyge. Det var en skam, for det var nogle gode køer, og jeg var så glad for dem. Dalkær var et af de første steder på Djursland, at mund- og klovsygen brød ud, men der var andre steder i Danmark, hvor den allerede var brudt ud. De fleste af køerne blev ikke til ordentlige køer mere, da sygdommen var meget hård ved dem.

Vi fik også mund- og klovsyge hos Petrea, men dyrene var ikke så hårdt angrebet. En enkelt ko

smed kalven, men køerne tog ingen skade. Det var let at malke og fodre i nogle dage. Det var lige før jul, at køerne blev syge, så efter nytår skulle der gøres rent i stalden. Vi måtte ingen steder gå i de tre uger, sygdommen varede, men jeg cyklede nu hjem til Sivested juleaften. Petrea og Jakob holdt jul ovre hos hendes søster og svoger, Karl Nielsen, i Constantia. De havde også køer, men de fik ikke sygdommen hos dem, selvom en af sønnerne var inde i Petreas stald for at se, hvordan mund- og klovsyge så ud. Køerne hos naboen til Karl Nielsen havde også sygdommen, så det var mærkeligt, at Karl Niensens køer ikke fik den, da de to naboer boede meget tæt på hinanden. Vi boede langt fra naboerne, men fik den jo alligevel.

Det blev en god vinter. Jakob og jeg havde let ved at komme over arbejdet. Der var et stort stykke af skoven, hvori nogle af træerne var gået ud. Jeg købte derfor en skovøkse til Jakob, og den kunne han svinge. Vi ryddede et stykke af skoven. Det var graner, så der var meget arbejde med at få træstammerne fældet og kørt hjem. De skulle også saves og flækkes, men sikken stak der blev. Jeg aftalte med Hedeselskabet om at plante stykket til igen, hvilket blev gjort, efter at jeg var rejst derfra.

Det blev sommer, og vi var altid godt med, hvad arbejdet angik. Køerne var i orden igen, og jeg husker da, at vi havde over seks spande mælk til mejeriet i Ørum. Det blev også en god høst. Gården blev drevet med tre heste, men når vi sommetider kørte med to spand, lånte jeg Petreas svogers hest. Den hed "Molak", husker jeg.

Petrea blev 60 år, da jeg tjente der. Hun var vel nok flink over for Jakob og mig. Jeg kan næsten sige, hun var som en mor for os begge. Vi var sjældent nogle steder om aftenen i vinterperioden. Petrea boede i et gammelt bindingsværksstuehus, og der var så lavt til loftet, at Jakob og jeg måtte bøje hovedet, når vi skulle under loftsbjælkerne. Når der så blev fyret i kakkelovnen, var der en god varme derinde. Jakob lagde sig på divanen, og jeg havde en god lænestol, og så faldt vi selvfølgelig i søvn, indtil Petrea sagde: "Nu er der kaffe", og så vågnede vi. Jeg kunne smage, at Petreas mad og min mors mad var meget lig

hinanden, så mor må have lært noget af Petrea, da de i sin tid tjente sammen hos doktor Elmquist i Trustrup.

Der var aldrig kedeligt hos Petrea. Hun var ugift, men hendes søster og svoger, Katrine og Karl Nielsen på Constantia, havde ti børn, og de kom tit over til moster Petrea, som børnene sagde. Hun var også god ved dem. Den yngste, Kirsten, var 17 år, og den ældste, Anna, var gift med Palle Kolind Nielsen i Tirstrup. Nogle af børnene var således på Jakobs og min alder. En af pigerne, Marie, var sygeplejerske, og hun arbejdede på opvågningsstuen på Grenaa Sygehus, da jeg var derude for at blive opereret. Hun fortalte mig senere, at hun havde haft et værre mas med mig, da jeg havde noget slim i halsen, som hun måtte hale ud, inden jeg vågnede. En anden af pigerne, Karen, havde Petrea adopteret, hvilket var meget almindeligt dengang, hvis en familie havde en stor børneflokk.

Det blev efterår, og Petrea kom på sygehuset. Hvad hun fejlede, husker jeg ikke. Karen, der var en 18 - 19 år, stod for husholdningen. Da jeg skulle rejse til første november 1952, fik jeg fæstet en anden bestyrer, Magnus, hans efternavn og hvor han kom fra, husker jeg ikke. Han var ikke her fra egnen, men han blev hos Petrea i flere år, og da også gift til sidst. Han har i dag en ejendom ovre ved Ørum, og jeg snakker da med ham engang imellem nu 35 år efter.

Bryllup november 1952

Jeg skrev, at jeg skulle rejse fra Petrea, og det havde sine grunde. Min mor havde sagt til mig: "Kan du da ikke snart finde dig en kone, så jeg kan blive fri for at vaske dit tøj". Jeg var nu blevet 31 år, men det kunne ikke rigtigt blive til noget, så jeg var ved at opgive det. Ruth, som Anna Pallesens datter hed, og jeg var blevet forelsket i hinanden den første sommer, jeg var der, og hende syntes jeg godt, jeg kunne leve sammen med.

Ruth havde gået på Hammerum Husholdningsskole og var derfor inviteret til elevfest. Hun må have fået mig listet med til festen derovre det sidste år, jeg tjente på Dalkær. Der traf jeg min kammerat Peder Ove Slumstrup fra Bredstrup. Han skulle da have at vide, i hvilken anledning jeg var i Hammerum. Jeg måtte forklare det, og Ruth stod et lille stykke derfra. Peder Ove ser over på hende og siger: "Hun ser da ikke værst ud". Det syntes jeg heller ikke, for tro mig: Jeg var mindst lige så glad for hende, som hun var for mig.

Sommeren gik. Ruth og jeg havde holdt kontakten vedlige via brevveksling. Jeg tjente jo hos Petrea, men var i Fladstrup en enkelt gang for at besøge gamle venner. Hvordan det gik til, ved jeg knapt, men engang i september traf Ruth og jeg hinanden, og der blev vi enige om, at vi lige så godt kunne gifte os, da vi stadig holdt meget af hinanden. Anna Pallesen ville, at vi skulle vente til foråret, men det sagde jeg nej til.

Den 27. november 1952 holdt vi bryllup i Lyngby Kirke, hvor pastor Svend Ilving viede os.
"Ak ja, så var ungdommen og det frie liv forbi".

Ruth og jeg på vores bryllupsdag den 27. november 1952

Jeg kom så til Fladstrup igen og blev bestyrer for min svigermoder, hvilket jeg var i 13 år. I 1965 overtog Ruth og jeg Dalkær, og da hun var enebarn, var der ikke andre arvinger. Ruth var knap fire år ældre end mig, men det betød nu ikke noget.

Vi fik en lille pige, Anna Lisbeth, i oktober 1953, men hun døde kun tre uger gammel. To år efter i 1955 fik vi endnu en pige, Mona, og tre år efter hende i 1958 kom en dreng, Poul Otto, som i dag har overtaget Dalkær. Ruth og jeg har nu været gift i over 34 år, så vi har haft mange gode år sammen.

Det var erindringer fra min barndom og ungdom, altså hvad en Kolindsund-dreng har oplevet.

Poul Petersen